

Çiment İŞVEREN

CİLT:38 ● SAYI:3
MAYIS 2024
ISSN 1300-3526

**Sağlık ve
güvenlikte
LİDER OL**

60.yıl | Geleceğe Sağlam Adımlarla

#SağlıkvegüvenlikteLİDEROL

Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası yayın organıdır

60.yıl | Geleceğe Sağlam Adımlarla

ÇİMENTO ENDÜSTRİSİ İŞVERENLERİ SENDİKASI

AMACI

Sendikanın amacı; üyelerin çalışma ilişkilerinde, mevzuat çerçevesinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak, geliştirmek, aralarında karşılıklı yardımlaşmayı sağlamak, işkolunda kurulmuş ve kurulacak olan işyerlerinin verimli ve ahenkli çalışmasına yardımcı olmak, üyelerini temsil etmek, toplu iş sözleşmesi akdetmek, çalışma barışını kurmak ve devam ettirmek, bu amaçla Türkiye çapında faaliyette bulunmaktır.

Bu amacın gerçekleştirilmesi için, Devletin Ülkesi ve Milleti ile bölünmez bütünlüğünün milli egemenliğin ve Cumhuriyetin korunması ve Atatürk ilkelerinin yaşatılması, demokratik ilkelerden ayrılmadan faaliyet gösterilmesi asıldır.

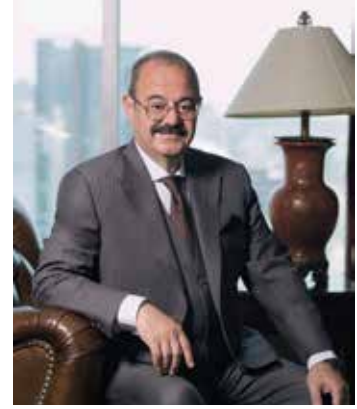
KURULUŞU

Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası 28 Kasım 1964 tarihinde,

Anadolu Çimentoları T.A.Ş.
Ankara Çimento Sanayii T.A.Ş.
Aslan ve Eskişehir Müttehit Çimento ve Su Kireci Fabrikaları A.Ş.
Eskişehir Çimento Fabrikası T.A.Ş.
İzmir Çimento Fabrikası T.A.Ş.
Türk Çimentosu ve Kireci A.Ş.

tarafından o tarihteki İşkolları Yönetmeliği'nin 16 sıra numaralı Çimento Sanayii işkolunda faaliyette bulunmak üzere kurulmuştur.

BAŞKANDAN

Ülkece bir seçim sürecini daha geride bıraktık. 31 Mart 2024 tarihinde yerel seçimler için sandıkların başına gittik. Seçimlerin sağduyu ve hoşgörü atmosferi içerisinde gerçekleşmesi demokrasi açısından memnun edici bir unsur oldu. Seçilen tüm Yerel Yöneticilerimize ülkemiz ve milletimiz için yürüteceği çalışmalarda başarılar diliyor; seçim sonuçlarının ülkemize hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Seçimlerin ardından Ülke olarak ekonomiye yoğunlaşmalı, enflasyonla mücadeleden taviz verilmeden istihdama, ihracat artışına ve buna bağlı büyümenin sağlanmasına odaklanılması gerektiğine inanmaktayız. Sanayiciler olarak bizler de Ülkemizin ekonomik gücünü arttırmak adına her türlü desteği sağlayarak elimizden gelen tüm fedakârlığı yapmaya hazır olduğumuzu bir kez daha belirtmek isterim.

Her yıl 28 Nisan'da Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) öncülüğünde uluslararası düzeyde, sağlıklı, güvenli ve insana yaraşır iş için Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Günü kutlanmaktadır. ÇEİS olarak biz de 2014 yılından bu yana 28 Nisan Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Günü'nü çimento sektöründe çeşitli etkinliklerle kutlamaktayız. Her yıl farklı bir tema ile kutlanan İSG Günü'nün bu yılki temasını **"İSG Kültürü ve Liderlik"** olarak belirledik.

Bu yıl İSG kültürü ve liderliğini odağa alan **"Sağlık ve Güvenlikte Lider Ol"** sloganıyla gerçekleştirdiğimiz etkinlikler kapsamında Nisan ayı içerisinde ön eleme ve final olarak planladığımız bilgi yarışması düzenledik. Bilgi yarışmasının finalini ise Darıca/Kocaeli'de bulunan eğitim merkezimiz ÇİSİEM'de gerçekleştirdik. Yarışmaya katılan tüm üyelerimize katkılarından dolayı teşekkür eder, kazanan üyelerimizi tebrik ederim.

"Geleceğe Sağlam Adımlarla" mottosu ile başlattığımız 60. yıl hedeflerimizden birini daha gerçekleştirdiğimizin müjdesini sizlerle paylaşmak isterim. Çimento sektöründe belgesiz işgücü kalmaması adına gerçekleştirdiğimiz faaliyetlerimizin dijitalleşmesi hedefimizde önemli bir adım atmış bulunuyoruz. Mesleki Yeterlilik Kurumu'ndan aldığımız yetkiyle artık sınav ve belgelendirme faaliyetlerimizi dijital ortamda gerçekleştirerek, çimento sektörünün belgeli işgücüne ulaşması yolundaki taleplerine daha hızlı cevap verebileceğiz.

Sözlerime son verirken başta kıymetli emekleriyle sektörümüzün gelişmesine önemli katkılar sunan Çimento Ailesi'nin çalışanları olmak üzere tüm çalışanların 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü'nü ve tüm fedakâr annelerimizin Anneler Günü'nü kutluyorum.

Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından hiç sönmeyecek bir meşale olarak Türk Gençliğine emanet edilen 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nı kutluyor, başta Ulu Önderimiz olmak üzere tüm şehit ve gazilerimizi şükran ve minnetle anıyorum.

Saygılarımla,

Adil Sani KONUKOĞLU
Yönetim Kurulu Başkanı
Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası

ADOÇİM ÇİMENTO VE BETON SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 ADOÇİM MARMARA ÇİMENTO BETON SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 AFYON ÇİMENTO SAN. T.A.Ş.
 AKÇANSA ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.
 ARKOZ MADENCİLİK A.Ş. AĞRI ÇİMENTO FABRİKASI
 AS ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.
 AŞKALE ÇİMENTO SAN. T.A.Ş.
 BAŞTAŞ BAŞKENT ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.
 BATIÇİM BATI ANADOLU ÇİMENTO SAN. A.Ş.
 BATISÖKE SÖKE ÇİMENTO SAN. T.A.Ş.
 BURSA ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.
 ÇİMENTAŞ İZMİR ÇİMENTO FABRİKASI TÜRK A.Ş.
 ÇİMKO ÇİMENTO VE BETON SANAYİ TİCARET A.Ş.
 ÇİMSA ÇİMENTO SAN. VE T.A.Ş.
 FERPA ÇİMENTO A.Ş.
 GÖLTAŞ GÖLLER BÖLGESİ ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.
 KARÇİMSA ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.
 KARS ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 KAVÇİM ÇİMENTO SAN. TİC. A.Ş.
 KONYA ÇİMENTO SAN. A.Ş.
 LİMAK ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.
 LİMAK DOĞU ANADOLU ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 MEDCEM MADENCİLİK VE YAPI MALZEMELERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 NUH ÇİMENTO SAN. A.Ş.
 OYAK ÇİMENTO FABRİKALARI A.Ş.
 RECYDIA ATIKYÖNETİMİ YENİLENEBİLİR ENERJİ ÜRETİMİ NAK.
 VE LOJ. HİZ. SAN. VE TİC. A.Ş. - ELAZIĞ ÇİMENTO
 SAFİ ÇİMENTO ÜRETİM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 SYCS İNŞAAT ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 TRAÇİM ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 VEZİRHAN ÇİMENTO MADENCİLİK SAN. VE TİC. A.Ş.
 VOTORANTİM ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 YD MADENCİLİK A.Ş.
 YIBİTAŞ YOZGAT İŞÇİ BİRLİĞİ İNŞAAT MALZEMELERİ TİC. SAN. A.Ş.
 YURT ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.

Değerli Okurlarımız,

Bu sayımızda bir adet makaleye yer verdik. Makalemiz, gelişen dünyayla birlikte hayatımıza giren yapay zeka ve rekabet hukukuna etkisini inceliyor. Çalışma; yapay zekanın zaman içerisinde oluşturacağı fırsatların ve olası risklerin ne olacağı daha tam olarak bilinmiyorken, rekabet açısından ilgili piyasalar üzerindeki etkilerinin rekabet hukuku boyutunda nasıl ele alınması gerektiği yönünde yazarın görüşlerine yer veriyor.

Bu sayımızdaki karar incelememiz yine Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Tankut Centel tarafından kaleme alındı. Prof. Dr. Centel bu sayımızda, minibüs çalışanlarının hangi kanuna tabi olacağı ve minibüs işverenin esnaf niteliğine dair verilmiş Yargıtay Kararını inceliyor.

Rekabet Hukuku bölümümüzde, geçtiğimiz aylarda öne çıkan rekabet hukuku gündemleri arasında yer alan, Rekabet Kurumu'nun Akaryakıt Sektör İncelemesi Raporu ve Rekabet Kurulu'nun telekomünikasyon ve bilişim teknolojileri sektörlerinde faaliyet gösteren bazı teşebbüslerin işgücü piyasalarında centilmenlik anlaşmaları yapmak suretiyle rekabet hukukunu ihlal ettiğine yönelik kararı inceleniyor.

Arredamento Mimarlık dergisi iş birliğinde analiz ettiğimiz "Opus Caementicium" yazı dizimizde bu kez doğuşundan yapımına geçen yaklaşık 30 yıllık zaman diliminde sıradışı öyküsüyle kendisinden daima söz ettiren "Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası (CSO) Konser Salonu ve Koro Çalışma Binaları" projeleri incelendi. Yazı, ODTÜ Mimarlık Bölümü mezunu ve 2021 yılından beri Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Tabiat Varlıkları Dairesi'nde görev yapan mimar ve editör Müge Cengizkan tarafından kaleme alındı.

Yapı Tasarım Yarışmamızın 2023 yılı Profesyonel Kategori Birincisi "ÇARK Projesi"sinin mimarları ile gerçekleştirilen ve Betonart Dergisi tarafından yayımlanan röportaja bu sayımızda yer veriyoruz.

Tüm çalışanlarımızın "1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü"nü, tüm annelerimizin "Anneler Günü"nü ve tüm gençlerimizin "19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı"nı kutluyor, çocuklarımıza ve gençlerimize bağımsız Türkiye'yi kazandırarak bir gelecek sunan Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ü saygı ve özlemlerle anıyorum.

Sevgi ve saygılarımla,

ÇİMENTO ENDÜSTRİSİ İŞVERENLERİ SENDİKASI

Yayın Organı

Cilt: 38 / Sayı: 3 /MAYIS 2024

ISSN 1300-3526

İki ayda bir yayımlanır/Türkçe.Yerel, süreli yayındır.

Sahibi

Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası adına
Yönetim Kurulu Başkanı
Adil Sani Konukoğlu

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Genel Sekreter
Dr. H. Serdar Şardan

Editör

Özgür Acar
ozguracar@ceis.org.tr

Hakemli Dergi

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Levent Akın / Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Gülsevil Alpagut / İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr.Yusuf Alper / Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr.Tankut Centel / Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Toker Dereli / Emekli
Prof. Dr. Ömer Ekmekçi / İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Münir Ekonomi / Emekli
Prof. Dr. H. Burak Gemalmaz / İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Ender Gülver / İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Alpay Hekimler / Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Cem Kılıç / TOBB ETÜ
Prof. Dr. Erdem Özdemir / Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Nahit Töre / Emekli
Prof. Dr. A. Can Tuncay / Bahçeşehir Üniversitesi
Prof. Dr. M. Fatih Uşan / Medipol Üniversitesi
Prof. Dr. Kübra Doğan Yenisey / Bilgi Üniversitesi

Yayın İlkeleri

Çimento İşveren Dergisi, Temmuz 1997'den beri hakemli dergidir.
Dergimiz basım meslek ilkelerine uymayı taahhüt eder. Dergimizde yayımlanan yazıların her hakkı saklıdır.
Yazılı izin alınmadan iktibas edilemez. Dergide yayımlanan yazılar yazarın kişisel görüşüdür,
Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası'nı bağlamaz.
Dergiye gönderilen yazılar yayımlanmasa dahi iade edilemez.

İdare Yeri

Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası
Ankara Ofisi, Tepe Prime A Blok Kat:18
Eskişehir Devlet Yolu g. km. No:266, 06800, Çankaya/ANKARA

Grafik Tasarım & Mizanpaj

İlkay Güneş
ilkaykirmizigul@ceis.org.tr

Basım Yeri

Evos Basım ve Yayın Ltd. Şti.

Basım Tarihi

03 Mayıs 2024

ÜCRETSİZDİR.

İÇİNDEKİLER

01

8-13 KARAR İNCELEMESİ/Prof. Dr. Tankut Centel
İş Kanunu Ve Minibüs Çalışanı

02

14-21 YARGITAY KARARLARI
Derleme/ Av. Ayşe Öykü Arslan
Av. Eylül Bayrak

03

22-25 REKABET HUKUKU/ACTECON
Rekabet Hukukunda Öne Çıkan Güncel Gelişmeler
Hazırlayanlar/ **Muhammed Safa Uygur** (Counsel)
Beyza Timur (Kıdemli Danışman)
Ali Katoğlu (Danışman)
Yaren Boyalı (Danışman)

04

26-35 YAPI SEÇKİSİ DİZİSİ
Bu metin ilk olarak ÇEİS'in katkılarıyla şurada yayınlandı: *Opus Caementicium: "Körlere Seslenmek: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu"*, *Arredamento Mimarlık*, Mart-Nisan 2024/363.
YAPI TASARIM YARIŞMASI 2023
Bu metin ilk olarak ÇEİS'in katkılarıyla şurada yayınlandı: *"ÇARK: Taksim Meydanı'nda Yenilikçi ve Sürdürülebilir Bir Kamusal Tasarım Önerisi"*, *Betonart*, 2024/80, s. 70-73.

05

36-58 ÇEİS'TEN

06

**59-65 ÜYELERİMİZDEN VE
DİĞER HABERLER**

07

66-73 İSTATİSTİK

08

78-95 MAKALE/Doç. Dr. Nazlı Töre
Uluslararası Alanda Yapay Zekâ İle Rekabet Hukuku İlişkisi

KARAR İNCELEMESİ

Prof. Dr. Tankut Centel

Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi

tcentel@ku.edu.tr

01

İŞ KANUNU VE MINİBÜS ÇALIŞANI

I. Karar Özeti

Minibüs işyerinde çalışan sayısı ve minibüs işverenin esnaf niteliği hakkında inceleme ve araştırma yapılmadan karar verilmesi, eksik incelemeye dayanmakta olup, bozmayı gerektirmektedir.

II. Karar Metni

Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin inceleme konusu 13.09.2023 tarihli, E. 2023/7480 ve K. 2023/11884 sayılı kararı'nın temyize ilişkin bölümünün metni, özetle aşağıdaki gibidir¹:

".. 3. Değerlendirme

1. 4857 sayılı Kanun'un 1 inci maddesinin ikinci fıkrası geçince, 4 üncü maddedeki istisnalar dışında kalan bütün işyerlerine, işverenler ile işveren vekillerine ve işçilerine, çalışma konularına bakılmaksızın bu Kanun'un uygulanacağı belirtilmiştir.

2. 4857 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (1) bendi uyarınca, mülga 507 sayılı Kanun'un 2 nci maddesinin tarifine uygun üç kişinin çalıştığı işyerlerinde 4857 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaz.

3. 507 sayılı Kanun, 21.06.2005 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5362 sayılı Kanun'un 76 ncı maddesi ile yürürlükten kaldırılmış ve maddenin ikinci cümlesi ile diğer kanunların 507 sayılı Kanun'a yaptıkları atıfların 5362 sayılı Kanun'a yapılmış sayılacağı açıklanmıştır. Bu durumda 4857 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinde 507 sayılı Kanun'a yapılan atıf, 5362 sayılı Kanun'a yapılmış sayılmalıdır. Bahsi geçen yeni yasal düzenlemede esnaf ve sanatkar tanımı değiştirilmiştir. 5362 sayılı Kanun'un 3 üncü maddesine göre esnaf ve sanatkar; ister gezici ister sabit bir mekanda bulunsun, Esnaf ve Sanatkar ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkar meslek kollarına dahil olup ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedeni çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan mes-

¹ Kararın tam metni için bkz. İSGHD XX, 79 (2023), s. 1033-1037

lek ve sanat sahibi kimselerdir. 507 sayılı Kanun'da yazılı olan "geçimini sınırlı olarak kamyonculuk, otomobilcilik ve şoförlükle temin eden kimselerin" sözcüklerine 5362 sayılı Kanun'da yer verilmemiştir. 5362 sayılı Kanun'un düzenlemesi karşısında, 21.06.2005 tarihinden sonraki dönem açısından 4857 sayılı Kanun'un kapsamı belirlerken, "geçimini münhasıran bu işten sağlama" ölçütü dikkate alınmamalıdır.

4. 5362 sayılı Kanun'daki düzenleme ile esnaf ve tacir ayrımında başka ölçülere yer verilmiş olup, kamyonculuk, otomobilcilik ve şoförlük yapanların da ekonomik sermayesi, kazancının tacir sanayici niteliğini aşmaması ve vergilendirme gibi ölçütler çerçevesinde değerlendirilmesi gerekecektir. 507 sayılı Kanun döneminde esnaf sayılan kamyoncu, taksici, dolmuşçu gibi kişilerin de bu yeni ölçütler çerçevesinde esnaf sayılmama ihtimali ortaya çıkmaktadır.

5. 5362 sayılı Kanun'un 3 üncü maddesinde belirtilen esnaf ve sanatkar faaliyeti kapsamında kalan işyerinde üç kişinin çalışması halinde, 4857 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin (1) bendi uyarınca, bu işyeri İş Kanunu'nun kapsamının dışında kalmaktadır. Maddede üç işçi yerine

"üç kişi"den söz edilmiştir. Bu ifade, işyerinde bedeni gücünü ortaya koyan meslek ve sanat erbabını da kapsamaktadır. İşinde bedeni gücü ile çalışmakta olan esnaf dahil olmak üzere toplam çalışan sayısının üçü aşması durumunda işyeri 4857 sayılı Kanun'a tabi olacaktır.

6. Somut uyuşmazlıkta; davalı işverene ait minibüste çalışan sayısının tespiti için herhangi bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla Mahkemece; uyuşmazlık konusu dönemde davalının ekonomik sermayesi ve kazancının esnaf niteliğini aşıp aşmadığı ve hangi usule göre vergilendirildiği tespit edilmeli, fesih tarihi itibarıyla davalı işveren nezdinde çalışan işçi sayısı SGK kayıtları getirilerek belirlenmeli, işverenin işyerinde kendi bedeni gücü ile bizzat çalışıp çalışmadığı ve esnaf statüsünde olup olmadığı, yukarıda açıklanan yasal düzenlemeler ve ilkeler doğrultusunda araştırılarak davalının esnaf olduğu belirlendiği takdirde uyuşmazlığın iş kanunları kapsamı dışında kaldığı dikkate alınarak uyuşmazlığa 6098 sayılı Kanun uygulanmalıdır. Eksik araştırma ile yazılı şekilde karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir ..."

III. Karar Süreci

1. Tuzla-Pendik hattında çalışan bir minibüsün şoförü, aracın satıldığı ileri sürülerek işten çıkarıldığını belirtip, tazminat ve ücret alacağı talebinde bulunmuştur. Buna karşı, taraflar arasında ibraname bulunduğu belirtilip, alacakların tamamının ödendiği ileri sürülmüştür. İlk derece mahkemesi, davanın kabulüne karar vermiştir.

Davalının istinaf başvurusu üzerine; alacak davasında her türlü delille çalışmanın kanıtlanabileceği ve tanıkla ispatlanan ücret alacaklarında dosyaya uygun bir indirim yapılmamasının hatalı olduğu belirtilip, yeniden esas hakkında hüküm kurulmak suretiyle davanın kabulüne karar verilmiştir.

İstinaf hükmünün davalı tarafından temyiz edilmesi üzerine verilen kararda ise; uyuşmazlığın, taraflar arasındaki ilişkinin iş yasaları kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği noktasından kaynaklandığı belirtilip, minibüste çalışan sayısının araştırılması ve davalı işverenin esnaf niteliğini taşıyıp taşımadığının saptanması istenip, istinaf kararının bozulması kabul edilmiştir.

IV. Karar Değerlendirmesi

İnceleme konusu Yargıtay kararı açısından, iki önemli noktanın açıklığa kavuşturulmasının istendiği görülmektedir. Bunlardan ilki, fazla çalışma ile tatil ücretlerine ilişkin davalarda sürekli karşılaşılan "hayatın olağan akışına uygunluk" ölçütüne ve diğeri de, İş Kanunu'nun uygulama alanına ilişkindir.

1. Fazla çalışma süresini kanıtlamakla yükümlü bulunan kişi, işçidir. İşçinin bu konudaki iddiasının tanık anlatımıyla sabit sayılabilmesi içinse, ortaya atılan iddianın yaşamın olağan akışına, işin niteliğine uygun düşmesi ve bunların diğer bazı olaylara, sözgelimi işyerinin çalışma biçimine ve süresine aykırı düşmemesi gerekir. Buna göre, işyerinde çalışmanın her türlü delille ve bu arada tanık anlatımlarıyla kanıtlanacak olması karşısında uygulamada Yargıtay, öteden beri gerçek dışı fazla çalışma iddialarına set çekmek için, yaşamın olağan akışıyla bağdaşma ölçütünü temel almaktadır².

Uyuşmazlık konusu olay bakımından, aynı şeylerin yaşandığı söylenebilir. Nitekim, davalı minibüs işvereni; minibüs hattında vardiyalı olmak üzere çift şoförün çalıştığını ve tek şoför çalışmadığına ilişkin savcılık soruşturma dosyasının bulunduğunu belirtip, davacının hizmet süresi boyunca dört saat uykuyla haftalık/yıllık izin kullanmak-

sızın çalıştığına ilişkin kabulün yaşamın olağan akışına ters düşeceğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda, inceleme konusu Yargıtay kararında, minibüste çalışan sayısının tespiti için gerekli araştırmanın yapılması istenmektedir.

2. Minibüste çalışan sayısının tespiti, uygulanacak yasa hükümleri bakımından da önemlidir. Şöyle ki:

a) İş K. m. 4/II bent 1, "507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanununun 2 nci maddesinin tarifine uygun üç kişinin çalıştığı işyerlerinde", İş Kanunu hükümlerinin uygulanmamasını öngörmektedir. Bu bağlamda, anılan hükmün yollamada bulunduğu 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu ise, günümüzde yürürlükte değildir. Nitekim, 507 sayılı Yasa, 07.06.2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu³ m. 76 hükmüyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu anlamda, 507 sayılı Yasa'nın yerine, 5362 sayılı Yasa'nın geçtiği söylenmelidir. Nitekim, 5362 sayılı Yasa m. 76, diğer yasalarda 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu'na yapılmış olan atıfların 5362 sayılı Yasa'ya yapılmış sayılmasını öngörmektedir. Bu bakımdan İş K. m. 4/II bent 1'deki "507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu" anlatımının, "5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu" olarak anlaşılması gerekmektedir.

b) Yürürlükten kaldırılmış bulunan 507 sayılı Yasa'nın uygulamasına göre:

"ister gezici olsun, ister bir dükkan veya bir sokağın belli yerinde sabit bulunsunlar, ticari sermayesi ile birlikte vücut çalışmalarına dayanan ve geliri o yer gelenek ve teamülüne nazaran tacir niteliğini kazanmasını icabettirmeyecek miktarda sınırlı olan ve bu bakımdan ticaret sicili dolayısıyla ticaret ve sanayi odasına kayıtları gerekmeyen, aynı niteliğe (sermaye unsuru olsun, olmasın) sahip olmakla beraber, ayrıca çalıştığı sanat, meslek ve hizmet kolunda bilgi, görgü ve ihtisasını değerlendiren hizmet, meslek ve küçük sanat sahipleriyle bunların yanlarında çalışanlar ve geçimini sınırlı olarak kamyonculuk, otomobilcilik ve şoförlükle temin eden kimseler",

esnaf ve sanatkar olarak kabul edilmiştir (m. 2).

507 sayılı Yasa'nın yerine geçen 5362 sayılı Yasa bakımından ise:

"ister gezici ister sabit bir mekanda bulunsun, Esnaf ve Sanatkar ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkar meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte be-

² Örnek olarak bkz. Kenan Tunçomağ/Tankut Centel, İş Hukukunun Esasları, 10. baskı, İstanbul 2022, s. 177

³ RG. 21.6.2005, No. 25852

deni çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseler”

esnaf ve sanatkar olarak kabul edilmektedir (m. 3/a).

c) Anlatım biçimleri değişik olmakla birlikte anlam ve tanım bakımından esas olarak örtüşen her iki hüküm arasındaki en önemli fark; ilk düzenlemedeki “geçimini sınırlı olarak kamyonculuk, otomobilcilik ve şoförlükle temin eden kimseler” anlatımına, sonraki düzenlemede yer verilmeyiştir. Buna göre, 5362 sayılı Yasa’nın kabul tarihi olan 21.06.2005 tarihinden sonraki dönemde, kamyonculuk, otomobilcilik ve şoförlük yapanların esnaf ve sanatkar sayılmaları için, bunların geçimlerini sınırlı olarak (münhasıran) bu işlerden sağlıyor olmaları koşulu artık aranmayacaktır.

Ancak, yeni dönemde kamyonculuk, otomobilcilik ve şoförlük yapanların esnaf ve sanatkar sayılabilmeleri için, bunların ekonomik faaliyetlerini sermayeleriyle birlikte bedeni çalışmalarına dayandırmaları ve basit usulde vergilendirilip defter esasına bağlı bulunmaları ya da vergiden muaf tutulmuş olmaları zorunludur.

Bu itibarla, hat sahibinin araç kullanmayı sadece başkalarına aracı kullandırması halinde, esnaf ve sanatkardan söz edilmemesi gerekir. Çünkü, esnaf ve sanatkar sayılmak için, sermayenin yanında, ilgilinin bedeni çalışmasının bulunması da aranmaktadır (5362 sK. m. 3/a). Bunun gibi, İş K. m. 4/II bent I’nın “üç kişinin çalıştığı işyerleri”nden söz edişi nedeniyle esnaf ve sanatkarın bu sayıya dahil edilmesi zorunluğa da, bunu destekler niteliktedir.

3. İnceleme konusu Yargıtay Kararına dayanak oluşturan uyuşmazlık konusu olay bakımından, ilkin, davalı minibüs işverenin “esnaf ve sanatkar” niteliğini taşıyıp taşımadığının ve sonra da, minibüs işyerinde çalışan sayısının araştırılması zorunluğa ortaya çıkmaktadır.

Gerçekten, yapılacak araştırma sonucunda, davalı minibüs işvereni esnaf ve sanatkar olarak sayılacaksa, bu kez İş K. m. 4/II bent I kapsamında olup olmadığı sorusunun yanıtlanması gerekecektir. Bu bağlamda, Yargıtay g. Hukuk Dairesi; inceleme konusu kararda haklı olarak, davalının ekonomik sermayesi ve kazancının esnaf niteliğini aşırıp aşmadığının ve hangi usule göre vergilendirildiğinin tespit edilmesini, işverenin işyerinde kendi bedeni gücü ile bizzat çalışıp çalışmadığının ve esnaf statüsünde olup olmadığının araştırılmasını istemektedir.

Davalı minibüs işvereni 5362 sayılı Yasa bakımından esnaf ve sanatkar sayılmayacak olduğunda ise; İş K. m. 4'teki diğer istisnalar kapsamına girmemek kaydıyla, minibüste kaç şoför istihdam etmiş olursa olsun, İş Kanunu hükümlerinin uygulanmasından söz edilecektir. Bunun gibi, davalı minibüs işvereni sahip olduğu hat içinde bizzat kendisi de araç kullanıyor olmalıdır. Aksi takdirde, kendi bedeni gücüyle de çalışmadığından söz edilerek, daha önce belirtildiği üzere⁴, esnaf ve sanatkar sıfatını kazanması mümkün bulunmayacaktır.

4. Uyuşmazlık konusu olayda davalı minibüs işverenin esnaf ve sanatkar niteliğini taşıdığı kabul edilecek olduğunda, minibüste istihdam edilen şoförlerin sayısına göre İş Kanunu hükümlerinin uygulanıp uygulanmaması söz konusu olacaktır. Bu bağlamda, davalı minibüs işvereni, çifte şoför (vardiya) uygulamasının varlığını ileri sürmektedir. Buna göre, şoför sayısı üçü buluncaya kadar, İş Kanunu hükümlerinin yerine Türk Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanması düşünülecektir.

Ancak, inceleme konusu karara dayanak oluşturan olayda davalı minibüs işvereni minibüste çalışan şoför sayısının davacıdan ibaret olmadığını ileri sürerken, bunu daha çok davacının fazla çalışma yapmadığını kanıtlamak amacıyla belirtir görülmektedir. Dosya içeriği tam olarak bilinmemekle birlikte, inceleme konusu karar metninden, davalı minibüs işverenin İş Kanunu hükümlerinin uygulanmaması gerektiği yönünde bir savunmasının olduğu görülmektedir.

Buna karşılık, Yargıtay g. Hukuk Dairesi; öncelikle, minibüste çalışan işçi sayısının tespiti gerektiğini belirtmektedir. Ancak, Yüksek Mahkeme'nin, bunu fazla çalışmanın mı yoksa uygulanacak yasa hükümlerinin mi saptanması açısından öngördüğü, karar metninde çok açık değildir. Nitekim, inceleme konusu karar metninde daha çok, davalı minibüs işverenin esnaf ve sanatkar sıfatını taşıyıp taşımadığı üzerinde durulmakta ve buna ilişkin olarak nelerin araştırılması gerektiği ayrıntılı biçimde açıklanmaktadır.

Oysa, ister davacının ileri sürdüğü üzere kendisi tek şoför olsun, isterse davalı işverenin savunduğu üzere çifte şoförle çalışılmış bulunulsun; herhalükarda, İş Kanunu hükümlerinin uygulanmaması gerekecek ve durumda çalışan işçi sayısının tespiti, uygulanacak yasa hükümleri bakımından, değişiklik yaratmayacaktır. Nitekim, ancak davalı minibüs işverenin üç şoför istihdam ettiği saptanacak olduğu takdirde, İş Kanunu hükümlerinin uygulanması söz konusu olacaktır (İş K. m. 4/II bent ı).

⁴ Bkz. yukarıda IV 2 c

Buna karşılık, minibüste çalışan şoför sayısının davacıdan ibaret olmaması, fazla çalışmanın yokluğu ve yaşamın olağan akışına aykırılık ölçütünün uygulanması açısından, son derece önem taşımaktadır. Nitekim, davalı minibüs işvereni de, karar metninden anlaşılabilirdiği kadarıyla, savunmasında daha çok bu noktaya ağırlık vermiş görünmektedir.

V. Son Söz

İnceleme konusu Yargıtay kararı, minibüs çalışanlarına uygulanacak yasa hükümleri bakımından, son derece önemli görünmektedir. Nitekim, minibüs çalışanı, minibüs işyerinde hat sahibiyle birlikte vadiyalı olarak ancak üç şoför istihdam edildiği takdirde, İş Kanunu hükümlerinden yararlanabilecek; aksi takdirde, Türk Borçlar Kanunu'nun m. 393 vd. hükümlerinin uygulanması, söz konusu olacaktır. Bu bağlamda, Türk Borçlar Kanunu hükümlerinin işçi bakımından görece daha düşük güvence sağladığı ve de uygulamada genellikle ikiden fazla şoförün minibüslerde istihdam edilmediği göz önünde bulundurulacak olduğunda, çoğu minibüs çalışanın yeterli güvenceden uzak kaldığı söylenebilmektedir.

Diğer yandan, piyasada hat bedellerinin uygulamada çoğu kez araç fiyatlarının üstünde kaldığı dikkate alındığında, hat sahiplerine İş Kanunu muafiyetini tanımanın yerinde olduğu de, yeri burası olmayan bir başka tartışma konusunu oluşturmaktadır.

Sonuç itibarıyla, durumun araştırılmasını isteyen ve yeterli inceleme yapılmaksızın karar verilmemesini öngören inceleme konusu Yargıtay kararının, doğru ve yerinde esaslar içerdiğini söylemek gerekecektir.

YARGITAY KARARLARI

T.C. YARGITAY 9. HUKUK DAİRESİ

Esas No 2023/1603

Karar No 2023/7165

Karar Tarihi 16.05.2023

02

Derleme/
Av. Ayşe Öykü Arslan
Av. Eylül Bayrak

\\Alacak Davası

\\Ayrımcılık Tazminatı

İlgili Mevzuat 4857 sayılı İş Kanunu m. 5

ÖZET/ Dava, alacak davasına ilişkindir. İlk Derece Mahkemesince davalı işveren tarafından davacıya emsal işçilere yapılandan daha düşük prim ödemesi yapıldığı gerekçe gösterilerek dava konusu ayrımcılık tazminatı talebinin kabulüne karar verilmiştir. 4857 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle işverenin her eşit işlem borcuna aykırılık hâli için tazminat yaptırımını öngörülmemiş, bu tazminata hükmedilebilmesi için maddede mutlak olarak belirtilen ayrımcılık nedenlerinden birinin gerçekleşmesi şartı aranmıştır. Söz konusu alacağın eksik ödenmesinin dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep vb. sebeplere dayalı olduğunun iddia ve ispat edilemediğinin anlaşılması karşısında, ayrımcılık tazminatı talebinin reddine karar verilmesi gerekirken kabulü hatalıdır.

DAVA/ Taraflar arasındaki alacak davasından dolayı yapılan yargılama sonunda İlk Derece Mahkemesince davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Kararın davacı ve davalılar vekilleri tarafından istinaf edilmesi üzerine, Bölge Adliye Mahkemesince başvurunun esastan reddine karar verilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi kararı davacı ve davalılar vekilleri tarafından temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz

şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden yapılan ön inceleme sonucunda, temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten ve Tetkik Hâkimi tarafından hazırlanan rapor dinlendikten sonra dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

KARAR/

Davacı İsteminin Özeti

Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin davalılardan ... AŞ nezdinde 01...2011-08.03.2016 tarihleri arası önce işletme müdürü daha sonra ise genel müdür yardımcısı olarak çalıştığını, 25.12.2008 tarihinden itibaren ise hem davalı ... AŞ hem de diğer davalı ... AŞ nezdinde genel müdür yardımcısı olarak görev yaptığını, davalıların birlikte istihdam nedeniyle müteselsilen sorumlu olduklarını, işyerinde yürürlükte olan personel yönetmeliği hükümleri uyarınca davacıya başarı teşvik ikramiyesi adı altında ödeme yapıldığını, 2015 yılı başarı teşvik ikramiyesinin daha önceki yıllarda yapılan uygulamadan farklı ödendiğini, davalı ... AŞ işçilerine 2010-2015 yılları arası ödenen başarı teşvik ikramiyesinin davacıya ödenmeyerek işverence eşit işlem borcuna aykırı davranıldığını, işverence 2010 yılında

davacının muvafakati olmaksızın başarı teşvik ikramiyesi ödeme oranının düşürüldüğünü, davacının 01.01.2016-08.03.2016 tarihleri arası çalışmasına ilişkin başarı teşvik ikramiyesi ödenmediğini, davacının ...AŞ nezdinde vekâleten yürüttüğü genel müdür yardımcılığı bakımından da kendisine 2010 yılından itibaren ayrıca başarı teşvik ikramiyesi ödenmesi gerektiğini beyanla ayrımcılık tazminatı ile başarı teşvik ikramiyesi alacaklarının davalılardan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

Davalı Cevabının Özeti

Davalılar vekili cevap dilekçesinde; dava konusu alacakların zamanaşımına uğradığını, genel müdür yardımcılarının sorumluluk alanlarının farklı olduğunu, işverence sözleşme özgürlüğü kapsamında işçilerin bir kısmına farklı haklar tanınmasının eşit işlem borcunun ihlal edildiği anlamına gelmeyeceğini, davacının başarı teşvik ikramiyelerinin eksiksiz olarak ödendiğini, davacının davalı ... AŞ nezdinde çalışmasının bulunmadığını, davalı ... AŞ yönünden açılan davanın husumetten reddinin gerektiğini beyanla davanın reddini istemiştir.

Mahkeme Kararının Özeti

İlk Derece Mahkemesi'nin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; davacının fiilen aynı anda her iki davalı yanında çalışmasının olduğu, birlikte istihdam kapsamında davacının her iki Şirket ile iş bir iş sözleşmesi ilişkisinin bulunduğu, dava konusu işçilik alacaklarından her iki davalının da birlikte sorumlu oldukları, davacının hizmetiyle ilgili iki ayrı davalıdan iki ayrı prime hak kazanmasının mümkün olmadığı, taraflar arasındaki fiili ilişkinin koşulları itibarıyla bunun aksini kabul için taraflar arasında açık bir anlaşma ya da işyeri uygulamasının bulunması gerektiği, dosya içeriğinden prim uygulamasının davalı Şirketlerce değil onların bağlı olduğu dava dışı Grup Şirketi tarafından belirlendiği de nazara alınarak davacının davalı ... AŞ'den ayrıca prim alacağının bulunmadığı, davacıya diğer genel müdür yardımcılara yapılan prim ödemesinden daha düşük prim ödemesi yapılmasını gerektirir objektif gerekçelerin neler olduğuna dair dosyaya delil sunulmadığı, bu nedenle dava konusu ayrımcılık tazminatı talebinin yerinde olduğu gerekçe gösterilerek davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.

İstinaf Başvurusu

İlk Derece Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davacı ve davalılar vekilleri istinaf başvurusunda bulunmuştur.

Gerekçe ve Sonuç

Bölge Adliye Mahkemesi'nin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; tanık beyanları ve ticaret sicil kayıtlarına göre davacının davalılar tarafından birlikte istihdam edildiği, davacının her iki Şirket ile bir iş sözleşmesi ilişkisinin bulunduğu, davalılarca emsali personele göre davacıya daha düşük prim ödenmesinin objektif gerekçesinin ispat edilemediği, bu nedenle ayrımcılık tazminatına hükmedilmesinde isabetsizlik bulunmadığı, davacının birlikte istihdam nedeniyle davalı işyerlerindeki çalışmaları ile ilgili iki ayrı davalıdan iki ayrı prime hak kazanmasının söz konusu olamayacağı, dosya içeriğinden prim uygulamasının davalı Şirketler değil onların bağlı olduğu dava dışı Grup Şirketi tarafından belirlendiği gerekçe gösterilerek tarafların istinaf başvurularının esastan reddine karar verilmiştir.

Temyiz Başvurusu

Bölge Adliye Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davacı ve davalılar vekilleri temyiz isteminde bulunmuştur.

Gerekçe

1- Tarafların iddia, savunma ve dayandıkları belgelere, uyumsuzluğun hukuki nitelendirilmesi ile uygulanması gereken hukuk kurallarına, dava şartlarına, yargılamaya hâkim olan ilkelere, ispat kurallarına ve temyiz olunan kararda belirtilen gerekçelere göre davacı vekilinin tüm davalılar vekilinin aşağıdaki paragrafların kapsamı dışındaki temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.

2- Eşitlik ilkesi en temel anlamda, 2709 sayılı T.C. Anayasası'nın "Kanun önünde eşitlik" kenar başlıklı 10. ve "Ücrette Adalet Sağlanması" kenar başlıklı 55. maddelerinde ifade edilmiştir. Bundan başka eşit davranma ilkesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Sosyal Şartı, Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Sözleşme ve Tavsiye Kararlarında da çeşitli biçimlerde ele alınmıştır. İstihdam ve Meslek Konularında Kadın ve Erkeğe Eşit Muamele ve Fırsat Eşitliği İlkesinin Uygulanmasına Dair 5 Temmuz 2006 tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 2006/54/EC sayılı Direktifinin "Analık (Doğum) İzninden Dönüş" başlıklı 15. maddesinde de doğum iznini kullanan kadın işçi yönünden işverenin eşit davranma borcuna vurgu yapılmıştır.

3- Eşit davranma ilkesi tüm hukuk alanında geçerli olup iş hukuku bakımından bu ilke, işverene işyerinde çalışan

işçiler arasında haklı ve objektif bir neden olmadıkça farklı davranmama borcu yüklemektedir. Böylece işverenin yönetim hakkı sınırlandırılmış durumdadır. Bununla birlikte eşit davranma borcu tüm işçilerin hiçbir farklılık gözetilmeksizin aynı duruma getirilmesini gerektirmeyip eşit durumdaki işçilerin farklı işleme tâbi tutulmasını önlemeyi amaç edinmiştir. Eşit davranma ilkesinin uygulanabilmesi için aynı işyerinin işçileri olma, işyerinde topluluk bulunması, kolektif uygulamanın varlığı, iş sözleşmesiyle çalışmak koşullarının gerçekleşmesi gerekmektedir.

4- 4857 sayılı Kanun sistematüğinde eşit davranma borcu, işverenin genel anlamda borçları arasında yerini almıştır. Buna karşın "Eşitlik davranma ilkesi" başlığını taşıyan 5. maddede, her durumda mutlak bir eşit davranma borcu düzenlenmiş değildir. Belli bazı durumlarda işverenin eşit davranma borcunun varlığından söz edilmiştir. İşverence, nesnel nedenlerin varlığı hâlinde işçiler arasında farklı uygulamaya gidilmesi eşit işlem borcuna aykırılık oluşturmaz.

5- Mutlak ayırım yasakları olarak nitelenebilecek hâller 5. maddenin ilk fıkrasında sayılmıştır. İlgili hükümde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi sebeplere dayalı ayırım yasağı öngörülmektedir. Belirtilen bu hususların tamamının mutlak ayırım yasağı kapsamında ele alınması gerekir. Fıkrafta sayılan hâller sınırlı olmayıp bu hâllere benzer nedenlerle de işveren ayırım yasağını ihlal edemez. İşçinin işyerinde olumsuzluklara yol açmayan cinsel tercihi, siyasal sebepler ve dünya görüşü gibi sebepler benzeri sebepler kapsamında değerlendirilebilir.

6- Kanun'un 5. maddesinin ikinci fıkrasında tam süreli-kısmi süreli işçi ile belirli süreli-belirsiz süreli işçi arasında farklı işlem yapma yasağı öngörülmüş, üçüncü fıkrada ise cinsiyet ve gebelik sebebiyle ayırım yasağı düzenlenmiş ve bu durumda olan işçiler bakımından iş sözleşmesinin sona ermesinde de işverenin eşit davranma borcu vurgulanmıştır. Bununla birlikte, işverenin işin niteliği ile biyolojik nedenlerle farklı davranabileceği adı geçen hükümde açıklanmıştır.

7- Maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında, işverence ücret ödeme borcunun ifası sırasında cinsiyet sebebiyle ayırım yapılamayacağından söz edilmektedir. Burada sözü edilen ücretin genel anlamda ücret olduğu ve ücretin dışında kalan ikramiye, prim vb. ödemeleri de kapsadığı açıktır.

8- İşverenin eşit davranma borcuna aykırı davranmasının yaptırımını Kanun'un 5. maddesinin altıncı fıkrasında düzenlenmiştir. Anılan hükme göre işçinin dört aya kadar ücreti tutarında bir tazminattan başka yoksun bırakıldığı

haklarını da talep imkânı bulunmaktadır. Söz konusu fıkra metni emredici nitelikte olduğundan, anılan hükme aykırı olan sözleşme hükümleri geçersizdir. Geçersizlik nedeniyle ortaya çıkan kural boşluğu eşit davranma ilkesinin gereklerine uygun olarak doldurulmalıdır.

9- Yerleşik hâle gelen içtihatlar uyarınca 4857 sayılı İş Kanunu'nun 5. maddesinde düzenlenen ayrımcılık tazminatı koşullarının oluşması için öncelikle işverence yapılan farklı muamelenin ırk, dil, siyasal düşünce, inanç gibi sebeplere dayalı olması gerekmekte olup ilgili maddenin dar yorumlanması gerekir (Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 12.11.2018 tarihli ve 2015/26907 Esas, 2018/20333 Karar; 24.03.2020 tarihli ve 2019/8029 Esas, 2020/4421 Karar; 14.01.2021 tarihli ve 2018/7135 Esas, 2021/920 Karar sayılı ilâmları; Yargıtay (Kapatılan) 22. Hukuk Dairesinin 03.07.2019 tarih 2017/23268 Esas ve 2019/14998 Karar sayılı ilâmı). Bu sebeple işverenin mutlak ayırım yasakları dışında eşit davranma borcuna aykırı davranışında, borca aykırılık sebebiyle mahrum kalınan haklar talep edilebilir ise de sadece mutlak ayırım yasaklarının ihlali hâlinde ayrıca ayrımcılık tazminatına hükmedilebilir.

10- Somut uyuşmazlıkta İlk Derece Mahkemesince davalı işveren tarafından davacıya emsal işçilere yapılandırılan daha düşük prim ödemesi yapıldığı gerekçe gösterilerek dava konusu ayrımcılık tazminatı talebinin kabulüne karar verilmiştir. Yukarıda belirtilen 4857 Sayılı Kanun'un 5. maddesiyle Dairemiz yerleşik uygulamasına göre işverenin her eşit işlem borcuna aykırılık hâli için tazminat yaptırımını öngörülmemiş, bu tazminata hükmedilebilmesi için maddede mutlak olarak belirtilen ayrımcılık nedenlerinden (örneğin dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce v.b.) birinin gerçekleşmesi şartı aranmıştır. Söz konusu alacağın eksik ödenmesinin dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep vb. sebeplere dayalı olduğunun iddia ve ispat edilemediğinin anlaşılması karşısında, ayrımcılık tazminatı talebinin reddine karar verilmesi gerekirken kabulü hatalıdır.

SONUÇ/ Temyiz olunan, İlk Derece Mahkemesi kararına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının ORTADAN KALDIRILMASINA, İlk Derece Mahkemesi kararının BOZULMASINA, Peşin alınan temyiz karar harcının istek hâlinde ilgililere iadesine, Dosyanın kararı veren İlk Derece Mahkemesine, bozma kararının bir örneğinin kararı veren Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine, 16.05.2023 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T.C. YARGITAY 9. HUKUK DAİRESİ

Esas No 2023/9169

Karar No 2023/8750

Karar Tarihi 07.06.2023

\\Kıdem ve İhbar Tazminatı Alacağı

\\E-Postada "...Yazdığınız Terbiyesizliktir" İbaresini Kullanılması

\\Sözleşmenin Haklı Nedenle Feshinin İspatı

İlgili Mevzuat 4857 sayılı İş Kanunu m. 17 ve 25

ÖZET/ Uyuşmazlık, iş sözleşmesinin işverence feshinin haklı nedene dayanıp dayanmadığı, ücret alacağına dava açıldıktan sonra ödenip ödenmediğine ilişkindir. Haklı feshe konu edilen e-postada kullanılan "...yazdığınız terbiyesizliktir" ibaresinin işverenin başka işçisine sataşma olarak nitelendirilmesi hatalıdır. Bu ibare ancak kaba hitap olarak kabul edilebilir; haklı fesih nedeni olarak kabul edilemez. Davacının haklı fesih nedeni oluşturan başka bir davranışı olduğu ispat edilmemiştir. İşverence iş sözleşmesinin haklı nedenle feshedildiği ispat edilemediğinden davacının kıdem ve ihbar tazminatlarının kabulü yerine reddi isabetsiz olmuştur.

DAVA/ Taraflar arasında görülen alacak davasında verilen karar hakkında yapılan temyiz incelemesi sonucunda, Dairece Mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir. Mahkemece bozmaya uyularak yeniden yapılan yargılama sonucunda; davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Mahkeme kararı davacı vekili tarafından temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden yapılan ön inceleme sonucunda, temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildi. Davacı vekilince temyiz incelemesinin

duruşmalı olarak yapılması istenilmiş ise de 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun geçici 3. maddesi uyarınca uygulanmasına devam olunan mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 438. maddesi gereğince duruşma isteğinin miktardan reddine ve incelemenin dosya üzerinden yapılmasına karar verildikten ve Tetkik Hâkimi tarafından hazırlanan rapor dinlendikten sonra dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

KARAR/

Davacı İsteminin Özeti

Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin davalı Şirkette 07.01.2012 tarihinden iş sözleşmesinin haksız feshedildiği 03.09.2014 tarihine kadar tahsilat yönetimi elamanı olarak cumartesi günleri dâhil 09.00 ile 19.00 saatleri arasında, ayrıca işin yoğun olduğu ve bölümünde tek çalıştığı için çoğu zaman akşam saat 20.00-21.00 saatlerine kadar çalıştığını, işyerinde bazı çalışanların 15 yıl 3600 prim gün sayısını göstererek işten ayrıldığını, davalı işverence son zamanlarda işyerinde zorluklar çıkarıldığını ve davacıya işten çıkartılacağı konusunda sözler sarf edildiğini, davacının işyeri yetkilileri ile görüşerek eğer çalışması istenmiyorsa diğer iş arkadaşları gibi işten ayrılabilceğini, gerekli tazminatların kendisine ödenmesini söylediğini, fakat işyeri yetkilisinin bunu kabul etmediğini, daha sonra 03.09.2014 tarihinde işveren vekili tarafından çekilen ihtar ile kendisinin işyerinde kavga ettiği, işe sürekli geç geldiği ve çalışma ortamında huzursuzluk çıkardığı bahanesiyle iş sözleşmesinin feshedildiğinin bildirildiğini, ihtardaki tüm ithamların davacı tarafından reddedildiğini, dinî bayramlar hariç resmî bayramlarda çalıştığını, ayrıca 7 günlük yıllık izin hakkının da kullanılmadığını, Ağustos 2014 ücretinin ödenmediğini ileri sürerek kıdem ve ihbar tazminatı ile yıllık izin, ücret, fazla çalışma, ulusal bayram ve genel tatil ücreti alacaklarının davalıdan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

Davalı Cevabının Özeti

Davalı vekili cevap dilekçesinde; davacının ağustos ayı ücreti, fazla çalışma ücreti ve resmî tatil ücreti toplamlarının ilgili ay bordrolarıyla uyumlu olarak davacının ücret hesabına yatırıldığını, kullanılmamış yıllık ücretli izin karşılığının 02.10.2014 tarihinde ödendiğini, davacının iş sözleşmesinin işyerinde çalışan diğer işçilere sataşması, hakarete bulunması, kavga etmesi gibi sebeplerden ötürü haklı nedenle derhal feshedildiğini, davacıya işyerinde elden tebliğ edilmek istenen fesih bildirimini yazılı tebliğden imtina etmesi nedeniyle 03.09.2014 tarihinde noter vasıtasıyla tebliğ edilmek durumunda kaldığını, davacının sürekli olarak işe geç geldiğini, işverene pek çok defa "benim 15 yıl 3600 gün primim var, tazminatımı alır giderim." diye işi bırakma tehdidinde bulunduğunu, işyerinde "benden

başka çalışan yok, en az 2.000,00 TL ücret istiyorum.” gibi agresif ve çalışma ortamını gerici çıkışlarda bulunduğunu, davacının 27.08.2014 tarihinde işyeri çalışanlarından G.Ö.'ye e-posta ile “terbiyesiz” şeklinde hakaret etmesi ve ardından aynı çalışanla işyerindeki çalışma, düzen, saygı ve hoşgörü ortamını temelinden yıkan büyük bir tartışma yaşaması, Şirkette işe başlayacak olan T.U'nun kavgayı ayırmak isteyen tavırlarına karşılık “sen de kim oluyorsun git başımdan” gibi hareketlerde bulunmasının bardağı taşıran son damla olduğunu, G.Ö.'nün şikayeti üzerine Şirket yönetiminin alınan karar gereği iş sözleşmesinin 03.09.2014 tarihinde süresi içinde haklı nedenle feshedildiğini savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkeme Kararının Özeti

Mahkemenin 19.04.2016 tarihli ve 2014/668 Esas, 2016/326 Karar sayılı kararı ile; iş sözleşmesinin haklı nedenle feshedildiğinin davalı işverence ispat edilemediği, diğer alacakların ise işverence ödendiği gerekçesiyle davanın kısmen kabul kısmen reddine karar verilmiştir.

Bozma Kararı

Mahkemenin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde taraf vekilleri temyiz isteminde bulunmuşlardır.

Gerekçe ve Sonuç

Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22.10.2020 tarihli ve 2017/17025 Esas, 2020/13052 Karar sayılı kararıyla; fesih yönünden davalı tanıkları M. ile feshe esas olayın tarafı olduğu iddia edilen G. dinlenmeden davalının savunma hakkı kısıtlanarak hüküm kurulması hatalı olduğu, fazla çalışma alacağı yönünden imzasız bordrolarda tanık beyanlarına göre hesaplama yapıp ödenenin mahsubu yerine talebin tamamen reddinin ve yıllık izin ücreti dava açıldıktan sonra ödendiğinden yıllık izin alacağı hakkında karar verilmesine yer olmadığına ilişkin hüküm kurulup bu alacak miktarının dava kabul oranına katılması gerekirken talebin reddine karar verilmesinin hatalı olduğu gerekçesiyle hükmün bozulmasına karar verilmiştir.

Mahkemece Bozmaya Uyularak Verilen Karar

Mahkemenin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; bozma ilâmına uyularak tanıklar dinlenilip davacının 25.08.2014 tarihinde çalışma arkadaşı olan G.Ö. (...) ile tartışarak hakaret ettiği, 27.08.2014 tarihinde ise işyeri çalışma arkadaşlarının da dâhil olduğu bir e-postada G.Ö. (...)'a hitaben “...yazdığınız terbiyesizliktir” şeklinde yazı gönderdiği, davacının bu eylemlerinin G.Ö. (...) tarafından tutanak altına alınıp 27.08.2014 tarihinde işverene bildirildiği, işveren tarafından 03.09.2014 tarihli fesih bildirim ile iş sözleşmesinin feshedildiği, davacının feshe konu eylemlerinin işverenin başka işçisine sataşması niteliğinde olduğu, işverene 4857 Sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesinin

(II) numaralı bendine göre haklı fesih imkânı tanıdığı, bu kapsamda davacının kıdem ve ihbar tazminatı almaya hak kazanmadığı gerekçesiyle bu taleplerin reddine karar verilip fazla çalışma alacağı yönünden talebin kısmen kabulüyle davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.

Temyiz Başvurusu

Mahkemenin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davacı vekili temyiz isteminde bulunmuştur.

Gerekçe

1- Temyizen incelenen İlk Derece Mahkeme kararında ve kararın gerekçesinde hukuk kurallarının somut olaya uygulanmasında bir isabetsizlik bulunmadığı ve bozmaya uyulmakla karşı taraf yararına kazanılmış hak durumunu oluşturan yönlerin ise yeniden incelenmesine hukukça imkân bulunmadığı anlaşılmakla davalı vekilinin aşağıdaki (2) numaralı paragrafın kapsamı dışındaki temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.

2- Somut uyuşmazlıkta Mahkemece davacının 25.08.2014 tarihinde çalışma arkadaşı olan G.Ö. (...) ile tartışarak hakaret ettiği, 27.08.2014 tarihinde ise işyeri çalışma arkadaşlarının da dâhil olduğu bir e-postada G.Ö. (...)’a hitaben “...yazdığınız terbiyesizliktir” şeklinde yazı gönderdiği, davacının bu eylemleri sebebiyle iş sözleşmesinin işveren tarafından 03.09.2014 tarihinde feshedildiği, davacının feshe konu eylemlerinin işverenin başka işçisine sataşması niteliğinde olduğu ve feshin haklı nedene dayandığı gerekçesiyle davacının kıdem ve ihbar tazminatı taleplerinin reddine karar verilmiştir. Ancak haklı feshe konu edilen e-postada kullanılan “...yazdığınız terbiyesizliktir” ibaresinin işverenin başka işçisine sataşma olarak nitelendirilmesi hatalıdır. Bu ibare ancak kaba hitap olarak kabul edilebilir; haklı fesih nedeni olarak kabul edilemez. Davacının haklı fesih nedeni oluşturan başka bir davranışı olduğu ispat edilmemiştir. İşverence iş sözleşmesinin haklı nedenle feshedildiği ispat edilemediğinden davacının kıdem ve ihbar tazminatlarının kabulü yerine reddi isabetsiz olmuştur.

3- Davacının ücret alacağı da dava açıldıktan sonra ödendiği hâlde önceki hükmü davalı temyiz ettiğinden bu husus bozma nedeni yapılmamıştır.

SONUÇ/ Temyiz olunan İlk Derece Mahkemesi kararının BOZULMASINA, Peşin alınan temyiz karar harcının istek hâlinde ilgiliye iadesine, Dosyanın kararı veren İlk Derece Mahkemesine gönderilmesine, 07.06.2023 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T.C. YARGITAY 9. HUKUK DAİRESİ

Esas No 2023/19067

Karar No 2024/1520

Karar Tarihi 05.02.2024

\\Kıdem ve İhbar Tazminatı İstemi

\\Doğruluk ve Bağlılığa Uymayan Davranış

\\Delil Yetersizliğinden Kaynaklı Beraat Kararı

\\Haklı Fesih

İlgili Mevzuat 4857 sayılı İş Kanunu m. 17, 25 ve 1475 sayılı Mülga İş Kanunu m. 14

ÖZET/ Dava; kıdem ve ihbar tazminatı istemine ilişkindir. Dosya kapsamında yapılan değerlendirmede; davacının, kaynak makinesini evine götürdüğünü kabul ettiği, ancak haberli olarak götürdüğünü beyan ettiği; ne var ki davacı tarafından dosyaya buna ilişkin bir delil sunulmadığı, davalı Kuruma ait olmayan başka bir kuruma ait olan panoları aldığından davacı tarafından ceza dosyasındaki savunmasında kabul edildiği, evinin yapımında Belediye personelinin kullanıldığından ceza dosyasındaki sanık beyanı ile ispat edildiği hususları birlikte değerlendirildiğinde; davacının eylemlerinin doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlar niteliğinde olduğunun kabulü gerekir. Davacının yargılandığı ceza dosyasında Mahkemece verilen karar delil yetersizliğinden kaynaklı beraat kararı olup bu karar hukuk hâkimini bağlayıcı nitelikte değildir. Mahkemece dosyadaki mevcut delil durumu dikkate alındığında davacının iş sözleşmesinin haklı nedenle feshedildiğinin kabulüyle davacının kıdem ve ihbar tazminatı taleplerinin reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.

DAVA/ Taraflar arasındaki alacak davasından dolayı yapılan yargılama sonunda Mahkemece davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Mahkeme kararı davalı vekili tarafından temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden yapılan ön inceleme sonucunda, temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten ve Tetkik Hâkimi tarafından hazırlanan rapor dinlendikten sonra dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

KARAR/

Davacı İsteminin Özeti

Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin ... Belediye Başkanlığına bağlı ... Şantiyesinde şantiye şefi olarak 01.04.1995 tarihinden itibaren çalışmakta iken ...03.2002 tarihinde hizmet nedeni ile emniyeti suistimal suçu gerekçesi ile iş ilişkisine son verildiğini, ancak müvekkilinin ... 3. Asliye Ceza Mahkemesinde 2002/442 Esas dosyasında açılan davada hakkında beraat kararı verildiği gerekçesi ile iş sözleşmesini haksız olarak fesheden davalı Belediyenin davacının kıdem ve ihbar tazminatı ile yıllık izin, fazla çalışma, hafta tatili ve ulusal bayram ve genel tatil alacaklarından sorumlu olduğunu ileri sürerek anılan alacakların davalıdan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

Davalı Cevabının Özeti

Davalı vekili cevap dilekçesinde; davacının iş sözleşmesinin toplu iş sözleşmesi ceza cetvelinin 28, 29, 39 ve 44. maddeleri gereğince sona erdirildiğini, fesih nedeninin ahlak ve iyiniyet kurallarına aykırı davranış olduğunu, bu nedenle davacının kıdem ve ihbar tazminatı alacakları olmadığını, ayrıca davacının idarede kalmış bir alacağının da bulunmadığını savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkeme Kararının Özeti

Mahkemenin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; davacının 01.04.1995 tarihinde davalı işyerinde çalışmaya başladığı, ...03.2002 tarihinde ahlak ve iyiniyet kurallarına aykırı davranış nedeni ile iş sözleşmesinin feshedildiği ve hakkında hizmet nedeni ile emniyeti suistimal suçundan kamu davası açıldığı, yapılan yargılama sonunda davacının beraatına karar verildiği, davacının beraat etmesi karşısında davalının davacının iş sözleşmesini haksız olarak feshettiği, bu durumda davacının ihbar ve kıdem tazminatına hak kazanacağı, ayrıca davacının yıllık ücretli izin hakkının kullandırılmadığı ve tanık beyanlarına göre belirli dönemlerde fazla çalışma yapılmasına rağmen fazla çalışma ücretlerinin ödenmediği, yine hafta tatili ve ulusal bayram ve genel tatillerde çalışmasına rağmen bu ücretlerin de ödenmediği gerekçeleriyle davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir.

Temyiz Başvurusu

Mahkemenin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı vekili temyiz isteminde bulunmuştur.

Gereke

1- Tarafların iddia, savunma ve dayandıkları belgelere, uyumsuzluğun hukuki nitelendirilmesi ile uygulanması gereken hukuk kurallarına, dava şartlarına, yargılamaya hâkim olan ilkelere, ispat kurallarına ve temyiz olunan kararda belirtilen gerekçelere göre davalı vekilinin aşağıdaki paragrafların kapsamı dışındaki temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.

2- Somut olayda, davacı iş sözleşmesinin haksız olarak feshedildiğini ileri sürmüş, davalı ise ahlak ve iyiniyet kurallarına aykırı davranışları nedeniyle haklı olarak feshedildiğini savunmuştur. Mahkemece; "... davacının hakkında hizmet nedeni ile emniyeti suistimal suçundan kamu davası açıldığı ve yapılan yargılama sonunda davacının beraatına karar verildiği davacının beraat etmesi karşısında davalının davacının iş akdini haksız olarak feshettiği bu durumda davacının ihbar ve kıdem tazminatına hak kazanacağı ..." gerekçesi ile kıdem ve ihbar tazminatı alacaklarının kabulüne karar verilmiş ise de varılan sonuç dosya kapsamına uygun düşmemiştir.

3- Davacının iş sözleşmesi, ...03.2002 tarihli Disiplin Kurulu kararıyla, himayesindeki personeli özel işlerinde çalıştırması, Kurumun malı olan kaynak makinesi ile 50 metrelik makaralı seyyar kabloya el koyması, 2001 yılında muhtelif günlerde Kurumun malı olan mazotun alınmasından haksız menfaat sağlama, ayrıca ... almış olduğu 16 adet panoyu Belediyenin imkânları ile çerçeveletip kendi köyünde Belediye personelini kullanıp portatif ev yapmasından dolayı toplu iş sözleşmesinde yer alan ceza cetvelinin 28, 29, 39, 44. maddeleri gereğince feshedilmiştir. toplu iş sözleşmesi ceza cetvelinin 28. maddesi içkili araç kullanmayı, 29. maddesi işyerine ait araç ve gereçleri görevleri dışındaki işlerde kullanmayı, 39. maddesi hırsızlığa tam teşebbüsü, 44. maddesi ise yerine imza atmak ya da kartını bastırmak suretiyle işe girmeyen işçiyi gelmiş gibi göstermeyi düzenlenmektedir.

4- Dinlenen davacı tanıklarından ... davacının iş sözleşmesinin hırsızlık yaptığı iddiası ile feshedildiğini ancak kendisinin hırsızlık olayı hakkında bilgisinin bulunmadığı, diğer davacı tanığı "... ise kaza nedeniyle hafızasında sorun olduğunu ancak hatırladığı kadarıyla 2005 yılında emekli olduğunu, fesih nedenini tam olarak bilmediğini ancak iftira nedeniyle iş sözleşmesinin feshedildiğini bildiğini, yargılanıp beraat ettiğini duyduğunu beyan etmiştir.

5- Davacı, sanık olarak yargılandığı ceza dosyasındaki savunmasında, kaynak makinesini evine götürdüğünün doğru olduğunu ve evine parmaklık gerekmele haberli olarak götürmüş olduğunu ve evinde kısa süre kaldığını, suç kastı olmadığını, mucuru resmî daireler arasında dayanışma gereği verdiğini, panoları il müdürlüğü alanındaki hurdalıkta açıkta dururken aldığını, çürümeye bırakılmış olduğunu, herhangi bir mazot satıcılığının olmadığını beyan etmiştir.

6- Davacının sanık olarak yargılandığı ceza dosyasında işbu dosyada da tanık olarak dinlenen ... ; hurdaya atılan bir kısım panoları götürüp köydeki baraka evinde kullandığını duyduğunu, kaynak makinesini ve kabloyu davacının evinde hırsızlardan korunmak ve korkulukları kaynak etmek için götürdüğünü başkalarından duyduğunu; diğer sanık ... ise davacının panoları götürüp evinde kullanırken evinde çalışmasına yardımcı olduğunu ve bu panoların hurdalıktan getirilen panolar olduğunu bildiğini beyan etmiştir.

7- Davacı hakkında açılan ceza davasında delil yetersizliğinden dolayı beraat kararı verilmiştir.

8- Dosya kapsamında yapılan değerlendirmede; davacının, kaynak makinesini evine götürdüğünü kabul ettiği, ancak haberli olarak götürdüğünü beyan ettiği; ne var ki davacı tarafından dosyaya buna ilişkin bir delil sunulmadığı, davalı Kuruma ait olmayan başka bir kuruma ait olan panoları aldığının davacı tarafından ceza dosyasındaki savunmasında kabul edildiği, evinin yapımında Belediye personelinin kullanıldığının ceza dosyasındaki sanık ...'nin beyanı ile ispat edildiği hususları birlikte değerlendirildiğinde; davacının eylemlerinin doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlar niteliğinde olduğunun kabulü gerekir. Davacının yargılandığı ceza dosyasında Mahkemece verilen karar delil yetersizliğinden kaynaklı beraat kararı olup ilgili hukuk kısmının (4) numaralı paragrafında da belirtildiği üzere bu karar hukuk hâkimini bağlayıcı nitelikte değildir. Mahkemece dosyadaki mevcut delil durumu dikkate alındığında davacının iş sözleşmesinin haklı nedenle feshedildiğinin kabulüyle davacının kıdem ve ihbar tazminatı taleplerinin reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.

SONUÇ/ Temyiz olunan Mahkeme kararının BOZULMASINA, Peşin alınan temyiz karar harcının istek hâlinde ilgiliye iadesine, Dosyanın Mahkemesine gönderilmesine, 05.02.2024 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

REKABET HUKUKU

Rekabet Hukukunda Öne Çıkan Güncel Gelişmeler

03

Geçtiğimiz aylarda öne çıkan rekabet hukuku gündemleri arasında, Rekabet Kurumu'nun ("Kurum") Mart ayında yayımladığı Akaryakıt Sektör İncelemesi Raporu ve Rekabet Kurulu'nun ("Kurul") telekomünikasyon ve bilişim teknolojileri sektörlerinde faaliyet gösteren bazı teşebbüslerin işgücü piyasalarında centilmenlik anlaşmaları yapmak suretiyle rekabet hukukunu ihlal ettiğine yönelik kararı yer aldı. Söz konusu gelişmeleri bu yazımızda derledik.

Akaryakıt Sektör İncelemesi Raporu Yayımlandı

Kurum'un 18 Mart 2024 tarihinde yayımladığı ve akaryakıt sektörüne dair detaylı analizler içeren Akaryakıt Sektör İncelemesi Raporu ("Rapor") sektördeki rekabet sorunlarını ve Kurum'un çözüm önerilerini ele almaktadır. Rapor, Kurumun 2008 yılında yayımladığı Akaryakıt Sektör Raporu'ndan bu yana piyasa yapısı açısından köklü bir değişiklik olmadığı tespitine yer vermekte ve belirli noktalarda bu rapora atıfta bulunmaktadır.

Raporda öncelikle akaryakıt dağıtım pazarında faaliyet gösteren 47 dağıtıcı teşebbüs olmasına rağmen beş teşebbüsün pazarın yaklaşık %90'ını elinde bulundurduğu yönündeki 2008 Akaryakıt Sektör Raporu'nda yer alan tespite atıfta bulunulmakta; ayrıca Kurul'un (i) pazarın yoğunlaşmış ve durağan bir pazar olduğu, (ii) nispeten yüksek pazar payına sahip teşebbüslerin uzun süredir pazarda yer almaları nedeniyle aralarında tekrarlanan etkileşim bulunduğu ve (iii) pazarın şeffaflaşmış bir yapı arz ettiği ve sektörün oligopol piyasaların temel özelliklerini taşıdığı yönündeki tespitlerinin yer aldığı kararlarına da yer verilmektedir. Bu bağlamda Raporda, önceki raporun yayımlandığı tarihten bu yana en yüksek pazar payına sahip olan beş teşebbüsün toplam pazar payında bir azalma görülmesine rağmen, pazardaki yoğunlaşma düzeylerinde önemli bir farklılık olmadığı ifade edilmiştir. İlave olarak dağıtım pazarında çok sayıda küçük ölçekli oyuncunun da bulunduğu ifade edilen raporda, söz konusu teşebbüslerin görece büyük teşebbüsler üzerinde rekabet baskısı oluşturmadığı, bahse konu oyuncuların genellikle piyasada uzun süre kalamadığı veya birleşerek büyüklüklerini artıramadıkları tespitlerine yer verilmektedir.

Raporda ayrıca pazarda tüketicilerin marka sadakatinin bulunduğu belirtilmekte ve bu hususun pazara girişin önündeki ana engellerden biri olduğu tespitine yer verilmektedir. Rapor, gerçekleştirilen tüketici anketi sonuçlarına dayalı olarak tüketicilerin alım tercihlerini etkileyen ilk üç nedenin; "yakıtın kalitesi", "yakıtın aracın performansını artır-

ACTECON

Hazırlayanlar: Muhammed Safa Uygur, Counsel
Beyza Timur, Kıdemli Danışman
Ali Katoğlu, Danışman
Yaren Boyalı, Danışman

ması” ve “daha az yakıtla daha uzun süre seyahat etmek” olduğunu belirtmiştir. Raporunda ürünün homojen yapısı nedeniyle söz konusu nedenlerin gerçeği yansıtmadığı tespitine yer verilmiştir. Raporunda tüketicilerin marka sadakati ve kalite algısı nedeniyle düşük fiyatın belirleyici etkisinin ve fiyat duyarlılığının yok denecek kadar az olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda Kurum tarafından, tüketicilerin ürünlerin homojenliğinin tam olarak farkında olmadığı ve bu nedenle EPDK'nın tüketicileri bu konuda daha fazla bilinçlendirmesi gerektiği tespitlerine yer verilmektedir.

Raporunda rafineri sektöründeki rekabet ve piyasa yapısı üzerine yapılan analizde, dizel tüketiminin yaklaşık %50'sinin ithalata karşılandığı, üretilen benzinin ise yaklaşık %40'ünün ihraç edildiği belirtilmiştir. Öte yandan STAR Rafineri'nin piyasaya girişinin tedarik kanallarında çeşitlilik ve rekabet açısından sınırlı etki yarattığı ifade edilmiştir. Sonuç olarak Rapor'da rafineri ve dağıtım pazarındaki rekabetin güçlendirilmesi için düzenleyici çerçevelerin gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sektör Raporu, temelde, ortaya konulan rekabet problemleriyle ilgili olarak aşağıdaki çözüm önerilerini sunmaktadır:

- Dağıtım firmalarının bayilerine bildirdikleri tavan/tavsiye niteliğinde pompa satış fiyatlarının yayımlanması yönündeki uygulamanın hem dağıtım hem perakende seviyede fiyat rekabeti bakımından koordinasyon doğurucu etkiye sahip olduğu, bu bağlamda güncel tavan/tavsiye fiyatların EPDK tarafından yayımlanmaması gerektiği, anılan güncel fiyatların dağıtıcıların internet sitesinde yayımlanmamasına yönelik olarak ise EPDK tarafından ikincil düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir.
- Kaçakçılıkla mücadeleyle ilişkin hususlar saklı kalmak üzere, rekabeti artıracak bir yapı oluşturulabilmesi için yalnızca münhasırlık şartına bağlı, tek tip bayilik yapılanmasını mümkün kılan düzenlemenin değiştirilmesinde, bu koşulların ihtiyari hale getirilerek “beyaz bayraklı” olarak tabir edilen bağımsız bayiliklerin piyasaya girişi önündeki engellerin kaldırılmasında ve bunların arz kaynaklarına ulaşabilmelerini teminen mevzuatın anılan istasyonların istedikleri dağıtım şirketlerinden ve rafinerilerden alım yapabilmesine olanak tanıyacak şekilde değiştirilmesinde ve istasyonlar arasındaki mesafe zorunluluğunun kaldırılmasında fayda olacağı belirtilmiştir.

- Tüketicilerin satın alma kararlarında fiyatları odak noktası haline getirmek ve piyasada fiyat rekabetini kolaylaştırmak için EPDK'nın, piyasaya sunulan akaryakıt ürünlerinin tamamının Avrupa Birliği standartlarına ve EPDK tarafından öngörülen teknik özelliklere uygun olduğu konusunda tüketicileri daha fazla bilinçlendirmesi gerektiği ifade edilmiştir.
- EPDK'nın çevrimiçi duyurularının tüketiciler üzerinde daha fazla etki yaratacak şekilde yeniden yapılandırılması, tüketicilere kullanım kolaylığı sağlanması ve tüketicilerin bilgiye erişimini kolaylaştıracak araçların geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Telekomünikasyon ve Bilgi Teknolojileri Sektörlerinde Faaliyet Gösteren Teşebbüslere İşgücü Piyasasındaki İhlaller Sebebiyle İdari Para Cezası Uygulandı

Teşebbüsler arasında mal ve hizmet piyasalarında etkin rekabetin ayrılmaz bir parçası olan iş gücü piyasası rekabeti son dönemde Türkiye'de ve Dünyada rekabet otoritelerinin en önemli gündem maddeleri arasında yerini almıştır. Kurul'un dizi yapımcılarının oyuncu transferi yapmama ve sabit ücret uygulanması hususlarında aralarında anlaşmış oldukları iddiasının ele alındığı 28.07.2005 tarihli Dizi Yapımcıları Kararı'nda¹ ilk defa değerlendirme konusu yapılan iş gücü piyasası ihlallerine yönelik bu odak, Kurulun son dönem incelemeleri kapsamında derinleşmiş; Kurulun 2022 yılında Özel Hastaneler² ve 2023 yılının Temmuz ayında aldığı İşgücü Piyasası Kararlarında³ teşebbüslere iş gücü piyasası ihlalleri sebebiyle uyguladığı idari para cezaları kapsamında önemini bir kat daha artırmıştır.

Bu bağlamda Kurulun Mart ayında internet sitesinde yayımladığı duyuruya göre telekomünikasyon ve bilişim teknolojileri alanlarında faaliyet gösteren bazı teşebbüslerin işgücü piyasalarında çalışan transferini engellemek amacıyla centilmenlik anlaşmaları yaparak Rekabet Kanunu'nu ihlal ettikleri iddiasıyla yürütülen soruşturma tamamlandı. Soruşturma sonucunda, işgücü piyasasındaki ihlaller nedeniyle sekiz şirkete idari para cezası uygulandı. Teşebbüslere uygulanan cezalar 725 bin Türk Lirası'ndan 11,4 milyon Türk Lirası'na kadar değişiklik gösterirken, toplam ceza miktarı 91,6 milyon Türk Lirası olarak belirlendi. Soruşturma sonucunda on iki firmanın ise ihlalde bulunmadığına karar verilerek bu firmalara ceza uygulanmadı. Bu karar sadece işgücü piyasasındaki ihlaller için uygulanan ilk idari para cezası niteliğini taşıyan İşgücü Piyasası Kararı'nın ardından Kurumun işgücü piyasalarına olan odağının devam ettiğini gösteriyor. Hatırlanacağı üzere Kurum, 2023 yılının Kasım ayında, özellikle ilaç sektöründe faaliyet gösteren firmalara yönelik yeni bir soruşturma başlatıldığını duyurmuştu.

¹ Kurulun 28.07.2005 tarihli ve 05-49/710-195 sayılı Kararı.

² Kurulun 24.02.2022 tarihli ve 22-10/152-62 sayılı Kararı.

³ Kurulun 26.07.2023 tarihli ve 23-34/649-218 sayılı Kararı.

Körlere Seslenmek: Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu

Yapımı çok uzun sürmüş, hatta bir anlamda çileli de olmuş bir yapıdır Ankara'daki CSO Konser Salonu. Uygur Mimarlık'ın tasarladığı bu önemli yapı üzerine hakettiğinden çok daha az yazılmış olduğu da aşikar. Müge Cengizkan 30 yıllık bu karmaşık serüveni anlatıyor.

N. Müge Cengizkan ■ Türkiye'nin yakın dönem mimarlık üretiminde, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu ve Koro Çalışma Binaları' kadar doğum sancuları ülkeyi yansıtan, ama "yeni doğan"ın bir kamu yapısından beklenmedik mimari kaliteyle ve azimle, ısrarla, cesaretle, ihtimamla dünyaya geldiği az sayıda yapı vardır. Bu azmin, Cumhuriyetin 100. yılında Cumhurbaşkanlığı makamı ve başkentini artık bir senfoni orkestrası yapısına kavuşması gerektiğinde ısrarcı olan kamuoyu ve projeye inanan nadir siyasi iktidar temsilcileri kadar ve belki de daha fazla, mimarları Semra Uygur ve Özcan Uygur'a ait olduğunu söylemek gerekiyor. Yapı 2020 yılı sonunda hizmete açıldıysa da Ankaralılar onu bir 100. yıl kutlaması olarak görüp onurlandıklarını hissediyorlar.

Yazı duygusal değinilerle başlasa da oldukça rasyonel birkaç konuyu açmaya çalışacak. Hakkında daha fazla yazılmış olmasını beklediğimiz yapılardan biri CSO Binası. 1992 yılında düzenlenen yarışmadan sonra siyasetin ilgisizliği ve bütçe kesintileri salınımında geçen yaklaşık 30 yılın öyküsü, kamuoyunun daha fazla ilgisini çekmiş görünüyor. Mimarlık

kamuoyunun ise hikayesi olan bu yapıyı bitmiş bir mimarlık ürününden öte görmesi, "süreçten öğrenmek" denen şey için anlamlı.

Neler mesela? Yapının yarışmadaki iddialarını uygulamaya geçerken ne oranda kentten en düşük kotunda konumlanan yapının hem kentsel referanslarını gerçekleştirmek gibi "âli" konularla hem de bataklık gibi temel bir coğrafi durumla nasıl baş ettiği; yapım teknolojisi bir yana zihinsel olarak çağ değiştirdiğimiz yaklaşık 30 yıllık bu zaman diliminde projenin uyumlanmayı ve yeni görgüleri nasıl edindiği; değişen 5 cumhurbaşkanı, 10 başbakan, 20 kültür bakanının kültürel, siyasi ve ekonomik yaklaşımlarının proje yönetimini nasıl yönlendirdiğine kadar... Yazıda bu sorulara doğrudan yanıt aranmayacak, "Opus Caementicium" bölümünün hakkını vermek gerek.

"Herkes bilir ki, mükemmelliğe giden yol taşlıdır ve erdem de bu yolda her zaman engellerle karşılaşır."¹²
Saramago

Başlamak istediğim yer: Beşinci cephe/ler. CSO yapı kompleksini, parçacıl

konfigürasyonla ele alınan ve kentten okunan kütleler oluşturuyor. Üçgen prizma fuaye, elipsoid ana konser salonu, küre biçimli oda orkestrası salonu ve eğilimlenerek kuzey-güney uçlara çekilen sanatçı ve koro çalışma binalarının tümü beşinci cepheye sahip, yani çatı oluşumunun cephe gibi davrandığı bir mimari yaklaşımla şekilleniyor... Mimari pratikte çatılar büyük oranda tasarım sürecinin sonlarına doğru çözülmesi gereken, sanki daha çok bir mühendislik problemi gibi ele alınır. Halbuki özellikle kentsel ölçekte silüeti çizen, mimari formun algısını güçlendiren, iç mekânın özellikle ışıkla ilişkisinde en önemli rolü üstlenendir. CSO'nun yerleşim yeri, kentten en alt kotlarında, çukurda kalan, eski adıyla Kanlı Göl bölgesi, yani Gençlik Parkı'nın doğum nedeni de olan bataklık bölgesidir. Dolayısıyla, kentten tam merkezinde, mimarlarının da tanımlı "kentten kucakçı"ndaki bu yapı kompleksinin mimari algısını, nereden bakılırsa bakılırsın çok büyük ölçekli esas mimari formlar oluşturuyor.

Betonarme teknolojisinin olanakları kullanılarak merkeze yerleştirilen, kalıp planlarına kadar mimarlarının elinden çıkan iki dev üçgen ayak, brüt betonun

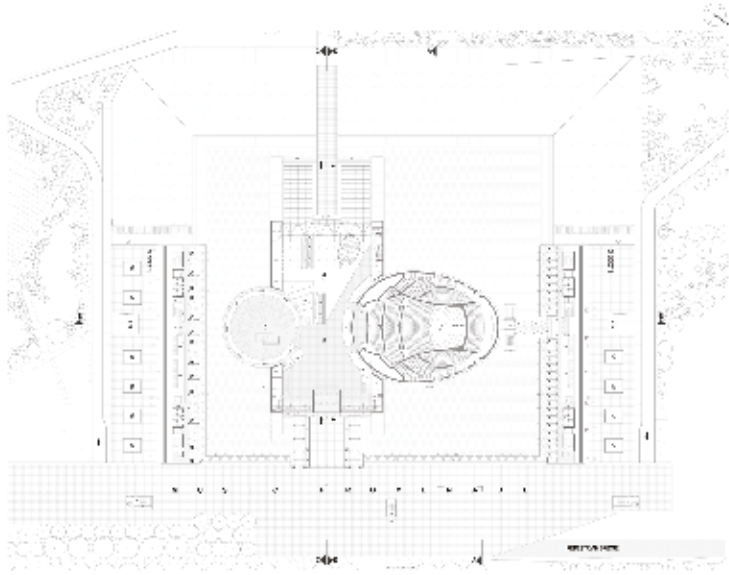

3

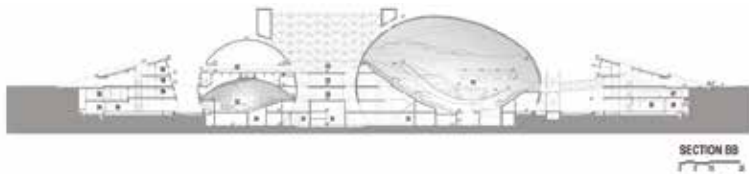
en heyecan verici uygulamalarından... Küre ve elipsoid salon kütleleri, bu üçgen ayakları delip geçerken, kendilerine açtıkları boşluğun iç yüzeyi de elipsoid formların bitişi ile tamamlanıyor. Bunun için, ana salonun yerleşeceği boşluğu sağlamak üzere kurulan iskeleye bakmak yeterli örneğin. Burada olduğu gibi özel üretimlerle biçimlenen yapı kompleksinin birçok noktasında inşa sürecinin de mühendisliği gerekiyor dolayısıyla.

Tüm yapıda, akustik nedenlerle yapılan kaplamalar dışında çoğunlukla brüt beton uygulamalar göze çarpıyor: Dökümün kalıp izleri, yüzeylerdeki fugalara, akustik ve mekanik donatılar vb. için mimariyi zedelemeyen detay çözümleri... Brüt betonun yetkin kullanımıyla tanıdığımız Uygur Mimarlık'ın tasarım masasından kalıplar sökülene kadar (engel olunmadığı müddetçe) tüm süreci tasarladığı, takip ettiği, müdahale ettiği okunuyor. Bir kamu yapısından beklemediğimiz niteliğin anahtarı da burada.

Betonarme teknolojisi açısından yapının en deneysel ve deneyimsel mekanları ise tahmin edilebileceği gibi konser salonları... Kentsel ölçekte bir üçgen prizma içine yerleşen fuaye ve meydanın birbirine bağladığı, bir yanında çift merkezli eliptik formuyla 2005 kişilik ana konser salonu, diğer yanında ise küre içinde 518 kişilik oda orkestrası salonu ile altlı-üstlü yerleşen restoran mekanı... Yapının uzun inşa sürecinde, farklı ülkelerdeki başarılı mimari uygulamaları ziyaret eden mimarlar, Scharoun imzalı 1963 tarihli

4

5

- 1 Ana Konser Salonu ve Oda Orkestrası Salonu için 1/20 ölçekte hazırlanan maketlerin sessiz oda testleri, 1988 (Fotoğraf: Özcan Uygur / Uygur Mimarlık Arşivi).
- 2 Sessiz oda testleri sırasında Semra Uygur, 1988 (Fotoğraf: Özcan Uygur / Uygur Mimarlık Arşivi).
- 3 Koro Çalışma Binaları ve Ana Konser Salonu (Fotoğraf: Cemal Emden / Uygur Mimarlık Arşivi).
- 4-5 CSO kompleksi plan ve kesiti (©Uygur Mimarlık Arşivi).

6

7

6 Oda Orkestrası Salonu ya da Mavi Salon (Fotoğraf: Cemal Emden / Uygur Mimarlık Arşivi)
7 Altta Oda Orkestrası Salonu'nu, arada CSO Müzesi'ni ve üstte restorani barındıran kürenin maketi (Fotoğraf: Uygur Mimarlık Arşivi).
8-9 Ana Konser Salonu'nun pnömatik balon kalıbı şişirilmeden önce ve şişirildikten sonra (Fotoğraf: Uygur Mimarlık Arşivi).
10 İnşası sırasında CSO kompleksini Cermodern'e bağlayan köprü üzerinden görünüm (Fotoğraf: Cemal Emden / Uygur Mimarlık Arşivi).

Berlin Filarmoni Orkestrası Binası'nın seyirciyle kurduğu ilişkiyi etkili bulurlar. Yarışma önerisinde ana salonun silindirik kütesi bu süreçte yumurta formuna evrilir; sahne-seyirci ilişkisini daha etkili kuracağına olan inanç da seçimin nedenlerinden biridir.

Pnömatik balon kalıp sisteminin Türkiye'deki ilk uygulaması 2012 yılında bu yapıda denir. Esası, önceden hazırlanan PVC balonun şişirilerek istenen formun elde edilmesine dayanan ve betonarme silo yapılarının silindirik kütlelerini elde etmek için kullanılan bu sistem CSO'nun yapım teknolojisi olarak uyarlanır. Kompresörler aracılığıyla 8 saatte şişirilerek elde edilen yumurta formu kalıbın içine kontrollü giriş çıkış

sağlanarak betonarme kabuk içeriden "örülmeye" başlanır³. İçine şişirme öncesi yerleştirilen vinç aracılığıyla püskürtme beton ile demir donatı örgüsü katmanlaştırılarak eliptik cidarın et kalınlığı 52 cm'ye varıncaya kadar tekrarlanır. Ana konser salonunun akustiği için belirlenen bu et kalınlığı içinde, kütlelinin çeperinde PVC şişme kalıp olduğu gibi bırakılır.

Fuayenin diğer tarafındaki küre için de aynı kalıp ve betonarme teknolojisi bu kez daha zorlu ve deneysel biçimde uygulanır. İççe iki pnömatik balonun şişirilerek kalıbın elde edilmesi sonucu, kesitte çok zengin mekanlar ortaya çıkar. Dışarıdan mükemmel bir küre olarak gördüğümüz form, altta kubbeli bir oda orkestrası salonunu (Mavi Salon), kubbenin küre içindeki boşluğunu değerlendiren hacim CSO Müzesi'ni ve üstte ferahfeza bir restorani barındırır. Heykelsi kavisleriyle her iki kütlelinin muazzam formu, dışavurumcu biçimde bu düzen içerisinde yapının biçimlenişini belirler.

Yapının üretiminde yaşanan yine uzun fasıllar nedeniyle, ana salonun kaba formunu alması ile bitiş sağlayacak ince işler arasında geçen sürede betonarme kabukta olağan hafif deformasyonlar oluşur. Bu kavisli formların yüzey bitişlerine sıra gelir. Hem bu deformasyonlar sonucu kaba form ile kaplama arasındaki boşluğun değişken ölçüleri hem de üçboyutlu kavisli yüzeylerin ikiboyutlu düz malzeme ile kaplanmasının zorlukları hesaplamalı tasarım yöntemi ile aşılar. Bu yöntemle elde edilen birbirinden farklı yaklaşık 11.000 adet, üç kenarı hiçbir zaman birbirine eş olamayan ortalama 120 cm'lik "eşkenar" üçgen panel ile bitişler sağlanır. Her iki kavisli formun yumuşak hatlarını kaybetmemesi ve yuvarlak formlar olarak algısının devamı için kaplamalar optimum biçimde boyutlandırılır. Sisteme fazla yük getirmemesi, iklimsel koşullara dayanıklılık, teminde ve uygulamada kolaylık gibi parametreler değerlendirildiğinde buzlu cam kaplamada karar kılınır; matlık ve renk denemeleri sonucu bugün deneyimlediğimiz heykelsi görünümler elde edilir.

"Tiyatro insanların birbirlerini seyrettikleri bir meydandır."

Kahn

Sahne içeren bir tasarımda en zor teknik konular akustik performansı sağlamak ve doğru görüş açısını yakalamak gibi

8

9

10

görünüyor. Ülkemizde bunları aynı anda sağlayan konser salonu çok fazla değil. Louis Kahn bu asgari gereklilikler üzerine, tüm salonun geniş kesitine bakıldığında, bu yüksek iç mekanın tavanıyla birlikte bir anlamda sahne olduğunu söyler, çünkü ışık aktif olarak sahnenin ve dolayısıyla seyreden-in-seyredilenin bir parçasıdır. Mimarın aynı zamanda oyuncuların sahneden gördüklerini de önemsemesi gerektiğini, mekanın ise seyircilerin sadece sahneyi değil birbirlerini de seyre geldikleri bir meydan, bir *plateia*, bir *piazza*, bir piyasa mekanı olduğunu düşünür.

Bağ konfigürasyonlu (*vineyard style*) oturma düzeninin, yani bağdaki teraslamalar gibi seyirci sıralarını gruplayarak ve sahneyi arkasından da çevreyerek kurulan düzenin, aslında Kahn'ın birbirini görme, seyreden-seyredilen etkileşimlerini kuran yaklaşımına bir yanıt olduğu söylenebilir. Uygur Mimarlık'ın görgülenme seyahatleri sırasında, bağ konfigürasyonlu salonların

en iyilerinden olan Berlin Filarmoni Orkestrası'nın seyirci ile sanatçı arasındaki etkileşimi en iyi biçimde kurduğunu hissedip referans almaları tesadüf değil.

Sahnenin böyle merkezi konuma alınması, senfonik eserlerin seslendirileceği bir salonda akustiğin en önemli rolü oynamasından kaynaklanıyor. Sesi doğru yaymak, yankıları ve çınlamayı önlemek, sesi salonun en derinlerine istenildiği kalitede ulaştırmak, özel bir mühendislik gerektiren oldukça teknik bir mesele. Bunun için 1998 yılında Fraunhofer-Institut Bauphysik Stuttgart firması ile teknik çalışmalar tamamlanır. Ana Konser Salonu ve Mavi Salon için 1/20 ölçekli maketler hazırlanarak sessiz oda içinde testlerle sınanır. Akustik uzmanlarının mekanda sesin davranışıyla ilgili temel bilgi ve verileri paylaşmasının ardından mimarların olgunlaştırdığı tasarım, simülasyon ve testler yapıldıktan sonra teknik verilerle karşılıklı olarak değerlendirilir. İç mekandaki formların

yerleşimi, malzemelerin cinsi, malzeme işlemleri, akustik yansıtıcıların tüm teknik özellikleri ortaya konarak tasarım kararları mimarlar tarafından son hale getirilirken, uzmanlar bu süreçte mekannın olgunlaşmasına destek olurlar.

Ana salonun betonarme kabuğunun içine yerleşen seyirci bölümleri, sanki strüktürel bir mesele değilmiş de ahşap bir mobilyaymış gibi hissedilir. Titizlikle bölümlenmiş, hatları yumuşatılmış, detayları inceltilmiş biçimde sıralar önünüze akar. Tavandaki ahşap paneller, alta akan ahşap seyirci bölümlerinin sanki izdüşümüymüşçesine biçimlenir. Göz gördüklerini bütünlür. Küre içindeki restoranda ahşap tavanın biçimlenişi, dış mekanda açılan beşinci cephe faslının iç mekanda da en etkileyici biçimde sürdüğünün ifadesi gibidir. Hem ana konser salonu hem oda orkestrası salonunda mekan hissi, sahneye kurulan etkileşim, müziğin kulağınıza temiz geliştiği oldukça etkileyici.

44

OPUS CAEMENTICUM

11

12

ÇİMENTO ENDÜSTRİSİ İŞVERENLERİ SENDİKASI'NIN KATKILARIYLA

11 CSO kompleksini Cermodern'e bağlayan köprü tarafından gece görünümü (Fotoğraf: Cemal Emden / Uygur Mimarlık Arşivi).

12 Koro Çalışma Binaları girişinden görünüm (Fotoğraf: Cemal Emden / Uygur Mimarlık Arşivi).

13 Brüt betonun nitelikli tasarım ve işçiliği, inşa sırasında (Fotoğraf: Cemal Emden / Uygur Mimarlık Arşivi).

14 Küre içindeki restoran ve ahşap tavam (Fotoğraf: Cemal Emden / Uygur Mimarlık Arşivi).

15 Ana fuaye (Fotoğraf: Cemal Emden / Uygur Mimarlık Arşivi).

16 Ana Konser Salonu iç mekanı (Fotoğraf: Cemal Emden / Uygur Mimarlık Arşivi).

Yapı doğarken geçen yaklaşık bu 30 yıllık zaman diliminde, örneğin parametre, algoritma ve kodlamalardan oluşan yeni tasarım yöntemleri, 3B baskı ya da yeni yapım teknolojileri, yapının mimarlarının tasarım ve uygulama zeminlerinde çoktan olağanlaşmış olsaydı, acaba tasarıma baştan nasıl yaklaşırlardı? Akla düşmüyor değil.

■ N. Müge Cengizkan, Mimar, Editör

Notlar:

1 Yazının ortaya çıkması için sağladıkları bilgi ve görsel belgeler için Uygur Mimarlık'a ve özellikle Deniz Uygur'a teşekkür ederim.

2 Jose Saramago, *Körlük*, çev.: Işık Ergüden, Kırmızı Kedi Yayınevi, İstanbul, 2020.

3 Ana konser salonunun kayıt altına alınan pnömatik balon kalıp şişirilme süreci şu adresten izlenebilir: [https://www.youtube.com/watch?v=zlcjz0zcN4] Erişim: 11.01.2024.

4 Cengiz Yetken, *Klasik Müzik Işıklı Çalınmaz: Louis Kahn Stüdyo ve Atölyesinde Birlikte Üretmek*, ed.: N. Müge Cengizkan, çev.: Özlem Erdoğan Erkarlan, YEM Yayınları, İstanbul, 2020, s. 96-107.

13

15

14

16

Konum: **Altındağ, Ankara**

Yapım Tarihi: **2021**

İnşaat Alanı: **56.236 m²**

İşveren: **T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı)**

Mimarlar: **Semra Uygur, Özcan Uygur / Uygur Mimarlık**

Proje Ekibi: **Necati Seren, Güliz Erkan, Metin Cihan Yıldırım, Ayça Tüzmen, Kamer Tomris Çetin, Esra Gömceli, Deniz Karabacak, Oya Caymaz, Bozkurt Yurdaku, Umut Toker, Sandro Capadona, Onur Ergen, Ayhan Abanozcu, Alper Derinboğaz, Gökhan Kınayoğlu, Emre Şavural, Evren Başbuğ, Ramazan Avcı, Aslı Kaya, Evrim Özlem Kale, Özcan Kaygısız, Eser Köken, Ebru Can, Rabia Uçay, Kemal Yurtgezen, İrem Erdiç, Mustafa Kır, Deniz Uygur**

Yüklenici: **Çağdan-Burkay İş Ortaklığı**

Statik: **Danyal Kubin / Prota Mühendislik**

Mekanik: **Bahri Türkmen / Bahri Türkmen Mühendislik**

Elektrik: **Kemal Ovacık / Ovacık Mühendislik**

Peyzaj: **Can Kubin / Promim Proje**

Danışmalar: **Wolfgang Fasold / Fraunhofer-Institut Für Bauphysik Stuttgart**

04

YAPI TASARIM YARIŞMASI 2023

“ÇARK”: Taksim Meydanı'nda Yenilikçi ve Sürdürülebilir Bir Kamusal Tasarım Önerisi

Kürşad Keçeci, Doğukan Cengiz, Resul Ekrem Zengin

Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası'nın (ÇEİS) çimentonun estetik ve yenilikçi kullanımını teşvik etmek amacıyla 2023 yılında üçüncüsünü düzenlediği Yapı Tasarım Yarışması'nın profesyonel kategori birincisi “ÇARK” projesi Kürşad Keçeci, Doğukan Cengiz ve Resul Ekrem Zengin imzası taşıyor. “Kamusal Alanda Bir Arada” yarışma teması kapsamında ödüllendirilen ÇARK'ın tasarım yolculuğunu ve yarışma sürecini projenin mimarları anlatıyor.

YAPI TASARIM YARIŞMASI

2023 yılında ÇEİS tarafından düzenlenen Yapı Tasarım Yarışması'nda ÇARK Projesi ile profesyonel kategoride birincilik ödülünü aldınız. Yarışmadan nasıl haberdar oldunuz ve katılma kararını nasıl verdiniz?

Öğrencilik hayatımız dahil bu zamana kadar tasarım yarışmalarını güncel olarak takip ettiğimiz bir arkadaş grubumuz var. Fırsat buldukça mimarinin etkin olduğu alanlarda rol almaya çalışıyoruz. Yarışmalara katılım sağlamanın kendimizi alanımızda geliştirme ve güncel tutma olanağı sunduğunu düşünüyoruz. Bu nedenle aktif olarak birçok platformu takip ediyoruz. Yarışmadan bu sayede haberdar olduk. Yarışmanın konusu ve tasarımın ölçeği ilgisimizi çekti. Bu nedenle katılmaya karar verdik.

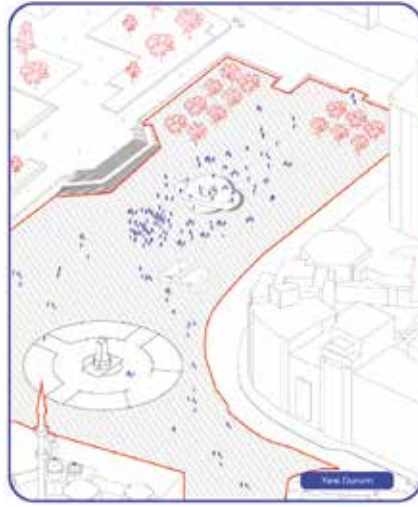
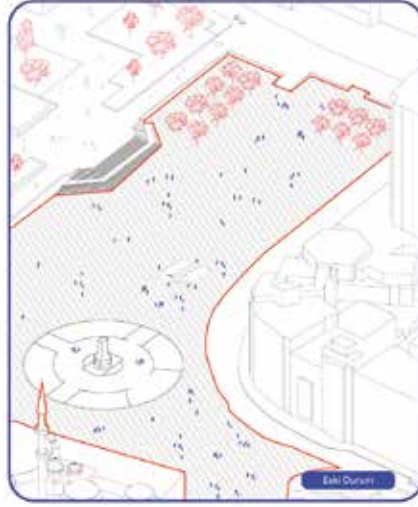
Bize projenizin “Kamusal Alanda Bir Arada” temasını ele alış şeklinden ve amacından bahsedebilir misiniz? Projenizin yer seçiminde hangi kriterler etkili oldu?

Kamusal alanlar, toplumun ortak kullanımına açık mekânlar olarak tanımlanır ve demokratik bir toplumun önemli unsurlarından biri-

dir. Ancak, incelediğimizde kamusal alanların aslında ne kadar etkileşimsiz boşluklar olduğunu fark ettik. Bu boşluklar, sadece geçiş yolları veya bekleme alanları olarak işlev görürken, gerçek anlamda toplumsal etkileşimi ve katılımı teşvik etmekten uzak kalıyordu. Ülkemizde kamusal alanlar genellikle sadece görünüşte kamusal olup, aslında egemen güçlerin kontrolünde bulunuyor ve toplumsal katılımı sınırlıyor. Bu durum, proleter kamusal alanların egemen kamusal alanlar tarafından kısıtlanması sonucu ortaya çıkmakta. Bu alanlar, sadece tarihsel kriz dönemlerinde ortaya çıkarak, geçici bir süre için toplumsal katılım ve tartışmayı mümkün kılabiliyor.

Taksim Meydanı, bu durumu en iyi şekilde yansıtan ve politik açılımların en yoğun yaşadığı kamusal alanlardan biri. Özellikle geçmiş dönemlerde, Taksim Meydanı birçok politik gösteriye, protestoya ve toplumsal olaya sahne olmuştur. Bu nedenle, Taksim Meydanı'nın geçmiş politik olaylarla birlikte, kamusal alanların önemini ve işlevini daha iyi anlamamıza yardımcı olabileceğini öngördük. Ancak, bu alanların sadece politik olaylarla sınırlı olmaması ve günlük yaşamın her alanına yayılması gerektiğini düşünüyoruz. Kamusal alanların potansiyel keşiflerini oluşumunun merkezine alan ÇARK ile bu alanların sadece ana meydan ya da merkezi noktalar olarak sınırlı kalmaması gerektiğini savunuyoruz. Bu projede, kamusal alan içerisinde genellikle göz ardı edilen veya marjinalleştirilmiş kesimlere, yalnızca geçiş rotası veya dolaşım eksen olmaktan öte bir değer atfedilmesini amaçladık. "Ötekiler" olarak adlandırılacak bu kesimlere alan yaratılarak, onların da kamusal alanda var olma ve etkileşimde bulunma haklarına sahip olduklarını vurgulamak istedik. Farklılaşan bulunma halleri ve beklenmedik etkileşimlerin ortaya çıkması için tasarlanan ÇARK ile, insanları toplamayı ve sıradanlaşan dolaşım eksenlerini kırmayı amaçladık. Bu sayede, kamusal alanlar daha çeşitli ve dinamik hale gelirken, toplumun farklı kesimleri arasında daha demokratik bir etkileşim ve katılım ortamı oluşturmayı hedefledik.

ÇEİS Yapı Tasarım Yarışması yenilikçi malzeme ve üretim teknikleri üzerine yoğunlaşıyor ve bu yaklaşımları destekliyor. Projenizde Knitcrete kalıp teknolojisinden yararlanan bir öneriyle hem yapısal mühendislik hem de mimari form açısından jürinin de olumlu bul-

duğu yenilikçi ve özgün bir tasarım sunuyor-sunuz. Detaylarını sizden dinlemek isteriz.

Bu yenilikçi ve özgün yaklaşım, betonun yalnızca bir inşaat malzemesi olarak değil, aynı zamanda estetik ve fonksiyonel değerler taşıyan bir sanat aracı olarak da görülmesini sağlamayı amaçlıyor. Betonun sıradanlığını aşarak, onu sıcak, davetkâr ve esnek bir malzeme olarak yeniden tanımlamak, tasarımın temel taşlarından biri oldu. Modern yapı teknolojileri ve yenilikçi üretim yöntemleri sayesinde, daha önce hayal bile edilemeyen formlar ve yapılar oluşturmak mümkün hale geliyor. Bu yaklaşım, sürdürülebilirlik ve çevreye duyarlılık prensipleriyle de örtüşmekte; betonun uzun ömürlülüğü ve dayanıklılığı, onu doğru kullanıldığında çevreye zarar vermeden de estetik ve fonksiyonel yapılar oluşturmak için ideal bir malzeme haline getiriyor.

Bu kapsamlı vizyonun bir parçası olarak, projemiz aynı zamanda betonun çevresel etkisini azaltmayı ve yenilikçi tasarımlar ile sürdürülebilirliği birleştirmeyi hedefliyor. Örneğin, beton karışımlarında geri dönüştürülmüş malzemelerin kullanılması, enerji verimliliğinin artırılması gibi yöntemler bu hedeflere ulaşmada önemli adımlar. Böylece, betonun kullanımı konusundaki mevcut ön yargılar sorgulanırken bu malzemenin potansiyelinin tam olarak keşfedilmesi amaçlanıyor. Bu vizyon, tasarımı sadece estetik bir boyutla sınırlamayıp, aynı zamanda çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik ilkelerini de içeren bir perspektifle ele almayı gerektiriyor. Bu bütüncül yaklaşım, projemizin temelini oluşturmakta ve tasarımın her aşamasında, detaylardan büyük ölçekli planlamaya kadar, bu ilkeler

doğrultusunda hareket edilmesini sağlamakta. Böylece, betonla ilişkili geleneksel algıların ötesine geçerek daha iyi, daha yenilikçi ve daha sürdürülebilir yapıların inşasına olanak tanıyan bir tasarım anlayışı ortaya konuluyor.

Tasarımda sunulan malzeme ve üretim tekniklerinin Türkiye'deki örneklerine yönelik bir araştırma yürüttünüz mü? Kendi projenizi bu anlamda nasıl konumlandırıyorsunuz?

Gelişen teknolojiler, yeni ortaya çıkan üretim teknikleri ile birlikte, beton gibi geleneksel malzemelerin kullanım alanlarını genişletmekte ve bu malzemelerin kullanım şekillerini dönüştürmekte büyük bir rol oynamakta. Bu teknolojik ilerlemeler, betonun sadece yapısal bir eleman olarak değil, aynı zamanda estetik ve çevresel açıdan değerli bir malzeme olarak görülmesine olanak tanıyor. Projemizin, ülkemizde bu dönüşüme öncülük eden ve ilham veren bir örnek olarak konumlanması hedefleniyor. Bu amacın gerçekleştirilmesi, sadece inşaat sektöründe değil, aynı zamanda tasarım, mühendislik ve çevre bilinci konularında da geniş çaplı bir etki yaratmayı amaçlıyor.

ÇARK'ın, ülkemizde beton kullanımının dönüştürülmesine öncülük ederek, sürdürülebilir, estetik ve fonksiyonel yapıların geliştirilmesinde önemli bir rol oynaması öncelikleniyor. Bu, sadece teknolojik ve tasarımsal yenilikle-

ri kucaklamakla kalmayacak, aynı zamanda çevresel sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerine bağlı kalarak, gelecek nesiller için daha yaşanabilir bir dünya inşa etmeye katkıda bulunacak.

Ülkemizde betonun içeriği ve farklı kalıp teknolojileriyle ilgili çalışmaların bulunmasıyla birlikte, *knitcrete* sistem ile ilgili üretim ve araştırmalara rastlanamamakta. Fakat dünyada örneklerinin bulunması üretilme potansiyelinin olduğunu gösteriyor. Bu sebeple projemizi ülkemiz için öncü bir konumda görmekteyiz.

Önerdiğiniz tasarım, yarışmanın değerlendirme kriterleri arasında yer alan “beton, kalıp vb. malzemelerin geri dönüştürülerek yeniden kullanıma alınması” maddesine nasıl cevap veriyor?

Knitcrete kalıp teknolojisi, beton döküm süreçlerinde yenilikçi ve sürdürülebilir bir yaklaşım sunuyor. Bu teknoloji, örme tekstil kalıplarının kullanımı üzerine kurulu ve geleneksel kalıp sistemlerine göre önemli avantajlar barındırıyor.

Knitcrete kalıp teknolojisinin temelinde, tekstil malzemelerinin geri dönüştürülmesi yatmakta. Bu kalıpların, hafif ve esnek yapıları sayesinde, taşınması ve saklanması kolaydır. Bu durum da *knitcrete* teknolojisini çevre dostu bir seçenek haline getiriyor. Ayrıca, bu tekno-

loji, karmaşık formların ve doku detaylarının kolayca elde edilmesini sağlıyor. Bu, daha az malzeme kullanımıyla daha estetik ve işlevsel yapılar oluşturulmasına olanak tanıyor. Tekstil kalıplar, betonun ihtiyaç duyulan yerlere daha hassas bir şekilde yerleştirilmesini sağlayarak malzeme israfını önlerken yapısal verimliliği artırıyor.

Bununla birlikte demir ve çelik fabrikalarından atık madde olarak ortaya çıkan çürüfün yapısal agrega ve çimento üretiminde kullanılması atık madde oluşumunu düşürmekle birlikte, beton maliyetini azaltarak ulusal ekonomiyeye önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmüyor. Çimento malzemesi olarak çürüfün miktarı %25-30 kullanıldığında arzulanan sıkıştırma kuvvetine ulaştığı gözlemlenmiştir. Çürüfün çimento yerine tercih edilmesi ile harcanan enerji miktarında da düşüş sağlanarak enerji tasarrufu sağlanabilmekte.

Son olarak, *Knitcrete* kalıp teknolojisi ve çimento yerine belirli miktarda çürüf kullanımı, beton döküm süreçlerinde yenilikçilik ve sürdürülebilirliği bir araya getirerek beton ve kalıp malzemelerinin geri dönüştürülerek yeniden kullanımını teşvik eden yaklaşımlar sunuyor. Bu da yarışmanın değerlendirme kriterlerine uygun bir çözüm olarak ÇARK'ın, malzeme kullanımı ve atık yönetimi konusunda bilinçli ve yenilikçi bir yaklaşım sergilediğini gösteriyor.

05

ÇEİS'ten

“HER MESLEKTE KADIN ELİ PROJESİ” KAPSAMINDA İŞKUR, İLK PROTOKOLÜ SENDİKAMIZ İLE İMZALADI

"Her Meslekte Kadın Eli Projesi" kapsamında İŞKUR, ilk protokolü Sendikamız ile imzaladı.

İŞKUR Genel Müdürü Samet Güneş ve Sendikamız Genel Sekreteri Dr. H. Serdar Şardan'ın 12 Mart 2024 tarihinde düzenlenen törende imzaladıkları protokolle İş Pozitif Platformu'nda sunulan;

- İstihdam hizmetlerinden,
- Aktif işgücü hizmetleri kapsamındaki kurs ve programlardan,
- İş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinden,
- İş kulübü faaliyetlerinden,
- İşe yerleştirme hizmetlerinden
- Yürürlükte bulunan istihdam teşviklerinden

ÇEİS ve Üyelerinin yararlanması ve sektörde ihtiyaç duyulan nitelikte kadın işgücünün temin edilerek istihdamın artırılması amaçlanıyor.

Protokol kapsamında böylelikle, "Her Meslekte Kadın Eli" hareketiyle çimento sektöründe

- Merkezi Kumanda Operatörlüğü,
- Kantarcılık
- Ambarcılık

mesleklerinde kadın istihdamının yükselmesi, çimento sektöründe kadınların sayısı artması planlanıyor.

KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI HUKUKUNDA GÜNCEL GELİŞMELER EĞİTİMİ

Sendikamız tarafından, 03 Nisan 2024 tarihinde PwC Türkiye iş birliğinde "Kişisel Verilerin Korunması Hukukunda Güncel Gelişmeler" konulu eğitim gerçekleştirildi. Eğitimde, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'ndaki değişiklikler ile üyelerimizin güncel mevzuata uyum için yapması gereken düzenlemeler değerlendirildi ve üyelerimizden gelen sorular yanıtladı.

YAPI TASARIM YARIŞMASI 2023 KOLOKYUMU

2023 yılında "Kamusal Alanda Bir Arada" temasıyla üçüncüsü düzenlenen Yapı Tasarım Yarışmasının sonuçları 26 Aralık 2023 tarihinde açıklanmış ve ödül alan proje sahiplerine toplam 840.000 TL ödül ödemeleri yapıldı.

Yarıştırmaya başvuru alan tüm projelerin jüri tarafından nasıl değerlendirildiği, projelerin olumlu/olumsuz yanlarına ilişkin soruların yanıtladığı Yapı Tasarım Yarışması 2023 Kolokiyumu, 28 Mart 2024 Perşembe günü çevrim içi olarak gerçekleştirildi.

Yapı Tasarım Yarışması 2023'te ödüle layık görülen projelere www.yapitasarimyarismasi.com bağlantısı üzerinden ulaşabilirsiniz.

KADINLARIN GÖZÜNDEN ÇİMENTO SEKTÖRÜ VİDEO SERİMİZ DEVAM EDİYOR

ÇEİS olarak Eşit Günler #BenimleGelecek diyerek Çimento sektöründeki toplumsal cinsiyet eşitliği bilincinin yaygınlaşması yönünde yaptığımız farkındalık çalışmaları kapsamında Sektörde çalışan kadınlara söz vermeye devam ediyoruz.

Kadınların Gözünden Çimento Sektörü video serimizde konuklarımız bu kez Göлтаş Gölles Bölgesi Çimento İnsan Kaynakları Danışmanı Tülay Alemdar ve Çimko Çimento ve Beton Kıdemli Kalite Kontrol Mühendisi İrem Ağır.

Alemdar, çimento sektöründe kadınların daha fazla yer almasına yönelik gelişmeleri anlattı. Eşit Günler #BenimleGelecek dedi.

Ağır, çimento sektöründe cinsiyet eşitliğine giden yolu, deneyimleri üzerinden anlattı. Eşit Günler #BenimleGelecek dedi.

Sosyal medyahasaplarımızdanduyurusunuyaptığımız videonun tamamını Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası Youtube kanalından izleyebilirsiniz.

#GELECEĞESAĞLAMADIMLARLA SOSYAL MEDYA ÖZELANLAR SERİSİ

ÇEİS'e üye 26 çimento fabrikasını kapsayan ve 2003 Eylül ayında başlatılan proje sonucunda 2004 yılının Kasım ayında ÇEİS, dünyada ve Türkiye'de OHSAS 18001 Belgesine sahip ilk işveren sendikası oldu.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın da katılımıyla 12 Kasım 2007 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen törenle Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni imzaladık.

Kasım 2004

ÇEİS Dünyada ve Türkiye'de OHSAS 18001 Belgesine sahip ilk işveren sendikası oldu.

60.yıl | Geleceğe Sağlam Adımlarla

Kasım 2007

ÇEİS, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın da katılımıyla, Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni imzaladı.

60.yıl | Geleceğe Sağlam Adımlarla

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 4. Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Konferansı'nda ÇEİS ve üye çimento fabrikalarına "Örnek İşveren Ödülü" verildi.

2005 yılının Kasım ayında aldığı bu ödülle ÇEİS ve Üyeleri, İSG alanında büyük bir başarıya imza attı.

2008 yılının Kasım ayında İSG süreçlerinde başarılı performans gösteren 3 üyemize Çimento Sektörü İş Sağlığı ve Güvenliği Performans Ödülleri'ni ilk kez "Çimento Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Sempozyumu"nda takdim ettik.

Kasım 2005

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 4. Uluslararası İSG Konferansı'nda ÇEİS ve üye çimento fabrikalarına "Örnek İşveren Ödülü" verildi.

60.yıl | Geleceğe Sağlam Adımlarla

Kasım 2008

ÇEİS tarafından Çimento Sektörü İş Sağlığı ve Güvenliği Performans Ödülleri ilk kez verildi.

60.yıl | Geleceğe Sağlam Adımlarla

ÇEİS TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN İLK KADINLAR PROJESİ #İLK KADINLAR

Sadiye Hanım

Türkiye'nin ilk kadın belde belediye başkanı olan Sadiye Hanım ya da Sadiye Ardahan, 1897'de İstanbul'da doğdu.

1930 yılında çıkarılan "Belediye Yasası" ile kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkının verilmesi sonrası Sadiye Hanım, belediye seçimlerine aday oldu ve Artvin ili Yusufeli ilçesine bağlı Kılıçkaya (eski adıyla Ersis) beldesinin belediye başkanı seçildi.

Sadiye Hanım, belediye başkanlık görevini iki yıl boyunca yürüttü.

Sadiye Hanım (1897-1951)

Türkiye'nin İlk Kadın Belde Belediye Başkanı (Artvin)

Müfide İlhan

Türkiye'nin ilk kadın il belediye başkanı olan Müfide İlhan, kadınların siyasal yaşama katılımına öncü ve örnek olduğu kadar, eğitimci kimliğiyle ve pek çok farklı sosyal yardım kuruluşuna yaptığı katkılarıyla da anılmaktadır.

Müfide İlhan, 1911'de İstanbul'da doğdu, eğitim hayatından sonra Erzurum, Doğubeyazıt ve Kırklareli gibi farklı şehirlerde ilkokul öğretmenini olarak çalıştı. Bir süre Berlin'de yaşadıkdan sonra Ankara'ya dönen Müfide Hanım, Dr. Faruk İlhan'la evlenerek İlhan soyadını aldı.

Türkiye siyasetinin çok partili döneme geçtiği 1950 yılında yapılan seçimlerde Demokrat Parti'nin seçim faaliyetleri içinde etkin bir görev alan Müfide İlhan, Mersin kentinden önemli bir destek olarak, Mersin Belediye Başkanı seçildi.

Belediye başkanlığı görevinden bir süre sonra aktif siyasete ara veren İlhan, Almanya'ya Türk işçi göçünün başladığı 60'lı yıllardan 70'li yılların sonuna kadar Almanya'da Türk işçi ailelerine danışmanlık yapan Türk Danış bürosunda çalıştı ve Türk işçi çocuklarını Alman okullarına hazırlamak üzere öğretmenlik yaptı. İlhan, 1996 yılında hastalığı nedeniyle yaşama veda etti.

**Müfide İlhan
(1911-1996)**

Türkiye'nin İlk İl Belediye Başkanı (Mersin)

Süreyya Ağaoğlu

“Türkiye'nin ilk kadın avukatı” ünvanının sahibi olan Süreyya Ağaoğlu, 1903 yılında Azerbaycan'ın Şuşa kentinde dünyaya geldi. 1910 yılında ailesiyle birlikte Türkiye'ye göçtü. 1921 yılında, hukuk eğitimi görmek için İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne başvuran ilk kız öğrenci olarak fakültenin kız öğrencilere açılmasında öncü rol oynadı.

1925'te bu fakülteden mezun olduktan sonra 5 Aralık 1927'de Ankara Barosu'na kaydoldu ve 1928'de serbest avukatlık ruhsatını alarak, “Türkiye'nin ilk kadın avukatı” ünvanının sahibi oldu.

İngilizce ve Fransızca bilen, meslek yaşamı boyunca çok sayıda uluslararası konferansta Türkiye'yi temsil eden Ağaoğlu, 1946'daki girişimleri sonucu İstanbul Barosu'nun Beynelmilel Barolar Birliği'ne üye olmasını sağladı. 1946-1960 arasında bu birliğin tek kadın yönetim kurulu üyesi olarak kaldı.

1952'de Milletlerarası Kadın Hukukçular Birliğine üye oldu. 1960 yılında Kadın Hukukçular Birliği'nin BM Cenevre Teşkilatı temsilcisi seçildi. 1980-1982 Hukukçu Kadınlar Federasyonu ikinci başkanı oldu. Ayrıca önemli sivil toplum kuruluşlarının kurulmasında rol aldı.

Süreyya Ağaoğlu, Londra'da Gördüklerim ve Bir Hayat Böyle Geçti adlı kitaplarının da yazarıdır.

Süreyya Ağaoğlu (1903-1989)
Türkiye'nin İlk Kadın Avukatı

29 Aralık 1989'da İstanbul'da katıldığı “Kadın Hakları ve Çağdaşlaşma” konulu bir panelden ayrılırken düşme nedeniyle beyin kanaması geçirerek vefat eden Ağaoğlu'nun aile fotoğrafları, mektupları, gazete kupürleri gibi belgelerden oluşan özel arşivi, İstanbul'daki Kadın Eserleri Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

ÇİMENTO SEKTÖRÜ MBA PROGRAMI

ÇEİS, TÜRKÇİMENTO ve MEF Üniversitesi iş birliği ile geçtiğimiz sene başlatılan ve bu sene 2. grubu açılan Çimento Sektörü MBA Programında katılımcılar ve öğretim üyeleri/görevlileri 17-18 Nisan 2024 tarihlerinde İstanbul'da Vize Buluşmasında bir araya geldi.

17 Nisan 2024 Çarşamba günü ÇEİS Genel Sekreteri Dr. Serdar Şardan'ın açılış konuşması ile başlayan program, MEF Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Muhammed Şahin'in "ChatGPT'nin Yükseköğretime Etkileri" adlı sunumu ile devam etti. TCHIBO Türkiye Genel Müdürü Hasan Ulutürk'ün söyleşisi ile ilerleyen programın sonrasında öğrenciler vize sunumlarını gerçekleştirdiler ve üniversitedeki hocaların hazırladıkları sunumları dinlediler.

18 Nisan 2024 Perşembe günü MEF Üniversitesinde devam eden etkinlikte ise misafir konuşmacı olarak etkinliğimize katılan Tacirler Yatırım Kurumsal Finansman Grup Müdürü Ayça Atalay "Genel Ekonomik Görünüm ve Sermaye Piyasaları" hakkında sunumunu gerçekleştirmesi ile vize dönemimizi tamamlamış olduk.

Diğer taraftan, bu yılda misafir konuşmacılarla programı zenginleştiriyoruz. Hem sektörümüzden hem de farklı sektörlerden konuşmacılar alanlarındaki bilgi birikimi ve tecrübelerini katılımcılarla paylaşmaya devam ediyor.

Çimento Sektörü MBA Programı

Liderlik ve Yönetim Dersi
Misafir Konuşmacımız

11 Mart Pazartesi
Ümit ERDEM
İç İlişkiler ve Çalışan Bağlılığı Uzmanı
Engage & Grow Global Denetim Lideri

Çalışan Bağlılığı ve
Yüksek Performanslı Takımlar

Çimento Sektörü MBA Programı

Çevik Proje Yönetimi Dersi
Misafir Konuşmacımız

25 Mart 2024
Dr. Arda Deniz AKSULAR
Dışişleri Bakanlığı AB Başkanceliği
Eğitim Koordinatörü & Fikir

AB'de Proje Yönetimi ve
10 Yılın Ardından Deneyimler

Çimento Sektörü MBA Programı

Çevik Proje Yönetimi Dersi
Misafir Konuşmacımız

1 Nisan 2024
Arda TAYLAN
Business Agile Coach

Vizyondan Günlük İşlere
Çeviklik Uygulamaları

Çimento Sektörü MBA Programı

Sürdürülebilirlik,
Çevre ve Enerji Yönetimi Dersi
Misafir Konuşmacımız

24 Nisan 2024
M. Galip Tekiner
OYAK Çimento
Alternatif Kaynaklar ve Çevre Direktörü

Döngüsellik ve Atık Yönetimi

ÇEİS & YETGEN İŞ BİRLİĞİ

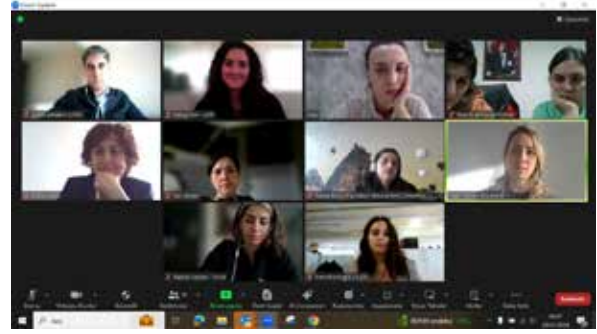
Türkiye'de ilk defa lise ve üniversite öğrencilerine yönelik olarak hazırlanan, 2015'ten bu yana 21. yüzyıl yetkinliklerinin ve farkındalığının kazandırılması amaçlanarak 'yetkin' bireyler yetiştirme hedefiyle tasarlanan ve 14 hafta süren YetGen "21. Yüzyıl Yetkinlikleri Farkındalık Eğitim Programı"na desteğimizi Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası (ÇEİS) olarak sürdürüyoruz.

Bu dönem ise YetGen'in 06 Nisan 2024 tarihli "Teknoloji Okuryazarlığı" eğitimine üyemiz OYAK Çimento Adana Fabrikası ev sahipliği yaptı. Eğitimin canlı yayının yapıldığı fabrikayı 35 YetGenli öğrenci fiziki olarak ziyaret etti. Adana, Mersin ve Gaziantep illerinden gelen üniversiteli ve liseli öğrenciler hem eğitime katılma hem de çimento sektörü hakkında bilgi alma şansını yakaladılar. OYAK Adana Çimento Fabrika Direktörü Mustafa Turan'ın açılış konuşmasıyla başlayan program, eğitimler ile devam etti. Ardından öğrenciler ile birlikte fabrikada saha gezisi gerçekleştirildi.

GELİŞİMİN YILDIZLARI ÖDÜLLERİ

ÇEİS Gelişimin Yıldızları Ödüllerinde 2024 yılında alınan karar ile prosedür değişikliğine gidildi. Bu kapsamda ÇEİS Eğitim Komitesi üyeleri arasından oluşturduğumuz çalışma grubumuz ile ilk toplantımızı 28 Mart 2024 tarihinde gerçekleştirerek kategorileri ile çalışmalara başladık. 2. toplantımızı ise 19 Nisan 2024 tarihinde gerçekleştirdik ve ödül kategorilerinin değerlendirme kriterleri hakkında yapılan çalışmalar ile prosedürün güncellenmesine devam ediyor.

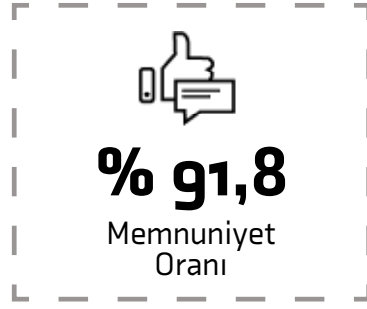
ÇEİS KAMPÜS ASENKRON

ÇEİS Kampüs Asenkron, sektör çalışanlarının gelişimini desteklemeye devam ediyor. 1.599 sektör çalışanının kayıtlı olduğu ÇEİS Kampüs Asenkron'da 463 saat eğitim tamamlandı. YetGen'li öğrencilerin de kullanımına açık olan ÇEİS Kampüs Asenkron'da 265 öğrenci kayıt oldu.

05

ÇEİS KAMPÜS EĞİTİM FAALİYETLERİ

CEİS
KAMPÜS

EĞİTİM BAŞLIKLARI

İNSAN KAYNAKLARI SINIFI

Çalışan Bağlılığı İçin Yönetici Kılavuzu

Oryantasyon Programı Tasarımı

PROFESYONEL GELİŞİM SINIFI

Problem Çözme ve Karar Verme

İç Eğitimci Yetiştirme Programı

EKONOMİ VE FİNANS SINIFI

Bilanço Okuma Teknikleri

LİDERLİK VE YÖNETİM SINIFI

Temelden Zirveye: Çimento Sektörü Genç Mühendis Liderlik Programı

Marshall Goldsmith - Sizi Buraya Getirenler Daha İleri Götürmeyebilir

Durumsal Liderlik

OPERASYONEL GELİŞİM SINIFI

Süreç Yönetimi

SATIŞ VE PAZARLAMA SINIFI

Yarısı Bilim Yarısı Film: Bir Pazarlamacının Ağzından İşin İç Yüzü

05

ÇİSİEM

İSG EĞİTİM FAALİYETLERİ

84

Katılımcı Sayısı

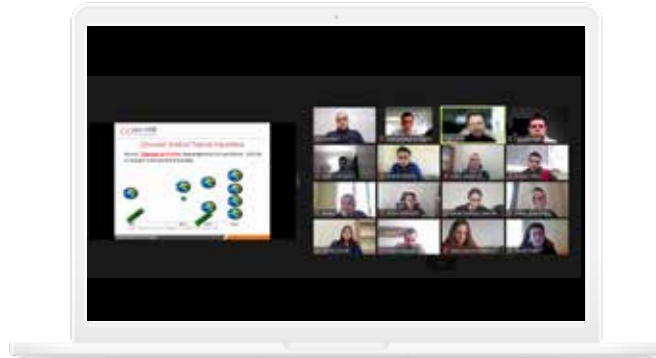
% 88

Memnuniyet Oranı

558

İnsan/Saat Eğitim

EĞİTİM BAŞLIKLARI

PSİKOSOSYAL RİSKLER SINIFI

Psikolojik İlk Yardım

TEKNİK YETKİNLİK SINIFI

Proses Güvenliği Kültürü ve Liderlik

İSG LİDERLİĞİ SINIFI

Yeni Mühendisler İçin Çimento Sektörü JEST Programı (Modül 1 + Modül 2)

The screenshot shows a Zoom meeting interface. On the left, a presentation slide titled "Risk Yönetimi ve Liderlik" is displayed. The slide content includes:

- Risk Değerlendirme:** Standart İş Prosedürleri, Bilgi Eğitimi ve Farkındalık, İşlik Teknolojik Yenilikler, İşveren İş Ortamı Sağlama Sorunlu İyileştirme ve Gari Sübeleri, Acil Durum Planları, Soruşturma ve İnan Süremleri.
- Liderlik:** Liderlik, proses güvenliği için risk değerlendirilmeye büyük etki ve ölçülebilir olarak gözlemlenmiştir. Çalışmaları, potansiyel tehlikeleri tanımlamak ve önlemek açısından komandada etkin.

On the right, a grid of participants is visible. The names of the participants are: ERGİ, İSMAİL DOĞRUCU, SENEZAR, MUZAFFER ULAN, CEMALHATİN BASAK, GÖRÜŞMAN KARİRAMAN, ORKUN TAŞCI, and KEMAL ÖNDER. The status "Not Yok" is also visible.

28 NİSAN DÜNYA İSG GÜNÜ ETKİNLİKLERİ

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından 28 Nisan tarihi "Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Günü" olarak belirlenmiştir. Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Günü, sağlıklı, güvenli ve insana yaraşır iş için uluslararası düzeyde ILO'nun öncülüğünde gerçekleştirilen bir kampanyadır. Bu kampanyanın temel amacı iş sağlığı ve güvenliği kültürünü geliştirmek, sağlıklı ve güvenli işyerleri oluşturma konusunda bilinç artırmak ve konunun taraflarının bu amaca yönelik birtakım faaliyetler yürütmelerini teşvik etmektir.

Sendikamızın iş sağlığı ve güvenliği faaliyetlerine yön veren ÇEİS İSG Kurulu'nun önerisi ve Yönetim Kurulumuzun tasvipleriyle, 2014 yılından bu yana 28 Nisan tarihinin sektörümüzde de çe-şitli etkinliklerle kutlanılmasına karar verilmiştir.

Geçtiğimiz yıllarda, "EKED Sistemi", "Acil Durum Yönetimi", "Davranış Odaklı İSG Oditi", "Çalışma Alanı Düzeni", "İSG Bilgi Yarışması", "Sağlıklı Yaşam", "Solunum Yoluyla Bulaşan Hastalıklar", "Mekanik Tehlikeler", "Trafik Güvenliği" ve "Afet ve Psikolojik Sağlık" temalarıyla gerçekleştirilen etkinliklerin 2024 yılı teması "İSG Kültürü ve Liderlik" olarak belirlenmiştir.

“Sağlık ve Güvenlikte Lider Ol” sloganıyla gerçekleştirdiğimiz etkinlikler kapsamında, Nisan ayı içerisinde 48 takımın katılımı ile gerçekleştirilen bilgi yarışmasına her üyemiz 3 kişiden oluşan takım ile katıldı. Takımlarda İSG Profesyoneli yer almadı. Her takımda 1 kadın ve 1 mavi yakalı çalışan bulunma zorunluluğu da yer aldı. Takımların yoğun bir şekilde hazırlandığı bilgi yarışmasında önce bölgesel finaller sonrasında da ulusal final yapıldı. Nisan ayı içerisinde organize edilen etkinliklerin ulusal finali 29 Nisan 2024'te Çimento Sektörü İSG Eğitim Merkezi'nde (ÇİSİEM) yüz yüze gerçekleştirildi. Yarışma sonunda 1. Çimko-Adıyaman, 2. Çimko-Bartın ve 3. Ferçim-Niğde olmuştur. Yarışmaya katılan ve dereceye giren üyelerimizi tebrik ediyoruz.

AFET VE ACIL DURUM YÖNETİMİ EĞİTİMLERİ

2024 yılı planlamalarımızda yer alan, olası bir afet ve acil durumda organizasyon ve koordinasyonu sağlayacak orta-üst düzey yönetici hedef kitle katılımı ile planladığımız Afet ve Acil Durum Yönetimi Eğitimlerimiz 24 Ocak 2024 tarihi itibarı ile başladı. 25 farklı gruba verilmesi planlanan eğitimi, Mart-Nisan aylarında 171 kişi tamamlayarak katılım belgelerini almaya hak kazandı.

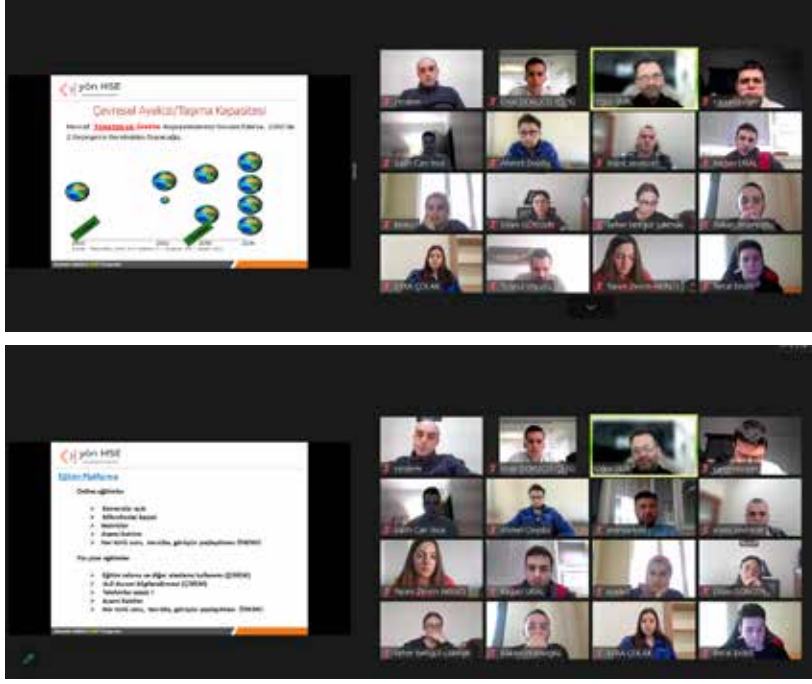
The screenshots show a Zoom meeting interface. The main screen displays a presentation slide titled "Neden Afet ve Acil Durumlardan Bahsedelim?" (Why do we talk about disasters and emergencies?). The slide includes a line graph showing a sharp increase in disaster frequency, a map of Turkey with a red area indicating a high-risk region, and a list of disaster types. The right side of the Zoom window shows a grid of participants, with names like Burak Toytaş, Mustafa Özgür, and others visible.

The second screenshot shows a slide titled "Olayın Büyüklüğü ve Etkileri Değerlendirme" (Assessing the magnitude and effects of the event). This slide contains a table with four columns: "Seyir 1", "Seyir 2", "Seyir 3", and "Seyir 4". Each column describes different levels of disaster impact and the corresponding organizational response. The table is color-coded: green for Seyir 1, yellow for Seyir 2, orange for Seyir 3, and red for Seyir 4.

Seyir 1	Seyir 2	Seyir 3	Seyir 4
Yerel	Ulusal	Uluslararası	Global
Yerel afetler, sınırlı alanlar ve etkilerdir. Bu tür afetler genellikle yerel yönetimlerin sorumluluğundadır. Acil durum planları, afet müdahale ekipleri ve yerel iletişim kanallarıyla yönetilir. Örneğin, bir deprem veya yangın.	Ulusal afetler, bir bölgeyi etkiler ve ulusal yönetimlerin sorumluluğundadır. Acil durum planları, afet müdahale ekipleri ve ulusal iletişim kanallarıyla yönetilir. Örneğin, bir sel veya büyük ölçekli deprem.	Uluslararası afetler, bir bölgeyi etkiler ve uluslararası yönetimlerin sorumluluğundadır. Acil durum planları, afet müdahale ekipleri ve uluslararası iletişim kanallarıyla yönetilir. Örneğin, bir nükleer felaket veya büyük ölçekli doğal afet.	Global afetler, dünya çapında etkiler ve global yönetimlerin sorumluluğundadır. Acil durum planları, afet müdahale ekipleri ve global iletişim kanallarıyla yönetilir. Örneğin, bir küresel salgın veya iklim değişikliği.

YENİ MÜHENDİSLER İÇİN ÇİMENTO SEKTÖRÜ JEST PROGRAMI

2024 yılı eğitim programında yer verdiğimiz ve bu yıl ilki gerçekleştirilen Çimento Sektörü JEST Programının ilk 2 modülü 28-29 Mart 2024 tarihlerinde Online (çevrim içi) olarak, 3. ve 4. modülleri 25-26 Nisan 2024 tarihlerinde Çimento Sektörü İSG Eğitim Merkezi'nde yüz yüze gerçekleştirildi. Oturumlarda teorik bilgilerin yanı sıra, uygulama çalışmaları ve çeşitli etkinlikler gerçekleştirildi.

05

ÇESBEM

SINAV VE BELGELENDİRME FAALİYETLERİ

27

Sınav Oturumu Açılan
Fabrikası Sayısı

932

Sınava Alınan
Toplam Aday

1.459

Gerçekleştirilen Sınav
Oturumu Sayısı

659

Başarılı Aday

% 92

Aday Memnuniyet
Oranı

17.182 km

Toplam Katedilen
Yol

23

Görev Alan Sınav Yapıcı
Sayısı

ÇİMENTO ÜRETİM ELEMANI MYK MESLEKİ YETERLİLİK BELGELENDİRMESİ SINAVLARI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi zorunluluğu getirilen mesleklerden olan Çimento Üretim Elemanı (Seviye 2, 3 ve 4) mesleği için Sendikamız çatısı altında kurulan ÇEİS Sınav ve Belgelendirme Merkezi (ÇESBEM), sınav ve belgelendirme faaliyetlerine devam ediyor.

- 12-15 Mart 2024 tarihinde Nuh Çimento fabrikasında 38 çalışanın,
- 26-28 Mart 2024 tarihinde Ferpa Kayseri Çimento fabrikasında 17 çalışanın,
- 24 Nisan 2024 tarihinde ÇEİS Merkez Binası'nda çimento fabrikalarının üretim biriminden 10 çalışanın katılımıyla

Çimento Üretim Elemanı MYK Mesleki Yeterlilik Sınav ve Belgelendirme Organizasyonu düzenlendi.

2024 yılı mayıs ayı itibari ile gerçekleştirilmiş sınavlara ilişkin veriler aşağıdadır;

Açılan Sınav Programı Sayısı	Sınava Giren Kişi Sayısı	Belgelendirilen Kişi Sayısı
72	932	659

Ferçim Kayseri Çimento Fabrikası'nda
Çimento Üretim Elemanı Mesleki Yeterlilik
Belgelendirmesi Sınavları gerçekleştirildi.

ÇESBEM SINAVYAPICI DİJİTAL SINAV EĞİTİMİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ

20-21 Mart 2024 tarihlerinde ÇESBEM SınavYapıcılarının katılımıyla, Çimento Üretim Elemanı ve Çimento Merkezi Kumanda Operatörü mesleklerine yönelik sınav simülasyonları hakkında eğitimler verildi.

ÇESBEM
Sınav Yapıcı Dijital Sınav Eğitimi
gerçekleştirildi.

OYAK ÇİMENTO GRUBU İLE MYK SINAV VE BELGELENDİRME DEĞERLENDİRME SEMİNERİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ

ÇESBEM, Oyak Çimento Grubu ile 29 Mart 2024 tarihinde Çimento Üretim Elemanı (Seviye 2,3 ve 4) MYK Mesleki Yeterlilik Sınav ve Belgelendirme Organizasyonları için Değerlendirme seminerini gerçekleştirdi. Seminerde katılımcılara sınav ve belgelendirme organizasyon süreçleri hakkında bilgi verildi.

Oyak Çimento Grubu ile MYK Sınav ve Belgelendirme Değerlendirme Semineri gerçekleştirildi.

60. Yıl | Geleceğe Sağlam Adımlarla

KIRMA ELEME TESİS OPERATÖRÜ (SEVİYE 3) MESLEKİ YETERLİLİK BELGELENDİRME SINAVLARI

Eskişehir Ticaret Odası Sınav ve Belgelendirme Merkezi (ETO-METSEM) ile Sendikamız arasında imzalanan işbirliği protokolü kapsamında Kıрма Eleme Tesis Operatörü (Seviye 3) mesleğine yönelik MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi sınavları devam ediyor.

Üye işletmelerimizin kırıcı sahalarında çalışan operatörler için düzenlenen sınavlar ETO-METSEM tarafından Sendikamız koordinasyonunda yürütülürken, bugüne kadar 34 farklı tesiste 506 sektörümüz çalışanına 84 sınav gerçekleştirildi. Gerçekleştirilen sınavlarda 466 sektörümüz çalışanı başarılı oldu.

Açılan Sınav Programı Sayısı	Sınava Giren Kişi Sayısı	Belgelendirilen Kişi Sayısı
84	506	466

06

ÜYELERİMİZDEN ve DİĞER HABERLER

VEZİRHAN ÇİMENTO VE YD MADENCİLİK A.Ş. (MARMARA ÇİMENTO) ÜYELERİMİZ ARASINA KATILDI

Bilecik İlinde kurulu Vezirhan Çimento Madencilik Sanayi ve Ticaret A.Ş. ile Düzce İlinde kurulu YD Madencilik A.Ş. (Marmara Çimento) Sendikamız üyeleri arasına katılmışlardır. ÇEİS olarak yeni üyelerimize aramıza hoş geldiniz diyoruz.

AKÇANSA BİST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK 25 ENDEKSİ'NE GİREREK ÖNEMLİ BİR BAŞARIYA İMZA ATTI

Akçansa, sürdürülebilirlik performansı en yüksek 25 firmanın yer aldığı BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi'ne katılmaya hak kazanarak önemli bir başarıya imza attı.

'Gelecek için sorumlu çalışma' ilkesiyle çevresel etkinin azaltılmasından toplumsal fayda sağlamaya kadar geniş ve kapsamlı olumlu etki yaratmaya odaklanan akçansa başarılı çalışmalarına devam ediyor. Şirket, Borsa İstanbul tarafından oluşturulan ve uluslararası standartlarla uyumlu kriterler çerçevesinde Türkiye'deki halka açık şirketler arasında sürdürülebilirlik performansı en yüksek 25 şirketin yer aldığı BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi'ne katılmaya hak kazandı.

"Sürdürülebilir geleceğe odaklanıyor, sektörümüzdeki güçlü yolculuğumuza devam ediyoruz"

Konuya ilişkin değerlendirmelerde bulunan Akçansa Genel Müdürü VecihYılmaz şunları söyledi: "Türkiye'nin en yüksek paydaş değerine sahip sürdürülebilir yapı malzemeleri şirketi olma vizyonu ile faaliyetlerimizi sürdürürken, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim alanlarındaki iyi uygulama örneklerimiz ile BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi'ne katılmaktan mutluluk duyuyoruz. Uluslararası sürdürülebilirlik derecelendirme kuruluşu Refinitiv tarafından yapılan değerlendirmeler ışığında oluşturulan ve şirketimizin girmeye hak kazandığı Endeks, halka açık şirketlerin iklim değişikliği, biyoçeşitlilik, su, atık, istihdam, sosyal etki ve kurumsal yönetim de dahil olmak üzere sürdürülebilirlik kavramının tüm bileşenlerine yaklaşımımızı ortaya koyması açısından da çok değerli. Karbon Saydamlık Projesi (CDP-Carbon Disclosure Project) 2023 İklim Değişikliği Programı'nda skorumuzu B seviyesinden A- (liderlik) seviyesine yükseltirken, sektörümüzde ilgili programda liderlik notunu alan tek Türk çimento firması olmuştuk. BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi'ne de girmemizle birlikte,

çalışmalarımızın ulusal ve uluslararası alanlarda paydaşlarımız tarafından tescillenmesinden kıvanç duyuyoruz."

ÇİMSA, ESKİŞEHİR FABRİKASI'NA GÜNEŞ ENERJİSİ SANTRALİ KURACAK

Çimsa, Afyon ve Bunol Fabrikaları'ndan sonra Eskişehir Fabrikası'nda da güneş enerjisi santrali (GES) kuracak. Fabrikanın yıllık enerji ihtiyacının %14'ünü karşılamak üzere kurulacak santral, 14,2 MWp DC kurulu güce sahip olacak ve yıllık yaklaşık 19 milyon kWh elektrik enerjisi üretecek.

166.000 m² alanda 25.740 adet güneş panelinin kullanılacağı santralde üretilen elektrik miktarı

yaklaşık 6.300 hanenin yıllık elektrik ihtiyacına eş değer olacak.Yatırım hayata geçtikten sonra fabrikanın yıllık enerji ihtiyacının yaklaşık %14'ü yenilenebilir enerji kaynağı ile karşılanıyor olacak.

Santral 2025 yılı ikinci yarısında tamamlanacak

2024 yılının ikinci çeyreğinde başlaması planlanan Güneş Enerjisi Santrali (GES) yatırımının 2025 yılının ikinci çeyreğinde tamamlanması hedefleniyor. Projenin hayata geçirilmesiyle, yıllık yaklaşık 8.400 ton karbondioksit (CO₂) tasarrufu sağlanacak ve bu da 5,6 milyon ağacın CO₂ nötrleme kapasitesine denk gelen miktarda doğaya katkı yapılmasını öngörüyor.

“Attığımız güçlü bir adım”

Çimsa CEO'su Umut Zenar, konuyla ilgili yaptığı açıklamada, “Yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilen elektrik enerjisi kullanım oranımız 2022'de %58,2 olarak gerçekleşirken, 2030 yılında bu oranı %80'in üzerine çıkarmayı hedefliyoruz. Eskişehir Fabrikamızda kurulacak GES projesi, sürdürülebilir değer yaratma vizyonumuzun bir parçası olarak operasyonlarımızın enerji ihtiyacını yenilenebilir enerji kaynaklarıyla karşılamak ve karbon ayak izimizi azaltmak için attığımız güçlü bir adımdır.Eskişehir GES ve atık ısıdan elektrik üretimi yatırımımızın devreye girmesiyle birlikte Eskişehir Fabrikamızın elektrik ihtiyacının yaklaşık %40'ı kendi ürettiği elektrikten karşılanacaktır” dedi.

ÇİMSA, YENİ YETENEKLER İLE SEKTÖRDE FARK YARATACAK

Çimsa, “Future Shapers” Geleceğin Liderleri programı ile sektörde fark yaratmaya hazırlanıyor.Yeni Neslin Sabancısı Yetkinlik Modeli ve Design Thinking Methodolojisi ile gerçekleştirilen Ideathon Programı ile adayları detaylı bir değerlendirme sürecinden geçiren Çimsa, 2552 aday arasından 11 genç lider adayını bünyesine kazandırdı.

Sabancı iştiraki Çimsa, 2023 yılı Ekim ayında başlattığı “Future Shapers” Geleceğin Liderleri Projesi kapsamında yürüttüğü başarılı Ideathon Programı ile genç yetenekleri bünyesine kazandırdı.

Çimsa; “Future Shapers” Geleceğin Liderleri programı ile aday seçme ve yerleştirme sürecinde Design Thinking Methodolojisi'ni benimseyerek, adayların yetkinliklerini daha yakından gözlemlene fırsatı buldu. İlk eleme sonucunda belirlenen 21 aday, Ideathon Programı'nda detaylı mülakat süreçlerini başarıyla geçerek önceden belirlenen konu üzerinde inovatif fikirlerini sundu.

Bu model sayesinde, sadece raporlara göre değil, katılımcıların davranışları, tutumları, potansiyelleri kurum kültürüne uyumları ve son olarak beceri ve yetkinliklerine yönelik kapsamlı bir değerlendirme yapıldı. 1 gün boyunca gerçekleştirilen Ideathon Programı'nın sonunda 11 aday profesyonel hayata ilk defa Çimsa'da başlamaya hak kazandı.

Çimsa'nın geleceğe yönelik stratejileri doğrultusunda genç yeteneklere verdiği önem ve yatırımın bir göstergesi olan proje sonucunda seçilen 11 Genç

Lider Adayı, Çimsa ofisinde gerçekleştirilen özel bir etkinlikle görevlerine resmi olarak başladı.

Kendisinin de genç yaşta yönetici adayı programı ile ilk kez Sabancı Topluluğu'nda işe başladığını belirten Çimsa CEO'su Umut Zonar; "İlk kez profesyonel hayata Çimsa'da başlayacak olmanız çok değerli. Ben de bir yönetici adayı programı ile başladığım Sabancı Topluluğu'ndaki yolculuğumda önce Akçansa sonra Çimsa CEO'su olarak görevime devam ediyorum. Potansiyelini kullanan pırl pırl gençler için Çimsa, yurt içinde ve yurt dışında birçok fırsat sunuyor" dedi.

"Future Shapers" Geleceğin Liderleri Programı ile genç yeteneklere yönelik büyük bir adım attıklarını vurgulayan Çimsa İnsan Kaynakları ve Sürdürülebilirlik Genel Müdür Yardımcısı Tuğba Çörtelekoğlu şunları söyledi:

"Çimsa olarak, sürdürülebilir büyüme hedeflerimize ulaşmak için genç yeteneklere yönelik programlar geliştirmeye devam ediyoruz. Yeni nesil mülakatlarla desteklenen bu programla birlikte, Yeni Neslin Sabancı Yetkinlik Modeli ve Design Thinking Metodolojisi ile hayata geçirdiğimiz Ideathon Programı sayesinde adaylarımızın sadece bilgi ve becerilerini değil, aynı zamanda yaratıcılıklarını ve kurum kültürümüze uyumunu da değerlendirdik. Her bir adayın sunduğu inovatif fikirler ve potansiyel, bize geleceğin liderleri olabileceğini gösterdi.

6 ay sürecek kapsamlı oryantasyon eğitimi süreci, onların hem kişisel hem de profesyonel gelişimlerine katkı sağlayacak ve Çimsa'nın gelecekteki hedeflerine ulaşma yolunda güçlü bir temel oluşturacak.

Bu genç yönetici adaylarının enerjisi, yenilikçi fikirleri ve liderlik potansiyelleri, şirketin büyüme ve başarı yolculuğunda önemli bir katkı sağlayacak.

11 genç yönetici adayımız Geleceğin Liderleri olarak, şirketimizin ileriye dönük stratejilerinde kilit bir rol oynayacak ve Çimsa'nın başarısını daha da ileriye taşıyacaklar.

Çimsa olarak gelecekte de hep birlikte benzer başarı hikayelerine imza atmaya devam edeceğiz".

LİMAK: TEKNOLOJİNİN HIZINA ÇALIŞANLARIN YETENEĞİNİ GELİŞTİREREK AYAK UYDURUYORUZ

Limak Şirketler Grubu Yönetim Kurulu Başkanı Ebru Özdemir, kadınlara sağladıkları iş olanakları ve eğitimlere değinerek, kadınların da lider pozisyonlarında olmalarını desteklediklerini söyledi. Kadınların iş hayatında karşılaştığı zorlukların her geçen gün azaldığından bahseden Özdemir, sektörde çalışan kadın ve yönetici kadın sayısının arttığını belirtti.

"Amacımız liderler yetiştirmek"

Özdemir, "Biz sonuçta inşaat odaklı bir firmayız. Çimento, enerji sektöründeyiz, inşaat, altyapı yani daha çok kadın mühendisleri çalıştırabileceğimiz sektörlerdeyiz. İlk işe başladığımda gördüm ki kadın sayısı az. Mühendislikte, yöneticilikte, proje müdürlüğünde, yönetim kurulu üyeliğinde az. Bizim amacımız benim de örnek aldığım Güler Sabancı gibi lider kadınlar yetiştirmek. Türkiye'nin Mühendis Kızları Projesi de böyle doğdu. Dünyadaki teknoloji hızla gelişiyor ve bu teknolojik gelişime ayak uydurulması gerekiyor. Çalışanlarımızın yeniden yeteneklendirilmesi, yeteneklerinin geliştirilmesiyle bu gelişime ayak uyduracağız. Bunu da çeşitli kuruluşlarla, işbirliği şeklinde yapıyoruz. Onları yönetim kurulu üyeleri ve projelerin başlarına koyarak da geliştiriyoruz" dedi.

PROF. DR. YASEMİN AÇIK, BAŞARI ÇITASINI YÜKSELTMEYE DEVAM EDİYOR

Seza Çimento ve Beton Grubu Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Yasemin Açıık, Fast Company Türkiye Dergisi tarafından bu yıl 5'incisi açıklanan 'Kadın Kurucular 100' listesinde 9'uncu sırada yer aldı. Seza Çimento ve Beton Grubu olarak yeşil ve dijital dönüşüm odağındaki yatırımlarına hız kazandırdıklarını belirten Prof. Dr. Açıık, toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde kadın istihdamını artırmayı hedeflediklerini de söyledi.

Kurucusu veya ortağı kadın olan şirketlerin cirolarına göre sıralandığı listede bir önceki yıl 14'üncü sırada olan Açıık, Seza Çimento ve Beton Grubu kurucusu olarak ilk 10 içerisine girdi. Açıık aynı zamanda beş yıl üst üste bu listeye girme başarısını gösterdi.

“Şirketimizi yeşil ve dijital dönüşüm odağında geleceğe taşıyoruz”

2016 yılında kurulan Seza Çimento'nun her geçen yıl yükselen bir ivme yakaladığını söyleyen Prof. Dr. Yasemin Açıık; “Seza Çimento olarak 500 kişiye istihdam sağlarken tedarikçilerimiz, diğer paydaşlarımız ve aileleri ile birlikte yaklaşık 10 bin kişinin hayatına dokunuyoruz. Başta Avrupa, Güney Amerika, Batı Afrika ve Orta Doğu pazarları olmak

üzere yaptığımız ihracatla bölge ve ülke ekonomisi için katma değer yaratıyoruz. Bu dönemde de önceliğimiz insan kaynağına yönelik yatırımlar ile birlikte yeşil ve dijital dönüşüm kapsamında şirketimizi geleceğe taşımak olacak. Yeşil dönüşüm tarafında yenilenebilir enerji ve enerji depolama yatırımları gerçekleştiriyor, aynı zamanda çok daha çevreci bir ürün olan yeşil çimento üretimimizi artırıyoruz. Dijitalleşme tarafında ise Endüstri 4.0 odağında kurduğumuz fabrikamızda üretimden kalite kontrole, satın almadan yönetime kadar tüm süreçlerimizi dijitalleştiriyor, enerji maliyetlerini azaltan ve minimum arıza durumu ile verimli bir üretim yapılmasını sağlayan son teknolojiyi içeren sistemler kullanıyoruz. Bu çalışmalarımız neticesinde ülkemize daha fazla değer katarak Fast Company Türkiye listesinde her sene daha da yükselmenin mutluluğunu yaşıyoruz” dedi.

“En büyük motivasyonlarımdan biri kadınları her alanda görünür kılmak”

Çimento sektörünün 'erkek egemen' bir sektör olarak görüldüğüne dikkat çeken Prof. Dr. Açıık; “Sektöre girmeye karar verdiğim zaman bu algının farkındaydım ancak bir an bile tereddüt etmedim. Çünkü yaptığım fizibilite çalışmaları, bölgede bir çimento fabrikasına ihtiyaç olduğunu gösteriyordu. Ayrıca ben tüm sektörlerin ve işlerin cinsiyetsiz olduğuna inanıyorum. Fabrika açıldıktan ve özellikle başarılı olduktan sonra önyargıların tek tek kırıldığını gördüm. Zaten en büyük motivasyonlarımdan biri kadınların her iş alanında rahatlıkla çalışabileceğini göstermek, kadınları görünür kılmaktı. Fabrikamızda da farklı departmanlarda çalışan kadın çalışan sayımız artıyor. Doğu Anadolu gibi kadın istihdamının düşük olduğu bir bölgede, üstelik 'erkek işi' olarak görülen bir sektörde kadın istihdamını artırmak önemli ancak önümüzde uzun bir yol olduğunun da farkındayız. Hedefimiz her alanda toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak” diye konuştu.

Üyemiz Nuh Çimento CEO'su Gökhan Bozkurt'un annesi

Hacı Meliha Bozkurt

vefat etmiştir.

Merhumenin cenazesi 28 Mart 2024 Perşembe günü İstanbul Hamide Sancak Camii'nde kılınan öğlen namazına müteakip Yenidoğan Mezarlığı'nda defnedilmiştir.

Merhumeye Allah'tan rahmet; kederli ailesine ve sevenlerine başsağlığı ve sabır dileriz.

KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI HUKUKU

Prof. Dr. Ömer Ekmekçi
Doç. Dr. Nafiye Yücedağ
Dr. Öğr. Üyesi Elif Beyza Akkanat Öztürk
Arş. Gör. Şehriban İpek Aşıkoğlu

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Prof. Dr. Ömer Ekmekçi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doç. Dr. Öğr. Üyesi Nafiye Yücedağ, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Elif Beyza Akkanat Öztürk ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Arş. Gör. Şehriban İpek Aşıkoğlu tarafından hazırlanan "Kişisel Verilerin Korunması Hukuku" kitabı yayımlanmıştır. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu hükümlerinin bir bütün olarak ele alındığı kitap, hem öğretiye hem de uygulamaya yönelik kapsamlı bir kaynak niteliği taşımaktadır.

60.yıl | Geleceğe Sağlam Adımlarla

**Sağlık ve
güvenlikte
LİDER OL**

Çimento Sektörü
Dünya İSG Günü
Etkinlikleri-2024

07

ARAŞTIRMA/ İSTATİSTİK

DİJİTAL 2024: KÜRESEL GÖRÜNÜM RAPORU HAKKINDA BİLGİLENDİRME YAZISI

We Are Social ve Meltwater Ajansları tarafından dünya çapında ve ülkeler bazında sosyal medya ve dijital trendler hakkında istatistikler içeren Digital 2024 Küresel Görünüm Raporu yayınlanmıştır. Raporda, sosyal medya kullanımı, internette geçirilen zaman, sosyal medya mecraları arasındaki rekabet ve değişen trendler, dijital reklamlar dahil olmak üzere çok sayıda başlık ve eğilim ortaya konmaktadır. Bu çalışma söz konusu Rapor hakkında ilgi çekici istatistiklere yer veren özet bir bilgilendirme yazısı olarak hazırlanmıştır.

(<https://datareportal.com/reports/digital-2024-global-overview-report>)

1. Ocak 2024'te Dijitalin Durumu

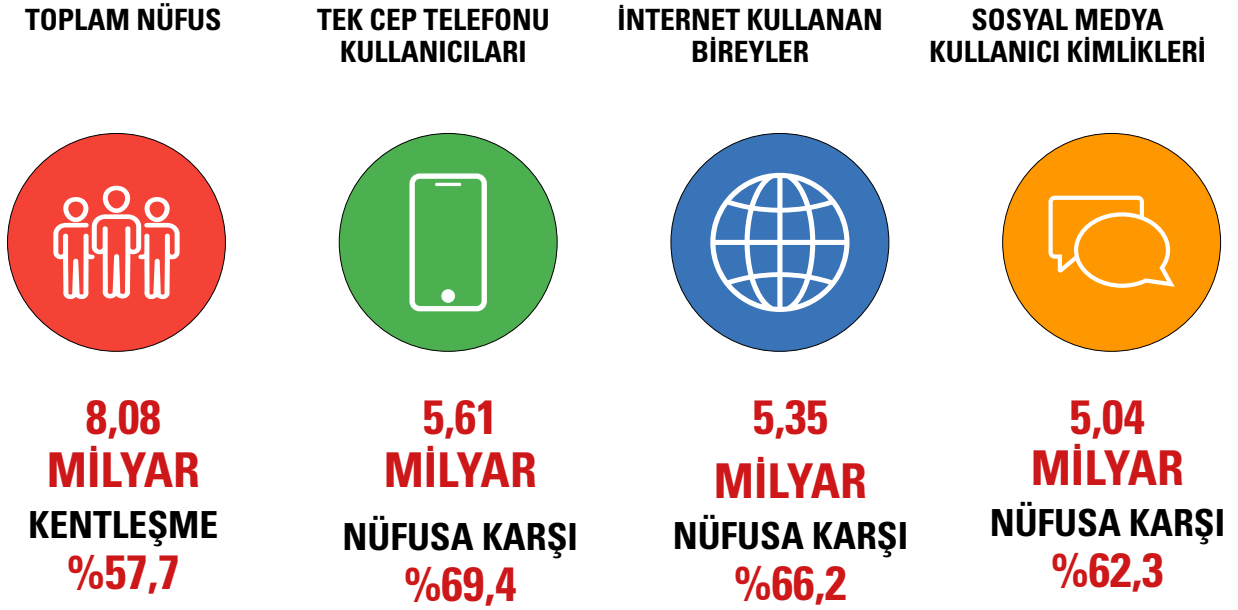
Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Beklentileri'nden elde edilen veriler, şu anda Dünya'da 8,08 milyar insanın yaşadığını göstermektedir. Geçtiğimiz yılın bu zamanlarından bu yana küresel nüfus 74 milyon kişi arttı; bu da yıllık %0,9'luk bir büyümeye denk gelmektedir.

Tek cep telefonu kullanıcılarının sayısı 2024'ün başında 5,61 milyar seviyesinde bulunmaktadır. GSMA Intelligence'ın son verileri, 2023 yılının başından bu yana dünya toplam nüfusunun %69,4'ünün artık bir mobil cihaz kullandığını ve küresel toplamın 138 milyon (+%2,5) arttığını ortaya koymaktadır.

Dünyadaki tüm insanların %66'sından fazlası artık internet kullanmakta ve en son veriler küresel kullanıcı toplamını 5,35 milyar olarak göstermektedir. İnternet kullanıcıları, 2023'ün başından bu yana 97 milyon yeni kullanıcı sayesinde son 12 ayda %1,8 artmıştır.

Kepios analizi, aktif sosyal medya kullanıcı kimliklerinin 5 milyar sınırını aştığını ve en son kullanıcı rakamının dünya nüfusunun %62,3'üne denk geldiğini göstermektedir. Geçtiğimiz yıl küresel toplam 265 milyon artarak yıllık %5,6 büyümeye elde edilmiştir.

Şekil.1 Temel dijital başlıklar - Bağlı cihazların ve hizmetlerin benimsenmesi ve kullanımına genel bakış

Kaynak: Kepios Analizi, Birleşmiş Milletler, Resmi Kaynaklar, GSMA İstihbaratı, ITU, Eurostat, CNNIC, Kantar&IAMAI, Platform Kaynakları, Şirket Kazanç Raporları, OCDH, BETA Araştırma Merkezi.

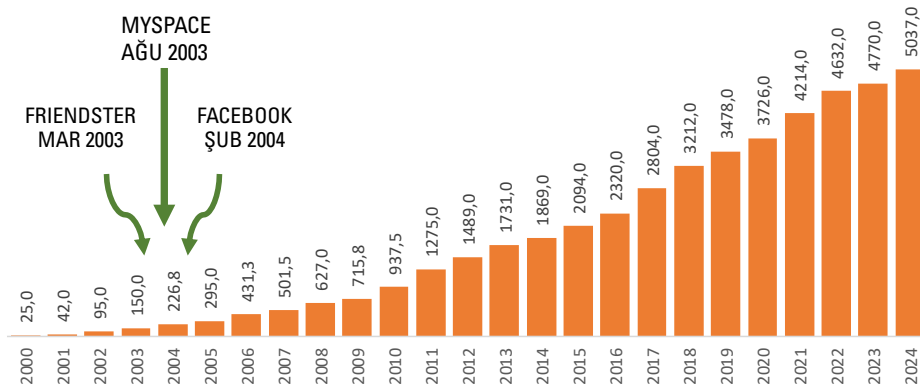
Not: Sosyal medya kullanıcı kimlikleri bireyleri temsil etmiyor olabilir.

2.5 Milyar Sosyal Medya Kullanıcı Kimliği

Bu yılki raporun en önemli haberi şu anda 5 milyardan fazla aktif sosyal medya kullanıcı kimliğinin mevcut olduğu ve küresel toplamın 2024'ün başında 5,04 milyara ulaştığıdır.

Bu devasa yeni sosyal medya dönüm noktası, Facebook'un 4 Şubat'taki yirminci yaş gününün hemen öncesine denk gelmektedir. Ancak sosyal medya tarihinin, Mark Zuckerberg'in 2004 yılında Harvard yurt odasında TheFacebook.com'u başlatmasından çok önce başladığını vurgulamakta fayda vardır. Aslında sosyal medyanın 5 milyar kullanıcıya ulaşma yolculuğu 50 yılı aşkın bir süre önce başlamıştır.

Şekil.2 Sosyal medya zaman çizelgesi - Yıllara göre sosyal medya kullanıcı kimlikleri sayısı (milyon)

Kaynak: Kepios Analizi, Şirket Reklam Kaynakları ve Duyuruları, CNNIC, BETA Araştırma Merkezi, Mediascope, OCDH, Arap Sosyal Medya Raporu, Techrasa, Cafebazaar.

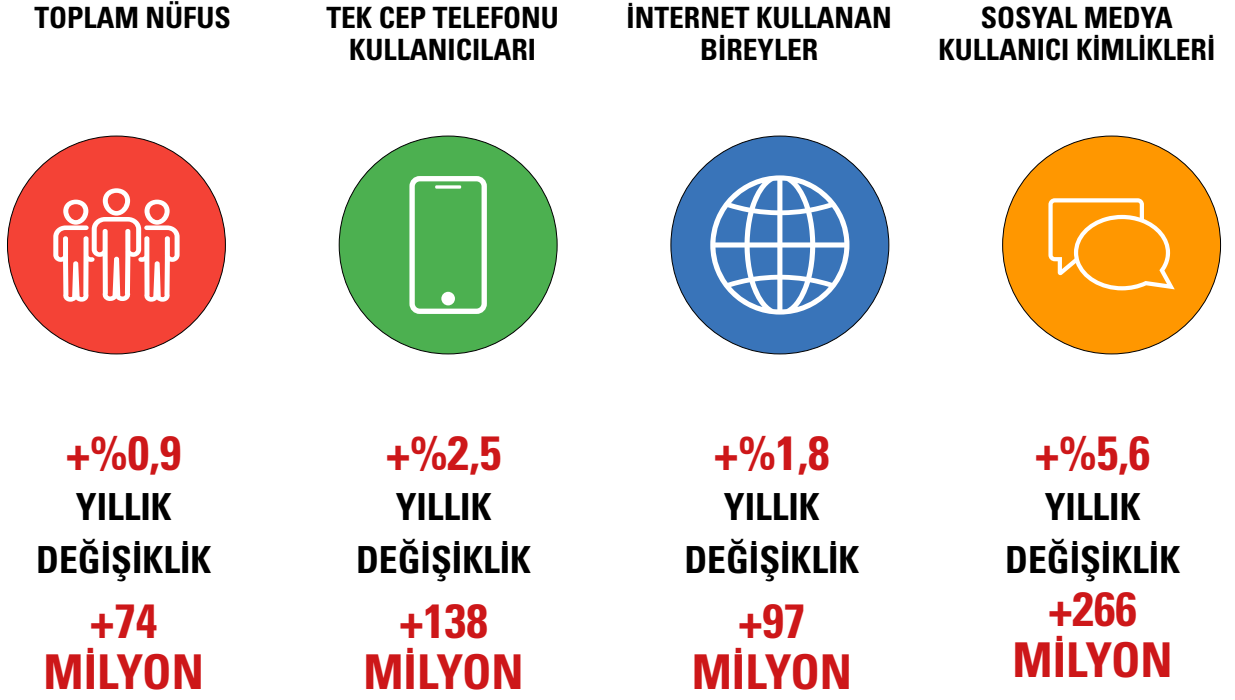
Not: Coğrafyaya göre en büyük sosyal ağ veya anlık mesajlaşma hizmetinin her yılın başındaki aktif kullanıcı rakamlarına dayanmaktadır.

3. Sosyal Medya Kullanımı Artmaya Devam Ediyor

En son sosyal medya kullanıcı kimlikleri rakamımız geçen yıla göre %5,6 artmıştır. 2023 yılı boyunca 266 milyon yeni kullanıcı ilk kez sosyal medyayı kullanmaya başlamıştır.

Bu etkileyici rakam, geçtiğimiz yıl dünyada saniyede ortalama 8,4 yeni sosyal medya kullanıcısının olduğu anlamına gelmektedir.

Şekil.3 Dijital büyüme – Bağlı cihazların ve hizmetlerin kullanımında zaman içinde değişiklik

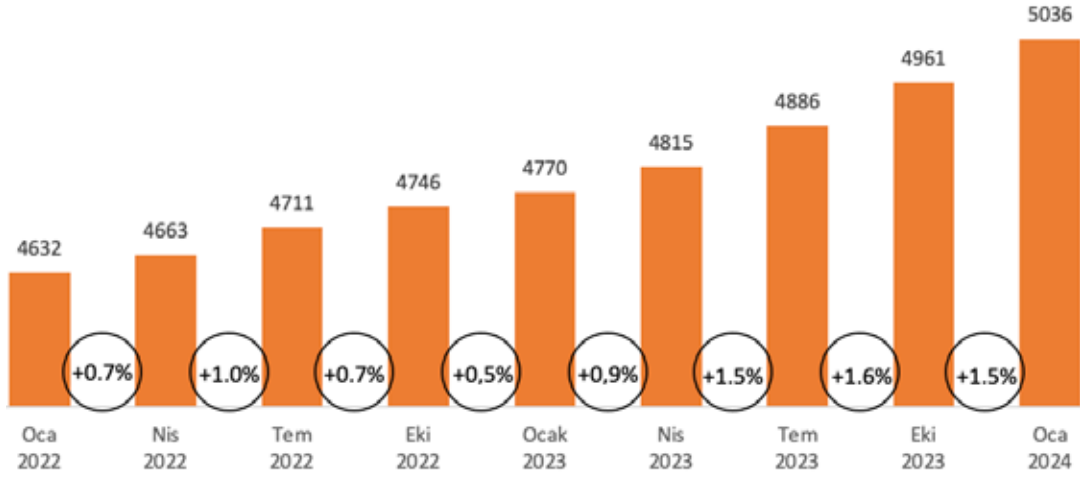
Kaynak: Kepios Analizi, Birleşmiş Milletler, Resmi Kaynaklar, GSMA İstihbaratı, ITU, Eurostat, CNNIC, Kantar&IAMAI, Platform Kaynakları, Şirket Kazanç Raporları, OCDH, BETA Araştırma Merkezi.

Not: Sosyal medya kullanıcı kimlikleri bireyleri temsil etmiyor olabilir.

Dahası, bu benimseme oranı aslında 2023'ün son üç ayında daha da hızlanmış; Kepios analizi, yılın son üç ayı için ortalamanın saniyede 9,4 yeni kullanıcı olduğunu ortaya koymuştur.

Aynı kişi birden fazla "kullanıcı kimliğini" yönetebileceğinden, Rapordaki 5,04 milyar rakamı tekil bireyleri temsil etmemekte; ancak analiz, sosyal medyayı kullanan kişi sayısının bu kullanıcı kimliklerinin toplamından çok farklı olmaması gerektiğini göstermektedir.

Şekil.4 Çeyrekler itibariyle sosyal medya kullanımı - Çeyreklik dönemlere göre göre sosyal medya kullanıcı kimlikleri sayısı (milyon) ve değişim oranları

Kaynak: Kepios Analizi, Şirket Reklam Kaynakları ve Duyuruları, CNNIC, BETA Araştırma Merkezi, Mediascope, OCDH.

Not: Sosyal medya kullanıcı kimlikleri bireyleri temsil etmiyor olabilir.

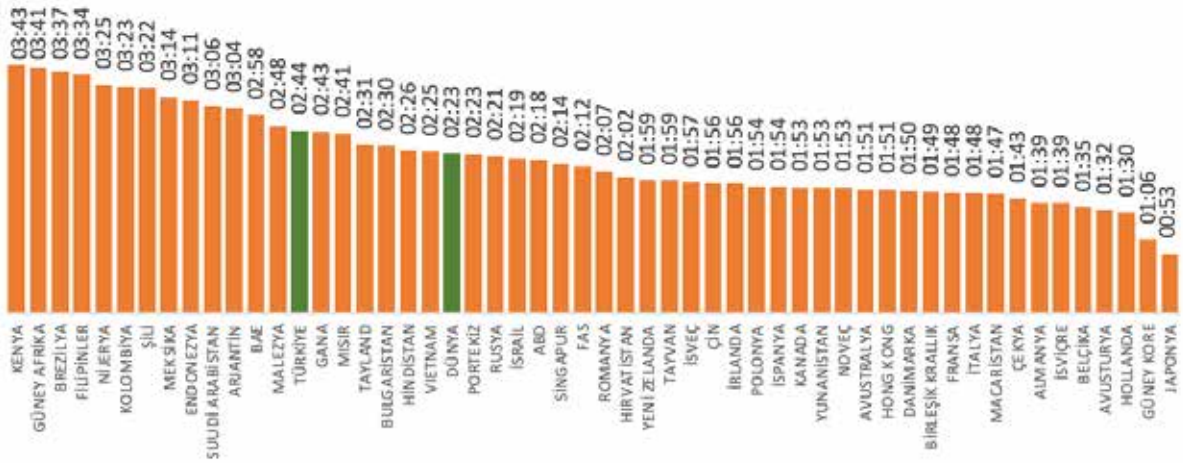
4. Sosyal Medyayı Kullanarak Geçirilen Süre

GWI'nin son araştırması, "tipik" bir sosyal medya kullanıcısının artık günde 2 saat 23 dakikasını sosyal medyayı kullanarak geçirdiğini ortaya koymaktadır.

Bu ortalama, geçen yılın bu zamanlarında bildirildiğinden günde 8 dakika daha düşüktür. Ancak veri analizi, burada kullanıcı davranışındaki gerçek bir değişiklikten ziyade GWI'nin metodolojisindeki bir değişikliğin temel faktör olabileceğini göstermektedir.

Her iki durumda da bu son rakamlar insanlığın 2024 yılında toplam 500 milyon yılını sosyal medyayı kullanarak geçireceğini göstermektedir.

Şekil.5 Sosyal medyada geçirilen günlük zaman – 16-40 yaş arası internet kullanıcılarının her gün sosyal medyada geçirdikleri ortalama zaman (saat ve dakika)

Kaynak: GWI (Q3, 2023).

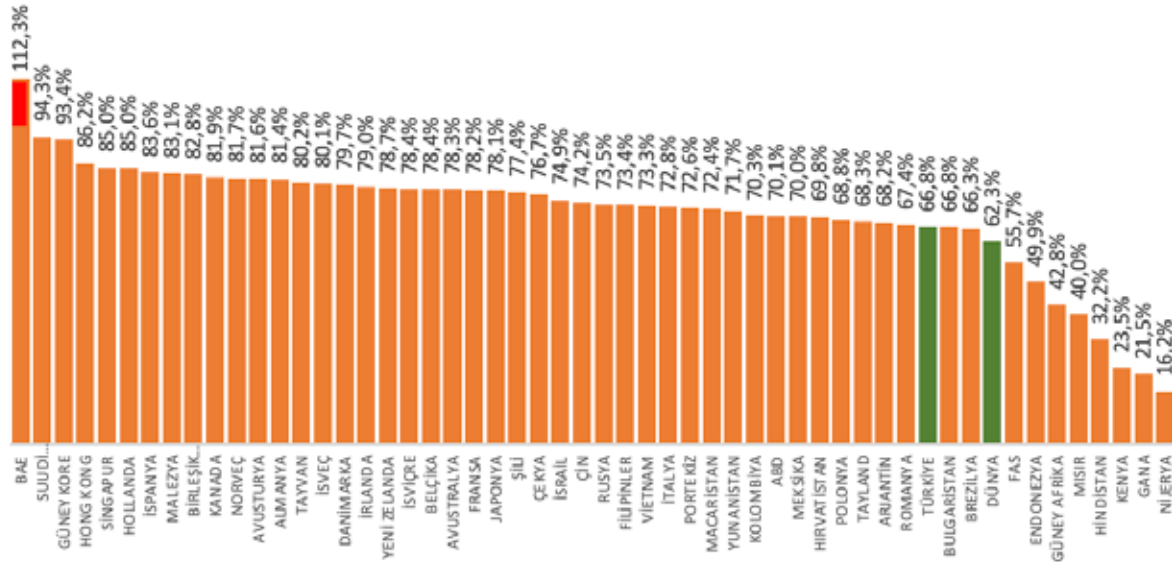
5. Ülkelere Göre İnternet Kullanımı

Sosyal medyanın benimsenmesi ve kullanımı hâlâ ülkeye göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Basra Körfezi'nin batı kıyısındaki ülkeler, sosyal medya kullanıcılarının nüfusa göre en yüksek oranlarını görmektedir. Ancak bunun nedeni kısmen bu ülkelerden bazılarının, "resmi" nüfus verilerinde tam olarak temsil edilmeyen büyük yabancı topluluklara ev sahipliği yapması da olabilir.

Bu olgu aynı zamanda bölgedeki bazı ülkelerin neden sosyal medya benimseme rakamlarının nüfus ve internet kullanımını rakamlarını aştığını açıklamaya da yardımcı olabilir; ancak bu anormalliklerin tek sebebinin bu olup olmadığını bilmek zordur.

Her iki durumda da, son veriler Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki sosyal medya kullanıcı kimliklerinin ülke nüfusunun %112,3'üne denk geldiğini göstermektedir.

Şekil.6 Nüfusa göre sosyal medya kullanımı – Aktif sosyal medya kullanıcı kimliklerinin toplam nüfusa oranı

Kaynak: Kepios Analizi, Şirket Reklam Kaynakları ve Duyuruları, CNNIC, BETA Araştırma Merkezi, OCDH.

Not: Sosyal medya kullanıcı kimlikleri bireyleri temsil etmiyor olabilir.

Bu rakam mantıksız görünebilir, ancak bu anormalliğin sosyal medya kullanıcı kimliklerinin yinelenen ve "yanlış" hesaplar tarafından yapay olarak şişirilmesinden mi kaynaklandığı, yoksa nüfus rakamlarının şu anda ülkede yaşayan veya çalışan toplam insan sayısını eksik bildirip bildirmediklerinden mi kaynaklandığı açık değildir.

Bahreyn, Kuveyt, Katar ve Suudi Arabistan'da da sosyal medyanın benimsenmesinde özellikle yüksek seviyeler görülmektedir. Güney Kore, son sıralamada Körfez dışındaki ilk ülke olarak göze çarpmaktadır.

Öte yandan, Kuzey Kore hâlâ sosyal medyanın dünyadaki en düşük düzeyde benimsenmesinden muzdarip olup; ülke hükümeti, ülke vatandaşlarının internete erişmesini engelleyen tam bir dijital abluka uygulamaya devam etmektedir.

Eritre ve Türkmenistan hükümetleri de sosyal medya kullanımına sıkı kısıtlamalar getirmiştir. Bu da bu ülkelerde sosyal medyanın oldukça düşük düzeyde benimsenmesini açıklamaktadır.

Tablo.1 Nüfusa göre sosyal medya kullanımı – Ülkelere ve bölgelere göre sosyal medya kullanımının en yüksek ve en düşük düzeyleri

Sıra	En yüksek düzeydeki ülkeler	Nüfusa göre %	Kullanıcı kimlik sayısı	Sıra	En düşük düzeydeki ülkeler	Nüfusa göre %	Kullanıcı kimlik sayısı
01	BAE	112,3	10.734.000	232	KUZEY KORE	BİLİNMIYOR	BLOKE
02	BAHREYN	97,2	1.450.000	231	ERİTRE	0,4	13.800
03	KUVEYT	95,9	4.153.000	230	TÜRKMENİSTAN	1,7	111.750
04	KATAR	95,2	2.596.000	229	NİJER	2,2	611.050
05	SUUDİ ARABİSTAN	94,3	35.100.500	228	ORTA AFR. CUM.	2,7	159.500
06	GÜNEY KORE	93,4	48.336.000	227	ÇAD	5,2	973.000
07	HONG KONG	86,2	6.460.000	226	UGANDA	5,3	2.600.000
08	LÜBNAN	85,6	4.520.000	225	ETYOPYA	5,5	7.050.000
09	LİBYA	85,2	5.900.000	224	SUDAN	6,0	2.911.500
10	SİNGAPUR	85,0	5.130.000	223	MALAVİ	6,1	1.300.000

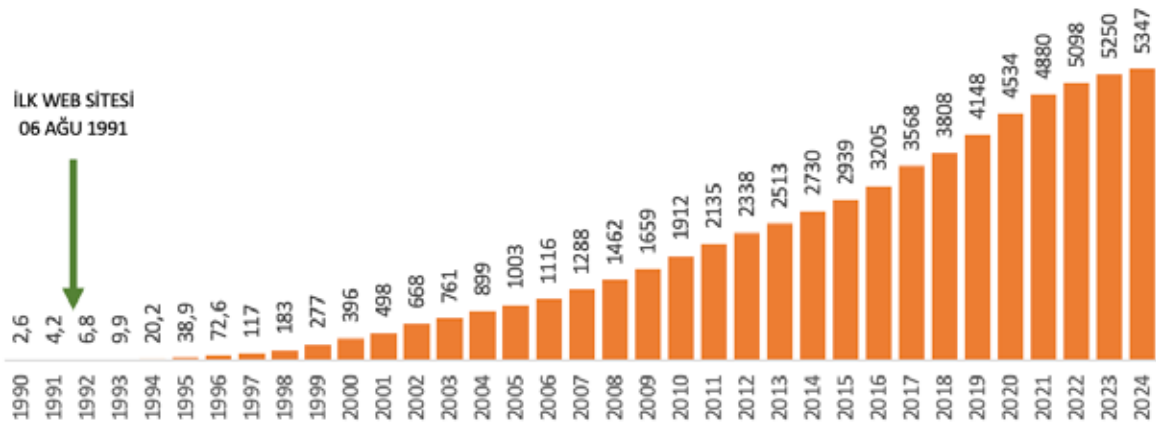
Kaynak: Kepios Analizi, Şirket Reklam Kaynakları ve Duyuruları, CNNIC, BETA Araştırma Merkezi, OCDH.

Not: Rakamlar, her ülkede en çok kullanılan sosyal platformların reklam erişimine dayanmaktadır.

6. İnternet Büyümesi Devam Ediyor

Son veriler, internetin benimsenmesinin, son yıllarda gördüğümüzden biraz daha yavaş da olsa, 2023'te artmaya devam ettiğini göstermektedir. Bununla birlikte, internet kullanıcılarının hızla "üstün çoğunluk" durumuna yaklaşması nedeniyle (dünya nüfusunun üçte ikisi çevrimiçi olduğunda) büyümede bu yavaşlama beklenebilir, çünkü çevrimdışı kalan insan sayısı giderek azalmaktadır.

Şekil.7 – Yıllara göre internet kullanımı – Zaman içerisinde internet kullanan birey sayısı (milyon)

Kaynak: Kepios Analizi, ITU, GSMA İstihbaratı, Eurostat, Google Reklam Kaynakları, CNNIC, Kantar&IAMAI. Resmi Kaynaklar, Birleşmiş Milletler

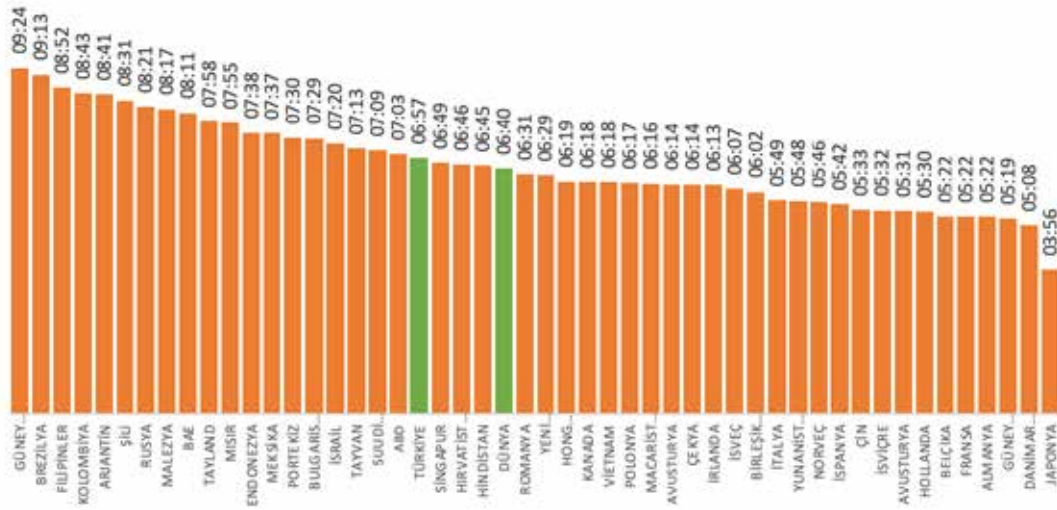
ITU, GSMA Intelligence, Eurostat ve çeşitli yerel yönetim kurumlarından elde edilen en son verilere ilişkin analiz, internet kullanıcılarının son 12 ayda %1,8 oranında arttığını ve 2024 yılı başından buyana 97 milyon yeni kullanıcının küresel toplamı 5,35 milyara çıkardığını göstermektedir.

7. Ülkelere Göre İnternette Kalma Süresi

Güney Afrikalılar hâlâ çevrimiçi ortamda en fazla zaman harcayan millet olarak görülmektedir. Ülkedeki tipik bir kullanıcı, interneti kullanarak günde ortalama 9 saat 24 dakika harcadığını bildirmiştir. En az süre geçirenler günde 3 saat 56 dakika ile Japonlar olmuştur.

Elde edilen verilere göre internette zaman geçirme süresi Dünyada ortalama 6 saat 40 dakika olurken, Türkiye'de bu süre 6 saat 57 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil.8 – İnterneti kullanarak geçirilen günlük süre - 16 ila 64 yaş arası kullanıcıların her gün herhangi bir cihazda interneti kullanarak geçirdikleri ortalama süre (saat ve dakika)

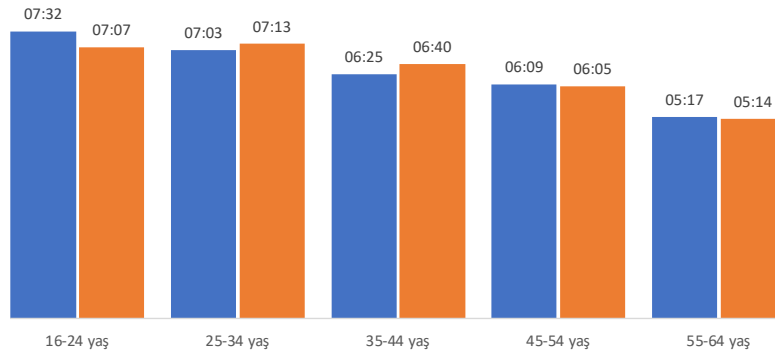

Kaynak: GWI (Q3 2023)

8. Yaşa Göre İnternette Kalma Süresi

Genel olarak nüfus ne kadar yaşlıysa, ülkenin internette geçirdiği süre de o kadar az olmaktadır. Çünkü yaşlılar, genç nesillere kıyasla interneti kullanarak daha az zaman harcamaktadır.

Şekil.9 – İnterneti kullanarak geçirilen günlük süre - 16 ila 64 yaş arası kullanıcıların her gün herhangi bir cihazda interneti kullanarak geçirdikleri ortalama süre (saat ve dakika)

Kaynak: GWI (Q3 2023)

g. Dünyanın İnternet Etkinlikleri

Genel olarak, sosyal medya en popüler internet bağlantılı eğlence aracı olmaya devam etmektedir. Çalışma çağındaki internet kullanıcılarının %97'sinden fazlası her ay sosyal ağlara veya mesajlaşma platformlarına erişmektedir.

Her yaştan sohbet ve mesajlaşma uygulamaları biraz daha popüler olarak tercih edilmektedir. 16 ila 64 yaş arasındaki tüm internet kullanıcılarının %94,7'si, son 30 gün içinde bu platformlardan en az birini kullandıklarını söylemektedir.

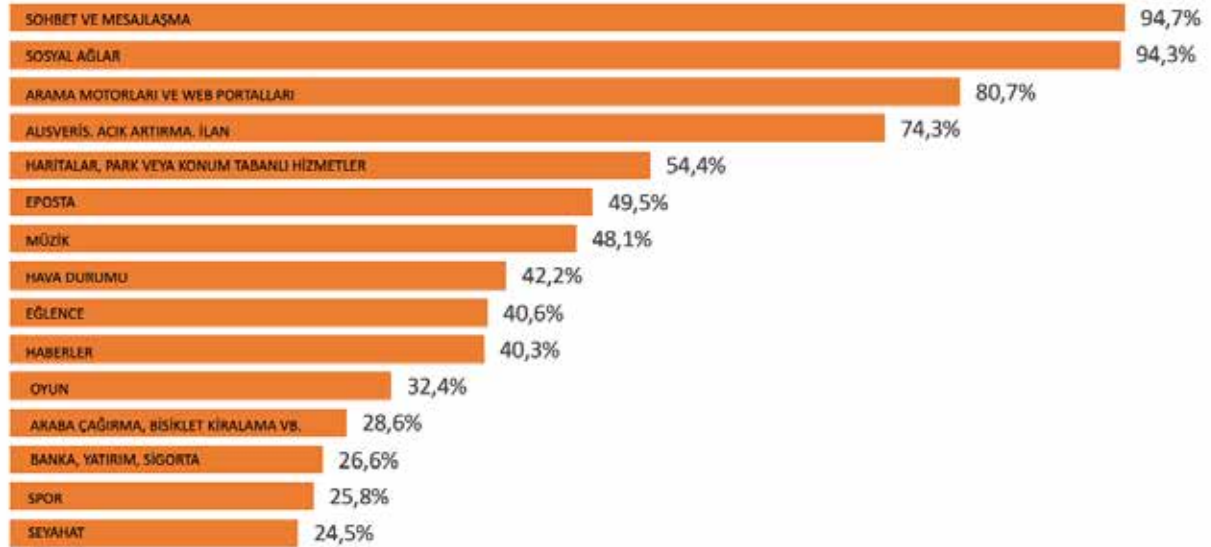
Sosyal ağların kullanım oranı da çok geride değildir. Aynı grubun %94,3'ü geçen ay bu hizmetlerden en az birini kullandığını söylemektedir.

Arama motorları üçüncü sırada yer almıştır. Ankete katılan 5 kişiden 4'ü (%80,7) aylık olarak Google ve Bing gibi hizmetleri kullandıklarını söylemektedir.

Alışveriş dördüncü sırada yer almıştır. Tüm internet kullanıcılarının dörtte üçünden biraz azı her ay bir tür e-ticaret etkinliğine katılmaktadır.

Haritalar ve park etme uygulamaları gibi konum tabanlı hizmetler de ilk 5'te yer almıştır. GWI'ye yanıt verenlerin yarısından biraz fazlası bu site ve uygulamaları düzenli olarak kullandıklarını söylemektedir.

Şekil.10 – En çok ziyaret edilen web sitesi türleri ve kullanılan uygulamalar - Geçtiğimiz ay her türlü dijital varlığı ziyaret eden veya kullanan 16 ila 64 yaş arası internet kullanıcılarının yüzdesi

Kaynak: GWI (Q3 2023)

**Çimento İşveren Dergisi'nde Yayınlanacak Makaleler İçin
Hakem Yayın Danışma Kurulu
Board of Referees for the Articles to be Published in
Çimento İşveren Journal**

Prof. Dr. Levent Akın	<i>Ankara Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Gülsevil Alpagut	<i>İstanbul Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Yusuf Alper	<i>Uludağ Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Tankut Centel	<i>Koç Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Toker Dereli	<i>Emekli</i>
Prof. Dr. Ömer Ekmekçi	<i>İstanbul Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Münir Ekonomi	<i>Emekli</i>
Prof. Dr. H. Burak Gemalmaz	<i>İstanbul Üniversitesi</i>
Doç. Dr. Ender Gülver	<i>İstanbul Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Alpay Hekimler	<i>Eskişehir Osmangazi Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Cem Kılıç	<i>TOBB ETÜ</i>
Prof. Dr. Erdem Özdemir	<i>Marmara Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Nahit Töre	<i>Emekli</i>
Prof. Dr. A. Can Tuncay	<i>Bahçeşehir Üniversitesi</i>
Prof. Dr. M. Fatih Uşan	<i>Medipol Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Kübra DoğanYenisey	<i>Bilgi Üniversitesi</i>

Hakem değerlendirmesinden geçerek yayıma kabul edilen makalelerin yazarlarına, yayımlanan sayfa başına telif ücreti ödenecektir.

Makale yazarı sayısı birden fazla ise, toplam sayfa sayısı yazar sayısına bölünür ve telif ücreti ödemeleri eşit sayfa sayıları için makale yazarlarının unvanlarına göre ödenir.

*Authors of articles accepted for publication after peer review are paid per page.
If the number of article authors is more than one, the total number of pages is divided by
the number of authors and royalty payments are paid according to the titles of the
article authors for equal page numbers.*

Çimento İşveren Dergisi Makale Yayın Koşulları

1. Çimento İşveren Dergisi, hakemli bir dergi olup iki ayda bir yayınlanmaktadır. Makaleler **Türkçe ya da Türkçe ve İngilizce dillerinde gönderilebilir.**

2. Çimento İşveren Dergisi'ne gönderilen makaleler, daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış ve yayınlanmak üzere **başka bir yayına sunulmamış olmalıdır.** Çimento İşveren Dergisi'ne sunulan ve/veya hakemlik sürecine alınan makalelerin, başka bir mecra ya yollanmış olması ve daha önce tıpkı veya benzerinin yayınlanmış olmasının tespiti halinde **süreç iptal edilir.**

3. Makaleler dergi editörünün (ozguracar@ceis.org.tr) ya da Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası'nın (genel@ceis.org.tr) adresine gönderilmelidir.

4. Çimento İşveren Dergisi'ne sunulan makaleler öncelikle şekil ve içerik yönünden ön incelemeye tabi tutulmaktadır. Şekil ve içerik olarak uygun bulunan makaleler, bilimsel inceleme için en az iki hakeme sunulmaktadır. Çimento İşveren Dergisi'ne gönderilen makaleler için hakemlik sürecine alınacağı **garantisiz verilmektedir.**

5. Çimento İşveren Dergisi'ne gönderilen makalelerin hakemlik sürecine girip girmeyeceği 4-5 hafta içinde **sonuçlandırılır.**

6. Makalelerin değerlendirme süresi için **tarih verilmemektedir.**

7. Hakemlerden gelen değerlendirmeler doğrultusunda, makalenin yayınlanmasına, değerlendirme çerçevesinde yazardan düzeltme, ek bilgi ve kısaltma istenmesine veya yayınlanmamasına karar verilmekte ve bu karar yazara bildirilmektedir.

8. Hakemlerden birinin makaleyle ilgili olarak olumsuz görüş bildirmesi durumunda diğer hakemin/hakemlerin görüşüne bakılmaksızın makale yayınlanmaz. Hakem raporunda düzeltme istenmesi durumunda yazar tarafından sadece belirtilen düzeltmeler çerçevesinde değişiklikler yapılabilmektedir.

9. Gönderilen makaleler 1,5 satır aralıklı olmalıdır. Makalelerin tablo ve şekillerle birlikte en çok 25 A4 sayfası boyutunda olmasına özen gösterilmelidir. Yazı 12 puntoda Times New Roman ve Türkçe font kullanılarak hazırlanmalıdır. Şekil şartlarına veya dergi içeriğine uymayan yazılar ön inceleme sonrasında Çimento İşveren Dergisi'nce hakemlere gönderilmeden **yazara iade edilir.**

10. Çimento İşveren Dergisi'ne gönderilen makalelerin şekil, grafik ve tablolarının, derginin belirttiği formata uygun olması gereklidir. Konu hakkında ek bilgi içeren dipnotlar, grafikler ve tablolar olabildiğince atıf yapılan sayfada veya hemen devamında yer almalıdır. Grafik ve tabloların altındaki notlar bu materyalleri ana metne bakmaksızın anlaşılabilir hale getirme amacını taşımamalıdır. Tablo ve grafiklerin A4 kağıt boyutunu aşmayacak şekilde düzenlenmiş olmaları gerekmektedir. Tablo ve grafiklerin okunaklı olması şart olup, okunmayan tablo ve grafikler olması durumunda makale **yazara iade edilir.**

11. Gönderilen bütün makalelerin başında, Türkçe başlık, Türkçe özet, İngilizce başlık, İngilizce özet yer almalıdır. Özet kısımları 200-250 kelimeyi aşmamalıdır. Özetlerde; amaç, yöntem, bulgular ve sonuç bilgilerinin yer almasına özen gösterilmelidir. Özet kısımlarının altında anahtar kelimeler (keywords) İngilizce ve Türkçe olarak yazılmalıdır. Özetlerde kısaltma kullanılmamalıdır.

12. Makaleler ile birlikte yazarın özgeçmişi, yazara ait bir adet vesikalık fotoğraf ve yazarın detaylı iletişim bilgileri de ek dosya olarak gönderilmelidir.

13. Tüm makaleler; Amerikan Psikologlar Birliği (American Psychological Association, APA) tarafından yayınlanan "The publication manual of the American Psychological Association (6th edition), 2010" isimli kaynakta belirtilen yazım ilkelerine uygun olarak yazılmalıdır. Bu kaynak genelde üniversite kütüphanelerinde ve internette kolaylıkla bulunabilen bir materyaldir ve yazım kuralları ile ilgili çok sayıda örnek bulunmaktadır.

14. APA yazım stilinde kaynakça ve metin içi referanslama ile ilgili olarak aşağıda çeşitli örnekler yer verilmiştir:

Kaynakça

- **Kitap/Yazar Soyadı, A. A.** (Yayın yılı). Kitabın adı. Yer: Yayınevi.
- **Derleme kitap/Hazırlayanın Soyadı, A. A.** (haz.). (Yayın yılı). Kitabın adı. Yer: Yayınevi.
- **Kitapta makale/Yazar Soyadı, A. A., ve Yazar Soyadı, B. B.** (Yayın yılı). Makalenin adı. A. Editör ve B. Editör (haz.), Kitap adı (makalenin sayfa aralığı). Yer: Yayınevi.
- **Dergi makalesi/ Soyadı, A. A.** (Yayın yılı). Makale adı. Çimento İşveren, cilt(sayı), makalenin sayfa aralığı.

Metin içi referanslama

Yazarların soyadı ve yayın tarihi (ve gerekiyorsa sayfa bilgisi) kullanılmalıdır. Örneğin:

- Uzun (2002)...; Küçük (2002, s. 182)...; Öztok (2001, ss. 182-186)...
- Öztürk ve Göçekli'ye (2004) göre...; Girgin'e (2007) göre...
- Öztürk ve Göçekli (2004)...; Öztürk, Göçekli ve Girgin (2004)... gibi.

APA atıf formatına uygun olarak, atıfta bulunulan kaynağın yazar sayısı 3 ile 5 arasında ise, kaynağa metin içinde ilk geçtiği yerde yukarıdaki gibi atıfta bulunulur. Örneğin:

- Öztok, Uzun, Göçekli, Girgin ve Küçük (1992, ss. 154-198).

Aynı kaynağa daha sonra yapılan atıflarda ilk yazarın ismi ile birlikte "v.d." ifadesi kullanılır. Örneğin:

- Öztok v.d. (2005, ss. 154-198).

Yazar sayısı 6 veya daha fazla ise atıf, metin içinde ilk geçtiği yerde ve sonrasında ilk yazarın ismi ile birlikte "v.d." ifadesi ile kullanılır. Örneğin:

- Öztok v.d. (2005, ss. 154-198).

Cümle sonunda birden fazla esere atıfta bulunuluyorsa bu kaynaklar parantez içinde alfabetik sıra ile verilmelidir. Örneğin: ...

- (Hepkaner, Gençler ve Yılmaz, 2007; Kıranbay, 2000; Öztok v.d., 1996; Vardar, 2004).

Kaynakta aynen alıntı yapıldıysa, kaynağa atıfta bulunurken sayfa numarası mutlaka verilmelidir. Türkçe metinde kaynaklara atıfta bulunurken sayfa bilgisi için "s." veya "ss." kullanılmalıdır. Örneğin:

- Öztürk (2002, s. 182)...; Göçekli (2001, ss. 182-183).

Yukarıdaki açıklamalar, APA yazım stilinde referanslama konusunda kısıtlı sayıda örneklerden oluşturulmuştur. Daha fazla bilgi için 13. maddede bahsi geçen kaynak kullanılmalı ve APA yazım stili titizlikle uygulanmalıdır.

15. Makalelerde dile getirilen **düşüncelerden yazarları sorumludur.**

16. Makalelerde Türk Dil Kurumu'nun (TDK) yazım kılavuzu ve yazım kuralları örnek alınmalıdır. Detaylı bilgi için TDK'nın web sayfasına bakınız: www.tdk.gov.tr. Yabancı sözcükler yerine olabildiğince Türkçe sözlükler kullanılmalıdır. Türkçede alışılmamış sözcükler kullanılırken ilk geçtiği yerde yabancı dildeki karşılığı parantez içinde verilmelidir.

17. Dergide yayınlanması kabul edilen ve yayınlanan yazıların yazılı ve elektronik ortamda **tüm yayın hakları Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası'na aittir.**

18. Makale sunum ve değerlendirme süreçlerine ilişkin tüm iletişim **e-mail sistemi** ile gerçekleştirilir. Telefonla **bilgi verilmemektedir.**

Article Publication Terms of Çimento İşveren Journal

1. Çimento İşveren is a refereed, bimonthly journal, accepting articles written in Turkish or Turkish and English.
2. The articles submitted to Çimento İşveren Journal **cannot be previously published** elsewhere and cannot be submitted to some other publication. **The process is cancelled** if any act of having an identical or similar article previously published or submitting the article to some other publication after it is submitted to Çimento İşveren Journal and/or while it is undergoing the referee procedure, is detected.
3. The articles shall be sent to the e-mail address of either the journal editor (ozguracar@ceis.org.tr) or Cement Industry Employers' Association (genel@ceis.org.tr).
4. The articles submitted to Çimento İşveren Journal are primarily subjected to a pre-emptive examination of format and content. Those which are found appropriate are submitted to two referees in the least for scientific examination. The articles submitted to the Çimento İşveren Journal **are not guaranteed** to be included in the referee procedure.
5. The pre-emptive examination for articles submitted to Çimento İşveren Journal, determining if the article will be included in the referee procedure, is concluded within 4-5 weeks.
6. Deadlines concerning the evaluation period of the articles shall not be established.
7. Publishing the article, asking the author of any rectification, additional information or shortening, or not publishing the article is decided in accordance with the evaluation received from the referees and the author is notified of this decision in writing.
8. In the event of having received negative opinion from one of the referees, the article shall not be published regardless of the opinion of other referee/s. In the event of any rectification request arising from the referee evaluation, the author shall only be allowed to make the changes which are in line with the specified readjustments.
9. Submitted articles must be 1.5 spaced. Authors should be attentive to limit articles to 25 A4 pages at most, including tables and graphics. The script must be Times New Roman with a font size of 12 and the font must include Turkish characters. Çimento İşveren Journal shall **return the articles** which do not fit the format requirements and journal content, to their authors after the pre-emptive examination, without submitting to referees.
10. The figures, graphics and tables of the articles submitted to Çimento İşveren Journal must comply with the designated format of the journal. Footnotes including additional information in the subject, graphics and tables should be on the same page with the reference or immediately following it. Notes written under graphics and tables should make it possible to understand their content without having to peruse the main text. The tables and graphics cannot exceed A4 paper size. It is compulsory for the graphics and tables to be legible. In case of unreadable tables and graphics, the article **shall be returned to the author**.
11. All submitted articles must include, at the outset, a Turkish title, Turkish summary, an English title and English summary. The summary parts shall not exceed 200-250 words. The summaries must include information regarding the purpose, method, findings and conclusion of the study. Under the summary parts, keywords must be written in English and Turkish. Abbreviations shall not be used in summary parts.

12. Author's brief autobiography, photograph and detailed contact information shall be submitted as a supplementary file attached to the article.
13. All articles must be arranged in line with the writing norms specified in "The publication manual of the American Psychological Association (6th edition), 2010" published by the American Psychological Association (APA). The guidelines may be readily found online and in university libraries, and contains a wide range of examples.
14. A variety of examples concerning reference list and in-text citations in APA writing norms are included below:

Reference List

- **Book/** Author Surname, A. A. (Year of publication). Title of work. Location: Publisher.
- **Edited Book/** Author Surname, A. A. (Eds.) (Year of publication). Title of book. Location: Publisher.
- **Chapter in a Book/** Author Surname, A. A., & Author, B. B. (Year of publication). Title of chapter. In A. Editor & B. Editor (Eds.), Title of book (pages of chapter). Location: Publisher.
- **Article in Journal/** Author Surname, A. A. (Year of publication). Title of article. Title of Periodical, volume number(issue number), pages.

In-text citations:

Authors' surnames and year of publication (and page numbers if necessary) must be used.

- Cullen (2002)...; Yergin (2002, p.182)...; Swan (2001, pp.182-186)...
- According to Adams and Carroll (2004)...; Austen (2007) claims...
- Adams and Carroll (2004)...; Adams, Carroll and Austen (2004)... etc.

In line with APA citation format, if the reference material's author number is between 3 to 5, the first in-text citation is made according to the examples above.

- Swan, Cullen, Carroll, Austen and Yergin (1992, pp.154-198).

All subsequent in-text citations to the same reference material are made using the first author's name followed by et al.

- Swan et al. (2005, pp.154-198).

If the number of authors is more than 6, the initial and subsequent in-text citations are made using the first author's name and et al

- Swan et al. (2005, pp.154-198).

If more than one reference material are to be cited at the end of a sentence, all material is listed in alphabetical order in parenthesis.

- (Lucas, 2004; Kinsella, 2000; Salinger, Asimov and Stevens, 2007; Swan et al., 1996).

If a direct quotation is used, page number must be provided in the in-text citation. The abbreviations of p. or pp. should be used.

- Adams (2002, p.182)...; Carroll (2001, pp.182-183).

The exemplary explanations above are composed of a limited number of samples in APA Reference Format. For more information, the guidelines mentioned in Article 13 must be used and the writing norms must be meticulously applied.

15. Authors hold the sole responsibility for ideas stated in the articles.

16. All rights of publishing via written or electronic media regarding the articles published or accepted for publication in the journal belongs to Cement Industry Employers' Association.

17. All communication regarding article submission and evaluation procedures shall be carried out via e-mail. No information will be provided by telephone.

Doç. Dr. Nazlı Töre

Rekabet Derneği Yönetim Kurulu Üyesi

Makale gönderim tarihi: 26.03.2024

Makale kabul tarihi: 01.04.2024

08

ULUSLARARASI ALANDA YAPAY ZEKÂ İLE REKABET HUKUKU İLİŞKİSİ

THE RELATION BETWEEN ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND COMPETITION LAW IN THE INTERNATIONAL AREA

ÖZET

Bugün artık yapay zekadan kaçma imkânı kalmamıştır. Yapay zekâ ve bütün yapay zekâ uygulamalarına kaynaklık eden yıkıcı teknolojilerin zaman içinde ilgili piyasalar üzerinde rekabeti etkilemesi de dolayısıyla kaçınılmaz görünmektedir. Yapay zekânın beraberinde getirdiği fırsatlar ve riskler şimdiye kadar netlik kazanmamışken; yapay zekânın rekabete dayalı etkileri daha yeni yeni tartışılmaya başlanmıştır. O halde açıkça söylemek gerekirse; yapay zekâ ve buna karşı etkiler üzerinde yapılacak açıklamalar da ancak geçici “çürütülebilir” bir nitelik taşımaktadır. Gerek ulusal gerek uluslararası hukuk yönünden, rekabet hukukunun çizdiği yapay zekâ çerçevesi yine de büyük önem taşımaktadır. Sözgelimi; 2017 tarihli Rekabet Kısıtlamalarına Karşı Alman Kanunu'nda¹ yapılan g. değişiklikten sonra, Alman Rekabet Hukuku'nun yapay zekâ fenomenine büyük ölçüde hazırlık yaptığı söylenebilir. Yine de yapay zekânın her geçen gün değişim gösteren özellikleri göz önüne alındığında; Türk kanun koyucusunun da en çok örnek aldığı Avrupa Rekabet Hukuku kurallarının yorumunda bir güncelleme yapılması zorunluluğu açıkça fark edilmektedir. Özellikle gizli anlaşmalar, yanı sıra yapay zekâ uygulamalarının pazarın yeniden kötüye kullanılması ve kartelleşme konusundaki sistemik yatkinliğinin dikkatlice değerlendirilmesi bu bakımdan faydalı olacaktır. Buna ek olarak yapay zekâyâ ilişkin ulusal, bölgesel veya uluslararası planda yapılacak bütün düzenlemelerin inovasyon ve piyasalar üzerindeki etkileri de dikkatlice incelenmelidir. Bu çerçevede kanaatimce kanunlaştırma faaliyetlerinde yapay zekâdan doğan sorumluluğun sınırlarının prima facie inovasyonu önleyici şekilde sert, katı çizilmemesi son derece önemlidir. Dahası öğretide yapay zekâ sebebiyle ortaya çıkan kamusal sorumluluğun sınırlı bir sorumluluk tipi olarak düzenlenmesini teklif eden yazarlar bulunmaktadır. Şayet yapay zekâ temelli otonom sistemler için ayrı bir tüzel kişilik yaratılması düşünülebilirse; bu türden bir statünün rekabet hukukundan kaynaklanan sorumluluğu ne yönde etkileyeceği de şimdiden tartışılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: *Yapay Zekâ (YZ), Rekabet Hukuku, Pazar, Pazar Hâkimiyeti, Pazarda Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması, Özel Bazı Haller, Birleşme Kontrolü ve Hukuki Sorumluluk.*

¹ German Act Against Restraints of Competition (ARC)

ABSTRACT

Today there is no longer any possibility of escaping from artificial intelligence (AI). Accordingly, it seems also unavoidable that the disruptive technologies both AI and its respective applications are based on, will affect the competition on and for various markets with time. While the opportunities and risks brought by AI haven't gained any clarity yet, the competitive effects of AI have just started to be discussed. In that case, one should honestly say that the statements on AI and its corresponding effects are of a "refutable" nature. From both national and international law perspectives, it is still of great importance to draw the framework for AI provided by competition law. For instance, with the 9th amendment of the German Act Against Restraints of Competition [ARC] (2017), the German Competition Law appears to be well equipped against the phenomenon of AI. Nonetheless, considering ever-changing characteristics of AI on daily basis, the interpretation of the rules of European Competition Law -which is taken as a leading example by the Turkish legislator- requires an update. Especially, it will rather beneficial to re-evaluate tacit collusions as well as the systemic tendency of AI applications to re abuse of the market and cartelization. Moreover, all the national, regional and international regulations regarding AI and their effects on innovation and markets should be carefully investigated. In this framework, for me it is really important not to draw strict boundaries to liability for AI in a manner of prima facie preventing innovation. Anyway, some writers in the doctrine suggest that the public liability arising from AI should be regulated as a limited liability. Considering the possibility of creating a separate legal personality for AI-based autonomous systems, it is actually quite controversial how such (legal) status influence the liability arising from competition law.

Key Words: Artificial Intelligence (AI), Competition Law, Market, Market Power, Abuse of Market Power, Some Special Circumstances, Merger Control and (Legal) Liability.

GİRİŞ

Yapay zekâ tüm dünyada giderek artan bir ilgiyle karşılanmaktadır. Gerçekten yapay zekâyı düzenlemek konusunda âdeta küresel bir yarış başlamıştır. Yaşanan şu son gelişmeler bunu doğrular niteliktedir:

Amerika Birleşik Devletleri'nde 30 Ekim 2023 tarihinde "Yapay Zekânın Güvenli, Emniyetli ve Güvenilir Biçimde Geliştirilmesi ve Kullanılması konusunda Başkanlık Kararnamesi" (Executive Order on the Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence) yayımlanmıştır. İngiltere'de ilk kez düzenlenen Yapay Zekâ Güvenlik Zirvesi'ne katılan, aralarında Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin de bulunduğu 28 ülkenin temsilci ve şirketleri yapay zekâ modellerinin riskleriyle mücadele etmeyi amaçlayan Bletchley Deklarasyonu'nu kabul etti. Söz konusu Deklarasyon 1.11.2023 tarihinde yayımlandı².

2023 yılında Japonya'nın Hiroşima kentinde gerçekleşen Zirve'de G7 liderleri "Hiroşima Süreci Gelişmiş Yapay Zekâ Sistemi Geliştiren Kuruluşlar İçin Uluslararası Rehber İlkeleri" (Hiroshima Process International Guiding Principles for Organizations Developing Advanced AI System) kabul etti. Hazırlanan söz konusu ilkeler vasıtasıyla dünya çapında güvenli, emniyetli ve güvenilir yapay zekâ geliştirilmesinin teşviki hedeflenmektedir.

Avrupa Birliği Yapay Zekâ Kanunu (EU AI Act), yapay zekâ konusunda yapılmış ilk ve en kapsamlı düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendi dijital stratejisinin bir parçası olarak Avrupa Birliği yapay zekâyı bu şekilde düzenlemek suretiyle aslında inovatif (yenilikçi) teknolojinin geliştirilmesi ve kullanımında daha iyi şartlar temin etmeyi amaçlamaktadır. Yapay zekâ sağlık, daha güvenli ve temiz taşıma, daha verimli üretim, ucuz ve sürdürülebilir enerji gibi birçok konuda fayda sağlamaktadır. 21 Nisan 2021 tarihinde Avrupa Komisyonu, Yapay Zekâ için Tüzük Teklifi'nde³ bulundu⁴. Burada farklı uygulamalarda kullanılabilen yapay zekâ

² bkz. <https://www.gov.uk/government/publications/ai-safety-summit-2023-the-bletchley-declaration/the-bletchley-declaration-by-countries-attending-the-ai-safety-summit-1-2-november-2023> (Erişim Tarihi: 23.2.2024)

³ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts [2021].

⁴ Bu Teklifi sırasıyla Avrupa Konseyi'nin 6 Aralık 2022 tarihli Genel Görüşü ve Avrupa Parlamentosu'nun 14 Haziran 2023 tarihli Müzakere Kararı izledi.

sistemlerinin kullanıcılarını maruz bıraktıkları risklere göre analiz edilerek, sınıflandırılması öngörüliyordu. Bu anlamda farklı seviyelerdeki risklerin (kabul edilemez, yüksek, sistematik, sınırlı gibi) daha az veya daha çok düzenleme konusu yapıldığı dikkati çekmektedir. Teklif onaylandıktan sonra, dünyanın ilk bağlayıcı yapay zekâ hükümlerini içeren metni olarak tarihe geçecek. Diğer yandan, Avrupa Parlamentosu'nun önceliği yapay zekâ sistemlerinin Avrupa Birliği sınırları içerisinde güvenli, şeffaf, izlenebilir, ayırım yapmayan ve çevre dostu şekilde kullanılması sağlamaktır⁵. Bu açıdan, yapay zekâ sistemlerinin son tahlilde otomasyon yerine insanlar tarafından denetlenmesinin zarar verici sonuçların ortaya çıkmasını önleyebileceği düşünülmektedir. Buna ek olarak; Avrupa Parlamentosu, gelecekteki yapay zekâ sistemlerine de uygulanabilecek teknoloji-nötr, yeknesak bir yapay zekâ tanımı belirlenmesine çaba göstermektedir.

Çin, ChatGPT benzeri üretken yapay zekâ servislerinin düzenlenmesi konusunda büyük bir adım attı. Gerçekten Çin yayımladığı yeni kurallarla yapay zekâ sistemlerini düzenleme konusundaki küresel yarışta varlığını ortaya koydu. 15 Ağustos 2023 tarihinde yürürlüğe gireceği duyurulan kurallar Çin'in Siber Uzay İdaresi tarafından güncellenmiş kılavuzlar içerisinde açıklandı. Bu kurallarla yeni filizlenen yapay zekâ endüstrisinin düzenlenmesi amaçlanmaktadır⁶. Son olarak, belki burada Amerika Birleşik Devletleri'nde henüz yasalaşmamış bir tasarıdan bahsetmek gerekir. 2023 tarihli bu tasarının tam adı "Yapay Zekâ Araştırma, İnovasyon ve Hesap Verilebilirlik Kanunu"dur⁷ (Artificial Intelligence Research, Innovation and Accountability Act of 2023). Bu tasarının yasalaşması için toplanan Kongre'de bunun Amerika Birleşik Devletleri Senatosu ve Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilmesi şartının gerçekleşmesi icap eder. Bu tasarı şayet yasalaşır; yapay zekâ inovasyonu ve hesap verilebilirlik gibi birtakım konularda yasal çerçeve çizilmiş olacaktır. Nitekim IBM (International Business Machines) şirketinin Başkan Yardımcısı Gary COHN da tasarının "inovatif yapay zekâ konusunda Amerika Birleşik Devletleri'nin liderlik konumunu güçlendirirken; bunun tüm tüketici ve yurttaşları koruyucu etkiler göstereceğini ve hem açık kaynak hem tescilli yapay zekâ için oyun alanında bir düzey temin edeceğini" bildirmektedir.

Yapay zekâ üzerinde devam eden tartışmalarda sadece teknik konular öne çıkmamaktadır. Bunun aynı zamanda çok çeşitli sosyal, siyasi, ahlaki, kültürel, ekonomik ve hatta askeri yönleri bulunmaktadır. Hiç kuşkusuz, yapay zekânın çok geniş kapsamlı bir teknoloji olması; onun hayatın bütün alanlarını etkileyebilme potansiyelini ortaya çıkartmaktadır. Bu konuda akla ilk gelen örnek; bakım hizmeti veren robot bakıcılarıdır. Pek tabii öteki sosyal ve siyasi botların medya çoğulculuğu ve fikir çeşitliliği üzerindeki olası etkileri de epey tartışmalı öne çıkan konulardandır. Yine otonom silah sistemleri bir diğer popüler örnek olarak verilebilir.

Rekabet yönünden ise; çok da uzak olmayan bir gelecekte yapay zekâ ve ilgili algoritma temelli uygulamaların hem birden fazla piyasa arasındaki hem de belirli bir piyasa içindeki rekabeti yönlendirmeleri kuvvetle muhtemeldir. Daha şimdiden, çok sayıda algoritma temelli iş modeli rekabet hukuku yönünden ilgi çekici hale gelmiştir. Bu bağlamda, söz konusu ilginin odağı daha ziyade dinamik algoritma fiyatlandırması üzerine çekilmiş bulunmaktadır. Burada belki Alman Federal Kartel Bürosu'nun Lufthansa'ya karşı yürüttüğü soruşturma hatırlanabilir⁸. Yine de belirtmek gerekir ki; ilgili iş modellerinin tanımlanması ve hukuki gelişimi (ve bu bağlamda kullanılan algoritmalar) henüz tamamlanmış değildir.

Sonuç olarak, böyle bir arka planda ortaya konulan düşünceler ancak yapay zekânın rekabet hukukundaki yerinin ne olacağına tahminine yöneliktir. İlk adımda hukuki gelişim, yapay zekânın terimsel yönden ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bundan sonra gelen ikinci adım yapay zekânın de lege lata (olan, yürürlükteki hukuk) ve de lege ferenda (olması gereken, gelecekteki hukuk) olarak düzenleyici çerçevesinin tanımlanmasıdır. Yapay zekâ fenomeninin karmaşıklığı düşünüldüğünde, rekabet hukuku perspektifinden ana odak noktası yapısal zorluklar olarak tayin edilebilir. Yoksa, tek tek konuların bütün ayrıntılarıyla incelemeye tutulması ya da geleneksel algoritmalar ve rekabet hukukunun genel bir tartışmasının yapılması pek bir fayda sağlamayacaktır.

⁵ Bu konuda bkz. Almada, M. & Petit, N. (2023) The EU AI Act: A Medley of Product Safety and Fundamental Rights? Working Paper. EUI Robert Schuman Centre for Advanced Studies. RSC 2023/59, 1-27.

⁶ Laura He. "China takes major step in regulating generative AI services like ChatGPT" (July 14, 2023) <[⁷ bkz. <<https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/3312?s=1&r=9>> \(Erişim Tarihi. 25.2.2024\)](https://edition.cnn.com/2023/07/14/tech/china-ai-regulation-intl-hnk/index.html#:~:text=China%20takes%20major%20step%20in%20regulating%20generative%20AI%20service%20like%20ChatGPT,By%20Laura%20He&text=China%20has%20published%20new%20rules,powers%20popular%20services%20lily%20ChatGPT.> (Erişim Tarihi. 25.2.2024)</p>
</div>
<div data-bbox=)

⁸ bkz. <<https://www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/lufthansa-kartellamt-kritisiert-begrueundung-fuer-teure-tickets-a-1185247.html>> (Erişim Tarihi. 25.2.2024)

I. YAPAY ZEKÂ

Yapay zekâ, sanılanın aksine aslında yeni bulunmuş bir kavram değildir. Gerçekten yapay zekâ teriminin tarihsel kökeni 1950'lere kadar vardırılabılır⁹. Yapay zekâ sadece şimdilerde hacimlerin artması, algoritma¹⁰ ve hesapların gelişmesi gibi bilim ve teknoloji alanındaki birtakım ilerlemeler ile daha popüler bir hale gelmiş bulunmaktadır.

Yapay zekâ, bir dizi olası uygulamayı da içine alacak kadar geniş kapsamlı bir kavramdır. Büyük Dil Modelleri (Large Language Models "LLM") ile Üretken Yapay Zekâyı (Generative Artificial Intelligence) birlikte kapsayan ve bir tür deneme süreci olarak adlandırılabilir Derin Öğrenme¹¹ (Deep Learning) ve Makine Öğrenmesi¹² (Machine Learning) süreçlerinin son merhalesi yapay zekâ olarak karşımıza çıkmaktadır¹³.

Bu anlamda yapay zekâ, en basit ifadesiyle belirli birtakım görevleri yerine getirmek üzere insan zekâsını taklit eden ve topladıkları bilgileri tekrar ederek kendilerini geliştirebilen sistemler bütünüdür. Yapay zekâyı benzer teknolojilerden ayıran en önemli özellik; yapay zekânın insan zekâsını taklit etme kabiliyetidir. Yapay zekâ sistemleri, mevcut olay ve olguları gözlemleyerek, daha önceden belirlenmiş parametreler doğrultusunda belirli bir konuyu işler ve buna reaksiyon verir. Bu süreçte, yapay zekâ ilgili konuya ilişkin verileri süratle, tekrara dayalı ve akıllı algoritmalarla birleştirmek suretiyle işleme devam eder.

Mustafa Süleyman, bu sebeple yapay zekâyı insana özgü becerileri öğrenmeleri için makineleri eğitme bilimi olarak daha geniş kapsamlı bir biçimde tarif etmektedir.¹⁴

Bugün için yapay zekâyı düzenleyici uluslarüstü yeknesak bir metin bulunmadığı gibi; yürürlükteki hukuk anlamında bölgesel veya ulusal bir çerçeve metin de yoktur.

1. Yapay Zekâ Tanımı

En azından kamuya yansıyan tartışmalara bakıldığında yapay zekâ teriminin çok başka anlamlarda kullanıldığı anlaşılmaktadır. Burada yapay zekâyı daha zayıf anlamıyla ele alacağız. Bu şekilde yapay zekâ sadece beşerî karar alma süreçlerinin ve eylemlerin desteklenip, kolaylaştırılması için tasarlanan ileri teknik sistemlerinin gelişimini kapsamına alan bir anlam kazanmaktadır. Nitekim OECD üyesi ülkelerin yeni güncellenmiş tanımına bakıldığında yapay zekâ açık veya gizli hedefleri olan, kendisine sağlanan girdilerle içerik, tavsiye, karar gibi fiziksel veya sanal ortamları etkileyebilecek ne tür bir çıktı elde edebileceğini anlamlandıran bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁵.

Bu türden "zayıf" anlamı yapay zekânın teknik sistemleri çok değişik matematiksel ve teknolojik işlemleri kullanarak fonksiyon göstermektedir. Karşı işlemler artık eğer bu şekilde modellendiyse sabit ve hiyerarşik değildir; bunun yerine tamamen bağımsız olarak yahut kendi kendine öğrenebilen mekanizmalar şeklinde (makine öğrenmesi) karakterize edilebilir.

Şimdi olduğu gibi, bu tür matematiksel ve teknolojik işlemlerin en yüksek seviyede etkinliği insan beyninin (derin öğrenme) yapısının (sinir ağları) simülasyonu ile mümkün olabilmektedir.

O halde, derin öğrenme kavramı birçok farklı hiyerarşik (işlem birimi) katman(lı) aracılığıyla vuku bulan bir veri değerlendirme sürecidir. Bu sürecin karakteristik özellikleri arasında sözgelimi modellemelerin, hiyerarşilerin ve korelasyonların otonom onaylanması olduğu kadar; karar alma parametrelerinin çikartılması da bulunmaktadır.

En mühimi, derin öğrenme sürecinin altında yatan algoritma prensip olarak son derece kolay adapte olduğundan şeffaflığı yahut takip edilir olmayı öncel bir hedef olarak görmemektedir.

⁹ 1956 yılında John McCARTHY, yapay zekâyı insan zekâsını taklit eden ayrıntılandırılmış algoritmalar şeklinde tariflendirmişti. Bu tarife göre, yapay zekâ akıllı makineler bilimi ve mühendisliğine karşılık gelmektedir.

¹⁰ Bugünlerde çokça kullanılan algoritma kelimesi, esas itibarıyla, girdiyi çıktıya dönüştüren bir dizi işlemi tanımlamaktadır. Nitekim OECD'nin 2017 tarihinde Algoritmalar ve Gizli Anlaşmalar Yuvarlak Masa oturumuna yaptığı geri bildirim notunda algoritmayı "bir dizi simge ve nesneye sistemli ve mekanik olarak uygulanan kesin, net basit işlemler listesi" şeklinde tanımladığı görülmektedir. bkz. OECD (2017). Algorithms and Collusion: Competition Policy in the Digital Age, 8. <<https://www.oecd.org/competition/algorithms-collusion-competition-policy-in-the-digital-age.htm>> (Erişim Tarihi: 28.2.2024). Bu şekilde söz konusu simge veya nesnelere başlangıçtaki hali 'girdi', sondaki hali 'çıkartı' olarak adlandırılmaktadır. bkz. Wilson, R.A. and Keil, F.C. (eds.). The MIT Encyclopedia of the Cognitive Sciences (The MIT Press, 1999).

¹¹ Derin öğrenme sürecinde, yapay sinir ağları aslında insan sinir hücrelerinin faaliyetlerini tekrar etmektedir.

¹² 1959 yılında Arthur SAMUEL, algoritmaların verilerden yinemeli öğrenme faaliyetine işaret ederek, makine öğrenmesini, bu açıkça programlanmamış olsa dahi [kendi kendine] öğrenme becerisi olarak tariflendirmişti. Bu tarife öğrenme modelleri denetimli, denetimsiz ve destekli şekilde tasnif edilmiştir.

¹³ Torpey, S.&Hunsaker, K. (2023 WinstonStrawn) Emerging Antitrust and IP Challenges in the Age of Artificial Intelligence and Algorithms. Mondaq Engage Webinar (December 5, 2023) [Slides.pdf]

¹⁴ Süleyman, M. & Bhaskar, M. The Coming Wave: Technology, Power, and The Twenty-First Century's Greatest Dilemma. (Crown New York, 2023).

¹⁵ bkz. <<https://oecd.ai/en/wonk/ai-system-definition-update>> (Erişim Tarihi: 26.2.2024)

Bütün bu açıklananlara karşılık şunu da unutmamak gerekir ki; yapay zekâ yine de derin öğrenme temelinde ortaya çıkmaktadır.

2. Mevcut Hukuki Çerçeve

Yapay zekâyâ dayanan bütün sistemler, hukukun birçok alanında çok çeşitli meseleleri kaçınılmaz olarak gündeme getirmektedir. Buna karşılık; hatırlanacağı üzere bugün için bütün yapay zekâ teknolojilerini düzenleyici genel bir hukuki çerçeve bulunmadığı gibi; yapay zekânın istihdamı ya da yapay zekâyâ dayanan iş modellerini düzenleyen özel hükümler de bulunmamaktadır.

Bu tür bir düzenleme eksikliğinin sebebi kanaatimce takibi hayli zor olan dinamik güncel gelişmeleri bir tarafa koyarsak; aslında konunun disiplinler arası karmaşık yapısından kaynaklanmaktadır.

Üstüne üstlük, mevcut durumda verilere özgü dışlayıcı bir hak da tesis edilmiş değildir. Eğer böyle bir dışlayıcı hak tesis yapılmış olsaydı; bu takdirde artık yapay zekâ ile veya yapay zekâ için yapılan rekabet de kendiliğinden düzenlenmiş olurdu.

İşin aslına bakılacak olursa; yapay zekâyâ dayanan teknolojiler ve iş modelleri için tasarlanan düzenleyici çerçeve ve münferit düzenlemeler büyük ölçüde Avrupa Kitası'ndan alınmış bulunmaktadır.

II. YAPAY ZEKÂ VE YAPAY ZEKÂNIN REKABET HUKUKUNA GETİRDİĞİ ÖZEL ZORLUKLAR

Rekabet hukukunun yapay zekâ ve büyük veri analizi, aslında yapay zekânın daha teknolojik bir yaklaşımla ele alınmasını sağlamaktadır. Böyle bir analiz yapılmasının asıl amacı bir yandan yapay zekâ teknolojileri arasında bir ayırım yapma gereksinimi iken; diğer yandan bu tür teknolojilere dayanan iş modellerini de birbirinden ayırmaktır. Her iki ayırım da temelde ilgili pazar tanımı yapılmasını, pazar gücünün belirlenmesini, pazar gücünün kötüye kullanılması ile kartel oluşumu ve rekabeti bozucu anlaşmaların yasaklanmasından birleşmelerin düzenlenmesine kadar çok çeşitli konuların halli ile son olarak, rekabet hukukundan doğan sorumlulukların tayinini gerekli kılmaktadır. Bundan sonra sıra de lege ferenda hukuk düzenlemelere gelecektir.

1. Pazarın Tanımlanması

Pazar tanımı yapılırken, her şeyden önce, yapay zekâ için rekabette ilgili pazarlar ve yapay zekâ ile rekabette ilgili pazarlar arasında bir ayırım yapılması icap eder¹⁶.

A.Yapay Zekâ için Rekabette İlgili Pazar

Başlarken, yapay zekâ teknolojileri için halihazırda var olan rekabetin, gelecekte de artarak devam edeceğini kabul etmek gerekir. Bu bağlamda yapılacak ilgili pazar(lar)ın tanımında, bunun/bunların maddi ve coğrafi sınırlarının ne olduğunun tayininde birtakım zorluklar ortaya çıkmaktadır. Özellikle ilgili pazarların coğrafi sınırlandırılmasına ilişkin olarak halen farklı bölgeler arasında bir ayırım yapılabilemeyeceği; dahası bunun gerekip gerekmediği çokça tartışılmaktadır. Zira ilgili "somut" pazarın artık küresel bir nitelik taşıması ihtimali de bulunmaktadır. Yine de seçilen dil, kültür, teknolojik gelişim ve hukuki çerçeve gibi çok çeşitli faktörlerle birlikte bir değerlendirme yapılabilecek; en azından ulusal veya bölgesel bir pazar tanımı yapmak pekâlâ mümkündür.

İlgili ürün pazarı, talep ikamesi gibi iyi kurulmuş bir kavrama uygun olarak tayin edilecektir. Buna göre; burada tüketicilerin ilgili ürünü başka bir ürünle ikame edip etmediğine bakılacaktır. Bu şekilde, ilgili ürün pazarı belirli bir ihtiyacın karşılanmasında tüketicilerin "makul" ölçülerde takas ve ikame edilir bulunduğu bütün mal ve hizmetleri kapsayıcı bir niteliğe kavuşmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında, bazı teknolojiler geleceğin yeni standartları olarak kendi ürün pazarlarını şekillendirebilecektir. Bu tür bir gelişmeye örnek kabilinden; trafik uyumlu şoförsüz sürüşte kullanılan yapay zekâ temelli teknolojiler için potansiyel standart verilebilir.

B.Yapay Zekâ ile Rekabette İlgili Pazar

İlgili coğrafi ve ürün pazarının yapay zekâ ile rekabet için yani daha doğrusu yapay zekâ temelli uygulamalar için ayrıca tanımlanması icap eder. Belirli bir teknik uygulamaya bağlı kalarak yapılacak coğrafi ayırım, küresel ve bölgesel pazarlar arasında mümkün gözükmemektedir. Talep tarafında, geleneksel mal ve hizmetlerin işlevsel olarak yapay zekâ uygulamalarıyla ikame edilip edilemeyeceği; ikame edilebilecekse bunun ne ölçüde gerçekleşeceği yahut yapay zekâ uygulamalarının bağımsız yeni pazarlar yaratıp yaratmayacağı konularının ayrıntılı olarak ele alınması gerekmektedir.

¹⁶ Hennemann, M. "Artificial Intelligence and Competition Law" in eds. T. Wischmeyer & T. Rademacher. Regulating Artificial Intelligence (Springer Nature Switzerland 2020), 361-388, 365.

Yine ürün pazarına ilişkin olarak da talep ikamesi kavramı doğrultusunda geleneksel mal ve hizmetlerin makul ölçülerde yapay zekâ uygulamalarıyla takas ve ikame edilebilir olup olmadığı; şayet bunların takas ve ikamesi mümkün ise bunun ne ölçüde gerçekleşeceğini yahut bu tür yapay zekâ uygulamalarının kendi yeni ve bağımsız ürün pazarlarını yaratıp yaratmayacağını analizi gerekmektedir. Bu durum için verilebilecek en iyi örnek hiç kuşkusuz robot baccıdır.

Yapay zekânın dinamik, yenilikçi ve yıkıcı alanı içerisinde potansiyel pazarların düşünülmesi de ayrı bir önem arz etmektedir. O halde teşebbüslerin daha şimdiden kendilerini büyük miktarda veri toplamaya başlamak suretiyle "ilk hamle yapanın avantajlı çıktığı" geleceğin pazarlarına hazırlanması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak bu durumun yakın bir gelecekte pazardaki rekabet yerine ilgili pazar için inovatif (yenilikçi) rekabete evrilmesi mümkün görünmektedir¹⁷.

2. Pazar Hâkimiyeti

A. Genel Çerçeve

Pazar gücünün kötüye kullanılmasının yasaklanabilmesi için; bir kere her şeyden önce pazar gücünün kötüye kullanılmasının sabit olması gerekir. İkincisi, söz konusu kötüye kullanma eylemini gerçekleştiren teşebbüsün ilgili pazarda hâkim durumda bulunduğu tespit edilmesi gerekir.

Türk hukuk sisteminde; 13.12.1994 tarih ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 6. maddesinin ilk fıkrasında;

"Bir veya birden fazla teşebbüsün ülkenin bütününde ya da bir bölümünde bir mal veya hizmet piyasasındaki hâkim durumunu tek başına yahut başkaları ile yapacağı anlaşmalar ya da birlikte davranışlar ile kötüye kullanması hukuka aykırı ve yasaktır." denildikten sonra ikinci fıkrada kötüye kullanma hallerinin özellikle neler olduğu belirtilmiştir.

Buna göre;

a) Ticarî faaliyet alanına başka bir teşebbüsün girmesine doğrudan veya dolaylı olarak engel olunması ya da rakiplerin piyasadaki faaliyetlerinin zorlaştırılmasını amaçlayan eylemler,

b) Eşit durumdaki alıcılara aynı ve eşit hak, yükümlülük ve edimler için farklı şartlar ileri sürerek, doğrudan veya dolaylı olarak ayırımcılık yapılması,

c) Bir mal veya hizmetle birlikte, diğer mal veya hizmetin satın alınmasını veya aracı teşebbüsler durumundaki alıcıların talep ettiği bir malın veya hizmetin, diğer bir mal veya hizmetin de alıcı tarafından teşhiri şartına bağlanması ya da satın alınan bir malın belirli bir fiyatın altında satılması gibi tekrar satış halinde alım satım şartlarına ilişkin sınırlamalar getirilmesi,

d) Belirli bir piyasadaki hâkimiyetin yaratmış olduğu finansal, teknolojik ve ticarî avantajlardan yararlanarak başka bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabet koşullarını bozmayı amaçlayan eylemler,

e) Tüketicinin zararına olarak üretimin, pazarlamanın ya da teknik gelişmenin kısıtlanması" birer hâkim durumun kötüye kullanılması hali teşkil etmektedir.

Avrupa Birliği hukukunda, bir teşebbüsün hâkim duruma gelmesi yasaklanmamaktadır. Gerçekten bakıldığında, Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın¹⁸ 102. maddesinde hâkim durumun kendisinin değil, hâkim durumun kötüye kullanılmasının yasaklandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Birleşik Devletler'de yürürlükte bulunan Sherman Act'in 2. bölümünün¹⁹ tersine Avrupa Birliği'nde kartelleşme teşebbüsü iddiası dinlenmez²⁰.

Alman hukuk sisteminde (güncel) Alman Rekabet Kanunu'nun (ARC-Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen) "GWB" 18. bölümü pazar hâkimiyetini düzenleme konusu etmektedir. Buna göre;

¹⁷ Surblyté, G. (2017) "Data-driven economy and artificial intelligence: emerging competition law issues?" in *Wirtschaft und Wettbewerb (WuW)*, 67 (III), 120-127, 122. Benzer yönde bkz. Kurdoğlu, B./Ata, Ç.D. (2021) "Veri Ekonomisi ve Rekabet Hukuku" *Bilişim Hukuku Dergisi*, 2, 266-337, 282.

¹⁸ Treaty on the Functioning of the European Union.

¹⁹ İlgili hükümde: "kartelleşen veya kartelleşme teşebbüsünde bulunan ya da birden fazla Devlet yahut yabancı uluslar arasında gerçekleştirilen ticaretin herhangi bir kısmında kartelleşmek için başka kişi/kişilerce birleşen veyahut gizli anlaşmalar yapan her kişi..." ifadelerine yer verilmiş bulunmaktadır.

²⁰ Amerikan hukuk sisteminde şirketlerden rekabete uygun davranmaları beklenir. Bunların önceden var olan pazar üstünlüklerini ilgili pazarda rekabeti baskılamakta bir koz olarak kullanmaları yasaktır. Nitekim BIDEN hükümeti de sıklıkla pazardaki yoğunlaşmalardan duyduğu rahatsızlığı ifade etmektedir. Buna ilişkin olarak; Birleşik Devletler Federal Ticaret Komisyonu Başkanı Lina KHAN'ın 3 Mayıs 2023 tarihinde *New York Times*'de yayımlanan görüş yazısında dev teknoloji şirketlerinin pazardaki hâkim durumlarına dikkat çekmesi örnek gösterilebilir. (bu konuda bkz. <<https://www.nytimes.com/2023/05/03/opinion/ai-lina-khan-ftc-technology.html>> (Erişim Tarihi: 25.2.2024)) Ancak büyük "big" her zaman kötü "bad" demek değildir. Sherman Act' in 2. bölümünde saldırgan "predatory" veya dışlayıcı "exclusionary" bir davranışın varlığının arandığı unutulmamalıdır. Exclusionary (dışlayıcı) davranışlar arasında "self preferencing" (kendini kayırma), "exclusive dealing" (tek satıcılık), "bundling and tying" (ürün bağlama ve paket satışlar) ile "discriminatory behavior" (ayrımcı davranış) gibi örnekler sayılabilir. Zaten Kasım 2022'de Birleşik Devletler Federal Ticaret Komisyonu, Federal Ticaret Komisyonu Kanunu'nun 5. bölümü aracılığıyla, daha önce Sherman Act ile Clayton Act' te yasaklanmamış bir davranışın bile haksız bir rekabet yöntemi olarak katı bir biçimde takip edilmesini temin eden yeni bir politika açıklamasında bulunmuştur. Dolayısıyla artık Amerikan rekabet uygulamasında, pazardaki hâkim durumunu (gücünü) kapsamı daha da genişletilen rekabeti bozucu bir (dışlayıcı/haksız) davranışla pekiştiren teşebbüslerin cezalandırılacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

“(1) İlgili coğrafi ve ürün pazarında belirli tipte bir mal veya ticari hizmetin (satın) alıcısı ya da sağlayıcısı olan bir teşebbüsün hâkim durumda olduğundan söz edilebilmesi için, bu teşebbüsün

1. hiçbir rakibinin bulunmaması,
2. herhangi somut (maddi) bir rekabetle karşılaşmaması veya
3. diğer rakiplerine kıyasla en yüksek pazar payına sahip olması gerekir.”

Bu şekilde bir teşebbüsün ilgili pazardaki hâkim durumunu tespit etmekte kullanılması için kanunda önerilen parametreler arasında özellikle “en yüksek pazar payı sahipliği” daha ayrıntılı bir incelemeyi gerekli kılmaktadır.

Aynı bölümün (3). fıkrasında ise bir teşebbüsün diğer rakipleri arasında pazar payı incelenirken dikkate alınacak kıstaslar arasında; teşebbüsün pazar payı, finansal gücü, rekabet için ilgili verilere erişimi, tedarik ve satış piyasalarına erişimi, diğer teşebbüslerle olan bağlantıları, diğer teşebbüslerin pazara girişlerinde yarattıkları fiili veya hukuki engeller, bu Kanunun uygulama alanı içinde veya dışında yerleşik teşebbüslerin mevcut ya da olası rekabetleri, kendi talep ve tedarikini diğer mal ve ticari hizmetlere aktarma yeteneği ile karşı tarafın diğer teşebbüslere kayma olasılığı sayılmıştır.

Buna karşılık; aynı bölümün (3a) fıkrasında teşebbüsün pazar payı incelemesinde özellikle de çok taraflı pazarlar ve network'lerin söz konusu olduğu durumlarda yukarıda sayılanlara ilaveten başka bazı kıstaslara bakılması önerilmektedir. Bu kıstaslar arasında; doğrudan ve dolaylı network etkileri, çok sayıda servisin paralel kullanılması ile kullanıcılar için değiştirme giderleri, üretimini arttıran teşebbüsün network etkileriyle bağlantılı tezahür eden ortalama maliyetlerindeki azalma, teşebbüsün rekabet için ilgili verilere erişimi ile inovasyon güdümlü rekabet baskısı yer almaktadır.

Alman Rekabet Kanunu'nda son yapılan değişikliklerle²¹ getirilen ek kıstaslar, esas itibarıyla pazar hakimiyeti tanımının netleştirilmesine hizmet eder görünmektedir. Daha yakından bakıldığında Alman Rekabet Kanunu'na derç edilen yeni hükümler esasında rekabet hukukuna maddi/içerik yönünden herhangi önemli bir tesirde bulunmamaktadır.

Aynı zamanda (3a) fıkrası aracılığıyla da dijital, sıklıkla çok taraflı bir yapıyı haiz pazarların kendine has özelliklerinin titizlikle analiz edilme zorunluluğu açığa çıkmaktadır. Böyle çok taraflı pazarlar söz konusu olduğunda uygulama alanı bulan (3a)'daki kıstaslar, konu yapay zekâ teknolojileri ve bu teknolojilere dayanan uygulamalar olduğunda da belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Öte yandan, inovasyon güdümlü pazarların farklı özellikleri ve bunlara eklenen çok çeşitli faktörler-özellikle de veri ve veri gücü ile ilgili meseleler-kadar bilgiye dayanan pazar şeffaflığı ilerleyen bölümlerde üzerine durmayı gerektirecek oranda önem kazanmış bulunmaktadır.

B. Veri Gücü

Pazar hakimiyetinin yeterli ölçüde değerlendirilebilmesi için, gerekli kaynak ve yapay zekâ gelişiminin itici gücü yani “veri” çok iyi incelenmesi şart olmaktadır. Nitekim Avrupa Birliği Rekabet Komiseri Margrethe Vestager da bir konuşmasında: “...Verilerin her ne kadar veri ekonomisi için değerli bir varlık olsalar da rekabet için bir o kadar tehdit olabileceklerinin...”²² altını çizmiştir. Vestager'in bu vurgusu esas itibarıyla 'bir kere geniş veri tabanı yaratıldığında, bunun rakiplerin yetişmesini giderek güçlendireceği' yönündeki bilindik argümana dayanmaktadır.

Bu bağlamda, ilk anda ilgili teşebbüsün yapay zekâya bağlı veri tabanının pazarda hâkim durum yaratıp yaratmadığını; yarattıysa bunun ölçüsünün ne olduğunun mutlaka tespit edilmesi icap eder.

Diğer belirleyici faktörler arasında söz konusu verinin kişisel olup olmadığı, verinin niteliği, verinin dışlayıcılık ölçüsü ve üçüncü kişilerin buna erişim ve kullanım hakkının olup olmadığı, şayet böyle bir hakları varsa bunun ölçüsünün ne olduğu gibi hususlar sayılabilir. Şunu da peşinen kabul etmek gerekir ki; veriye bazı erişim şekilleri rekabeti olumsuz yönde etkileyebilir. Ama mesela, Alman Rekabet Kanunu'nun 18. bölümünün (3a) fıkrası otomatik olarak burada özel bir pazar payı varsayımında bulunmaktan kaçınmaktadır. Kanun bunun yerine veriye erişim kolaylığını bir ölçüt olarak almıştır. Zira veriye erişim kolaylığı aslında ilgili teşebbüsün rekabet baskısından kurtulmasına yardımcı olmaktadır. Buna ek olarak; yapay zekânın kullandığı veri formatlarının hem tek bir pazardaki rakipler arasında hem de farklı seviyelerdeki teşebbüsler arasında birlikte çalışabilirlik (intero

²¹ Neuntes Gesetz zur Änderung des Gesetzes gegen Wettbewerbsbeschränkungen vom 1. Juni 2017, Bundesgesetzblatt, Jahrgang 2017, Teil I Nr. 33, ausgegeben zu Bonn am 8. Juni 2017.

²² Margrethe Vestager “Making Data Work for Us” Speech. (September 9, 2016) <https://ec.europa.eu/competition/speeches/index_2016.html> (Erişim Tarihi: 20.2.2024)

perability) derecesi de ilgili teşebbüsün pazardaki durumunun değerlendirilmesinde anahtar rol oynamaktadır²³.

Bu söylenenler ışığında; belirtmek gerekir ki, belirli bir veri gücü olan ve/veya birtakım yapay zekâ temelli teknolojiler konusunda standartlar koyma iddiası taşıyan bir teşebbüs per se pazarda hâkim duruma gelmez. Tam tersine böyle bir durumda özellikle yapay zekânın sui generis inovatif (yenilikçi) ve dinamik yapısının dikkate alınması icap eder. Zira bu özellikteki bir yapıda her an meydana gelebilecek yeni bir gelişme, mutlak bir pazar liderinin varlığına rağmen birdenbire pazarı alaşağı edebilir.

Bir teşebbüs kendi veri gücünü pazarı kendi ürününe yönlendirmek üzere kullanabilir. Benzer şekilde; yapay zekâ için bir dizi standart belirleme kabiliyetine sahip olan teşebbüs, pazarı kendi lehine yönlendirmek konusunda kendi network'üne ve karşı kilit (kapana kısılma) etkisine²⁴ güveniyor da olabilir. Bununla birlikte, söz konusu pazarı yönlendirme eğilimi genelde bir dizi başka faktöre de bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Mesela multihoming uygulaması yani karşı pazar tarafından sağlanan çoklu servislerin paralel kullanımı gibi.

Bu bağlamda, tekrar etmek gerekirse; değişik veri formatlarının birlikte çalışma derecesi burada özel önem kazanmaktadır. Somut olayda, veriler ile veri standartları yapay zekâ ve yapay zekâdan türeyen uygulamalar için pazara giriş engeli teşkil edebilir.

Son olarak, kişisel veriler bakımından veri koruma hukukunun ilgili bölümlerinin bir kez daha dikkatlice gözden geçirilmesi icap eder. Kişisel verilerin gerçek değeri, veri koruma hukuku tarafından yapay zekânın gelişimi için kapsamı genişletilen veri işleme süreçlerinin hukuka uygunluğuna bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, özellikle network'ü ve kilit (kapana kısılma) etkilerini dikkate alan Avrupa Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) 20. maddesi vasıtasıyla veri taşıma hakkı ihdas etme yoluna gitmiştir. Bu şekilde, başka bir sağlayıcıyla geçme ya da başka bir sağlayıcıyla birlikte birden çok ağa bağlanmanın kolaylaştırılması amaçlanmaktadır.

Veri taşıma hakkının etkinliği ve dolayısıyla bunun bir teşebbüsün pazar payını tayin etme gücü, bu durum veri koruma hukukunda zorunlu bir şart olarak düzenlenmemiş olsa bile en nihayetinde pazardaki farklı aktörler arasında birlikte çalışabilirliğin varlığına ve derecesine bağlı olmaktadır²⁵.

C. Pazarla İlgili Bilgilerin Şeffaflığı

Pazar hâkimiyeti değerlendirilirken düşünülmesi gereken diğer bir faktör de pazara ilişkin büyük miktarda bilgilere internet zemininde anında erişim imkanıdır. Bilgiye hızlı erişimle bir yandan bilgi değişimi kolaylaşırken; bu durum aynı zamanda inovatif (yenilik) güdümlü bir kaynak olarak pazarın hep arzu edilen şeffaflığının düzenli olarak tesis edilmesine hizmet eder.

Diğer yandan, burada unutulmaması gereken bir nokta da bu tür bir şeffaflığın sağlanması aslında büyük ölçüde kullanılan sistemlerin sağlam ve hızlı performansına bağlıdır. Yakın bir gelecekte, bu tür sağlam ve hızlı performans gösteren etkili sistemlere sahip olmayan pazar aktörlerinin geri plana düştüğüne tanıklık edilecektir. O halde, sadece yukarıda sözü edilen "şeffaflığın" sömürülmesine karşı gerekli sistemlerle kendini donatmış teşebbüslerin rekabet etme gücü olacaktır. Sonuç itibarıyla, bahsi geçen sistemlerin elverişliliği ciddi bir piyasaya giriş engeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira bu tür bir sisteme sahip olmak (potansiyel) rakiplerin pazara girişine mâni olan bir etkiyi haizdir. Buna ek olarak, burada not düşülmelidir ki; pazar şeffaflığı ve algoritma kullanımı ile gizli anlaşmalar arasında bir bağ bulunmaktadır. Gizli anlaşmalara genel olarak izin verilmesi düşünülebilirse de; bunların rekabeti bozucu etkiye sahip olması-hele hele kartelleşme yasağına aykırı olması kabul edilemez. Öte yandan, gizli anlaşmanın ilgili pazarda toplu hâkimiyet oluşumu ile doğrudan bir ilgisi olabileceği gibi; bunun rekabetçi piyasada sürdürülebilecek olanın üzerinde bir fiyatlandırmaya yol vermesi imkânı bulunmaktadır. Gizli anlaşmaların, minimum düzeyde rekabeti yumuşatıcı bir rol oynaması ise kuvvetle muhtemeldir.

Gerek öğretilerde²⁶ gerek uygulamada²⁷ birçok kişi özellikle algoritma temelli iş modellerinde yapılan gizli anlaşma

²³ Gal, M. & Rubinfeld, D.L. Algorithms, AI and Mergers. New York University School of Law: Law and Economics Research Paper Series, Working Paper No.23-3 (September 2023), 32-33.

²⁴ Shapiro, C.&Varian, H.R. Information Rules: A strategic guide to the network economy (Harvard Business School Press, 1999), 12-13.

²⁵ Bu konuda bkz. Evans, D. (2003) "The Antitrust Economics of Multi-Sided Platform Markets" Yale Journal on Regulation, 20(II), 325-381, 374.

²⁶ Ariel EZRACHI ile Maurice E. STUCKE' nin birlikte kaleme aldıkları "Artificial Intelligence & Collusion: When Computers Inhibit Competition" [Yapay Zekâ&Gizli

Anlaşmalar: Bilgisayarlar Rekabeti Engellediği Zaman] başlıklı ufuk açıcı makalelerinde çok yakın bir zamanda yapay zekânın gelişimiyle birlikte teşebbüsler arasında gizli anlaşmaların artacağı öngörüsünde bulunarak; dışlayıcı (tahdidi) olmayan bir biçimde sıraladıkları şu 4 gizli anlaşma örneğini rekabet için tehlikeli saymışlardır: 1. Messenger (Aracı), 2. Hub& Spoke (Topla Dağıt), 3. Predictable Agent (Öngörülebilir Ajan) ve 4. Digital Eye (Dijital Göz). Bkz. Ezrachi, A.&Stucke, M.E. (2017) "Artificial Intelligence & Collusion: When Computers Inhibit Competition" University of Illinois Law Review, 2017, 1775-1810.

²⁷ Uygulamadan bir örnek vermek gerekirse; bkz. Japanese Competition Authority. Report on Algorithms/AI and Competition Policy (March 31, 2021) <<https://www.concurrences.com/en/bulletin/news-issues/march-2021/the-japanese-competition-authority-releases-a-report-on-algorithms-and/>> (Erişim Tarihi: 29.2.2024)

sayısında bir artış yaşanacağı uyarısında bulunmaktadır²⁸. Bunlara göre, bu durum daha ziyade veriler üzerinde en yüksek düzeyde tesis edilen şeffaflığın algoritma temelli iş modellerinin vazgeçilmez bir parçası olmasından kaynaklanmaktadır²⁹. Bu şekilde, rakiplerin davranışlarına anında müdahale etme şansı doğmaktadır.

Yine, algoritma temelli sistemlerin kullanılmasıyla birlikte, özellikle de çok sayıda rakibin bulunduğu piyasalarda bilinçli paralel davranış davranışların ortaya çıkması kolaylaşmaktadır.

Şu da var ki; dijital ekonomiyle ilişkilendirilen fiyatlandırma stratejileri her zaman istisnasız biçimde bilinçli paralel davranışlara uygun düşmez. Algoritmalara dayanan fiyatlandırma stratejileri genelde yüksek oranda kişiselleştirilmiş ve dinamik fiyatlar belirlemek ister ve bu fiyatlar aralarında anlaşan ortaklar ve ilgili taraflara bağlı olarak kendiliğinden güncellenir. Bu zeminde, algoritma temelli fiyatlandırma stratejilerinde belli bir bireysel kullanıcının bilgileri piyasadaki diğer katılımcılara ifşa edilmediği için, burada tam anlamıyla bir gizli anlaşma yapılması daha az olasıdır. Benzer şekilde, en azından heterojen (farklı özellikler taşıyan) algoritmaların kullanımının farklı piyasa aktörleri arasında bilinçli paralel davranışları engelleyeceği iddia edilmektedir.

Bununla birlikte, gizli anlaşmaların bu şekilde ortaya konan eğilimleri, konu yapay zekâyla rekabete gelince yani aslında adaptive (uyarlanabilir) algoritmalar³⁰ söz konusu olduğunda; şayet ilgili algoritmalar aynı veri havuzunu kullanıp, tam pazar şeffaflığına dayanıyorsa; artar görünmektedir. Bu da aslında derin öğrenmenin ardındaki mekanizmaya bağlı olmaktadır: Algoritmalar zaten verileri karşılaştırmak suretiyle modelleri, hiyerarşileri ve korelasyonları tanımak ve analiz etmek üzere tasarlanmıştır. Bu tanıma ve analizlerin sonuçları düzenli olarak karar alma süreçlerinde sonuca etkili parametrelerin ayarlanmasında kullanılmak-

tadır; dolayısıyla bunlar eninde sonunda farklı sistemlerin uyumlaştırılmasına yol açacaktır. Üstelik daha da heterojen algoritmaların kendi aralarında anlaşması; diğer bir deyişle bir algoritmanın karşı algoritmaların fonksiyonlarını ilk aşamada değerlendirmesi ve yeterli ölçüde tahmin etme yeteneği kazanması ihtimali bertaraf edilemez.

3. Pazar Hâkimiyetinin Kötüye Kullanılması

Bundan sonraki aşamada, yapay zekâ teknolojileri ve yapay zekâ uygulamalarıyla bağlantılı olarak pazardaki hâkim durumun potansiyel kötüye kullanılması noktasında ortaya çıkabilecek özel meseleler inceleme konusu yapılacaktır.

Aralarında pazar payının kötüye kullanılmasının da bulunduğu çok sayıda senaryo dikkate alındığında; bunlarda yapay zekâ bağlamında bir sınırlama yapılması gerektiği aşıkardır. Bu sebeple burada bir süredir devam eden yoğunlaşma tartışmalarına girmek yerine uyarlanabilir algoritmalarla ilgili bir iki konuya değinilecektir. Pars pro toto³¹ not edilmelidir ki; şayet birtakım uygulamaların temininde ilgili (hâkim durumdaki) teşebbüsün kişisel olsun olmasın bazı verilerine ihtiyaç bulunmaktaysa; bu takdirde artık verilerin değiş tokuşunda haksız fiyat ve şartları da içeren "klasik" kötüye kullanma hallerinin gerçekleşebileceği ihtimali üzerinde durmak gerekir.

Yine fikri mülkiyet hukuku bakımından söz konusu olan yoğunlaşmalarda da yapay zekâ temelli teknolojiler için getirilen koruyucu hakların gereken korumayı sağlayıp sağlamadığına bakılmalıdır.

A. Standarda Esas Know-How

İlgili pazarlarda pazar gücünün (hâkimiyet) kötüye kullanılmasında olası bir senaryo da yapay zekâ teknolojileri ve uygulamalarına ilişkin standarda esas know-how'a erişimin reddi olarak karşımıza çıkmaktadır.

²⁸ Bu konuda Amerika Birleşik Devletleri Adalet Bakanlığı Rekabet Dairesi'nin üst düzey yöneticisi Doha MEKKI' nin 3 Şubat 2023 tarihli şirketlerin veri paylaşım süreçlerine yönelik incelemelerinin artacağı yönündeki açıklamasına bakılabilir.

²⁹ Yine de bazı iktisatçılara göre tarafları arasında açık bir iletişim olmaksızın, algoritma temelinde gizli bir anlaşma yapılması mümkün değildir. Böyle bir gizli anlaşma yapılmış olsa dahi bunun gerçek dünyadaki piyasalarda bir karşılığı yoktur. Bunun için bkz. Schwalbe, U. (2018) "Algorithms, machine learning and collusion" Journal of Competition Law & Economics, 14 (IV), 568-607. Buna karşılık; literatürde algoritma temelli gizli anlaşmaların taraflar arasında herhangi bir iletişim kurulmadan da yapılabileceği ve hatta buna ilişkin ilk bulguların elde edildiğini savunan görüşler de bulunmaktadır. Bunun için bkz. Gautier, A., Ittoo, A. & van Cleynenbreugel, P. (2020) "AI algorithms, price discrimination and collusion: a technological, economic and legal perspective" European Journal of Law and Economics, 50, 405-432. Kanaatime göre, bir kere her şeyden önce, burada her somut olayda "gizli" bir anlaşmanın gerçekten var olup, var olmadığına bakılmalıdır. İkincisi, bu anlaşmanın kim tarafından, kiminle (tarafları) ve ne hakkında (konusu) akdedilmiş bulunduğu tespit edilmelidir. Üçüncüsü, söz konusu anlaşma rekabete per se mi; yoksa rule of reason çerçevesinde mi ayrırlık teşkil etmektedir, buna karar verilmelidir. Dördüncüsü, anlaşma taraflarının aralarında algoritma temelinde bir fiyatlandırma tavsiyesi, telkini ya da şartı olup olmadığı kontrol edilmelidir. Beşincisi, kamuya açık olmayan bir bilgi paylaşımı yapılmış mı diye son bir kez bakılmalıdır. Bu bakımdan, son dönemde algoritmik fiyatlandırmaya ilişkin olarak Amerikan uygulamasında görülen Las Vegas ve Atlantic City otel odaları davaları iyi birer egzersiz fırsatı sunmaktadır. Nitekim Las Vegas davası, iddia edildiği gibi ilgili oteller arasında herhangi "gizli" bir anlaşma veya hub-and-spoke senaryosunu destekleyecek yazılım vasıtalı gizli bir bilgi değiş-tokuşu bulunmadığından reddedilmiştir. Bu konuda bkz. Laura E. Sedlak. "Atlantic City Hotels Turn Attention to Vegas Courthouse in Pricing Algorithms Case" (posted on October 30, 2023) The National Law Review, XIV (63) <<https://www.natlawreview.com/article/atlantic-city-hotels-turn-attention-vegas-courthouse-pricing-algorithms-case>> (Erişim Tarihi: 1.3.2024)

³⁰ Birinci nesil olarak da bilinen adaptive (uyarlanabilir) algoritmalar, kendilerine verilen görevi önceden belirtilen yöntemle yerine getirmekte ve dolayısıyla bunların kodlama sistemleri daha kolay çözümlenebilmektedir. Bu konuda bkz. Teber Karabudak, P. Algoritmik Stratejiler Yoluyla Rekabete Aykırı Anlaşmalar. Rekabet Kurumu. Uzmanlık Serisi No:188 (Ankara, 2022), 5.

³¹ Latince de bütünü bir parçasının odağa alınması anlamına gelmektedir.

Birlikte çalışılabilirliğin temininde bazı bilgilere erişim kritiktir. Bu konunun değerlendirilmesinde rekabet hukukunda kullanılan standartlar ilk olarak, 10 yıldan fazla bir zaman önce Avrupa'da görülen Microsoft davasında³² uygulama alanı bulmuştur.

O dönemde Microsoft kişisel bilgisayar işletim sistemleri pazarında hâkim durumda idi ve buna istinaden de facto söz konusu pazarda geçerli standartları belirlemektedir. Şirket karşılıklı yazılım arayüzlerini piyasada yeterli çoğunluğa ulaştırmaya değer karşılıksız (bedava) başkalarının kullanımına açmıştı. Birlikte çalışılabilirlik için lazım olan bilgiler konusunda şirket ticari sırların korunmasına güveniyordu. İzleyen rekabet hukuku soruşturamalarında da daha ziyade gücün kötüye kullanılması ile inovasyonun korunması arasındaki müzmin çatışmalar ve tercihler tartışma konusu edildi.

Pek tabii; veri ve yapay zekâ kombinasyonu yakın bir gelecekte benzer karşılaştırılabilir yoğunlaşmalara yol verebilecektir. Microsoft davasıyla varılan ve halen geçerli olan ortak belirlenmiş yaklaşım; inovasyon konularında yeni standartlar belirlenmesini gerektiren davalarda pazar gücünün hesaplanmasında da kullanılabilir. Erişim talepleri ve/veya zorunlu lisanslar da belki burada bir denge mekanizması teşkil edebilir.

Buna ek olarak; taraflar için olumsuz etkiler ile bütün bir ekonomik sektör için olumlu etkiler arasında bir uzlaşmaya varılması da düşünülebilir. Bu açıdan, özellikle inovasyon kriterine ayrı bir önem atfedilmesi icap eder. Zira, unutulmamalıdır ki; yoğunlaşmış piyasalarda rekabette yaşanacak bir düşüş, hiç kuşkusuz inovasyon üzerinde de olumsuz etkiler yaratacaktır.

B. Yapay Zekâ Kullanımı

Bu arada, yapay zekâ teknolojilerinin pazar gücünü kötüye kullanıp kullanmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Belirli bir uyarlanabilir algoritma, tanımı gereği sadece oluşumunun başlangıcında dış etkiye açıktır. Bu sebeple yapay zekâ teknolojisinin doğası gereği pazar gücünü kötüye kullanma eğilimi bulunup bulunmadığına; şayet böyle bir eğilimi bunun derecesine baştan bakılmalıdır. En mükemmel yapay zekâ sisteminin aynı zamanda en çok rekabet bozucu olduğu rahatlıkla iddia edilebilir. Zaten düşünüldüğünde; bu türden etkisi büyük yapay zekâ sistemleri rekabet bozucu davranışları ekonomik yönden avantajlı görüp, çekinmeden

uygulayabilmektedir. Böyle bir uygulama satış fiyatları ve diğer şartlar ile fiyat ayrımcılığının ve pazar gücünün başka bir piyasaya transferinin belirlenmesinde ayrı bir önem taşır.

Diğer önemli konular arasında gizlilik (mahremiyet) ve ayrımcı davranışlar gibi fiyatla ilgisi bulunmayan rekabet yer almaktadır. Mesela, yapay zekâ sistemleri, kendiliğinden kullanıcı davranışlarını değerlendirip analiz edebilmektedir ve böylelikle bunları kendi bulgularına göre sınıflandırabilmektedir. Buna ek olarak; yapay zekâ temelli sistemler genel şart ve koşullar veya veri koruma rıza bildirimleri gibi kendilerinden istifade edilen fiyat dışı şartların ayarlanması için kullanıma sokulmuş bulunmaktadır.

Şayet yapay zekâya dayanan sistemlerin kullanılması haksız şartlara ilişkin düzenlemelerle veri koruma hukukuna ve tüketici hukukuna bir aykırılık teşkil ederse; bu durum evleviyetle haksız ticari hükümler empoze etmek suretiyle bir sömürücü kötüye kullanım hali ortaya çıkartabilir. Mesela, özellikle bir rıza bildiriminin talep edildiği durumlarda veri koruma kanunu ya da haksız şart ve koşullara ilişkin düzenlemelere yönelik bir ihlal rekabet hukuku perspektifinden konuyla ilgili olarak mütalaa edilebilir. Bu yönde Alman Federal Kartel Ofisi'nin Facebook'a karşı yürüttüğü halihazırda devam eden soruşturma iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Bilindiği gibi; Alman Federal Kartel Ofisi, Facebook'u veri koruma hukukunu ihlal eden genel şart ve koşulların olması kötüye kullanımı dolayısıyla soruşturmaktadır³³. Söz konusu soruşturma aynı zamanda Alman Federal Adalet Divanı'nın VBL-Gegenwert davasındaki kararına³⁴ dayanırılmıştır. Bu karar çerçevesinde, kabul edilemez standart şartlar bir tür kötüye kullanım gibi algılanmaktadır. Ancak bunun için kabul edilemez sayılan şartların ilgili teşebbüsün pazar gücünün bir tezahürü olmaması icap eder.

Bu itibarla; bir kere her şeyden önce belirli bazı şart ve koşulların-ki aslında bunlar kesin olarak veri koruma kanunu için birer ihlal teşkil etmektedir- etkin rekabetin hüküm sürdüğü piyasalarda uygulanma ihtimali bulunup bulunmadığına bakılmalıdır. Daha sonra ilgili teşebbüsün pazardaki hâkim durumunun şayet ortada küçük de olsa bir sapma varsa bu sapmadaki rolüne bakılmalıdır.

Sonuçta Facebook davası da göstermektedir ki; özellikle Alman ve Avrupa rekabet hukuklarında somut olayda yapay zekâ dışı hususların incelenmesi geri bırakılmamaktadır.

³² Microsoft v. Commission "Microsoft Case". Judgement of the Court of First Instance (Grand Chamber) 17 September 2007. In Case T-201/04.

³³ Bu konuda bkz. Kerber, W & Zolna, K.K. (2022) "The German Facebook case: the law and economics of the relationships between competition and data protection law" European Journal of Law and Economics, 54, 217-250.

³⁴ Bundeskartellant. Big Data und Wettbewerb Schriftenreihe „Wettbewerb und Verbraucherschutz in der digitalen Wirtschaft" (Oktober 2017), 12.

4. Kartellerin ve Diğer Rekabeti Bozucu Anlaşmaların Yasaklanması

Yapay zekâya dayanan teknolojiler ile bunların kullanımı, başta Alman ve Avrupa Birliği hukuklarında olmak üzere çok çeşitli sistemlerde kartellerin yasaklanması bağlamında ayrıca detaylı biçimde bir kere daha gözden geçirilmelidir.

Gerçekten algoritmaların ve yapay zekânın hızlı gelişimiyle birlikte, rekabet ihlalleri artık geleneksel olarak kartellerle ilişkilendirilen dumana boğulmuş odaların dışında işlenmektedir. Rekabeti bozucu anlaşmalar örneğin, gerçek dünyada akdedilmiş olsalar bile bunlar kasıtlı olarak rekabet ihlalinde bulunmak için programlanmamış aracı konumdaki algoritmalar tarafından uygulanmaktadır.

Burada asıl dikkate alınması gereken hususlar: bilgi değiş tokuşu, hub and spoke (topla dağıt) senaryoları ve yapay zekâ sistemleri arasındaki anlaşmalardır.

A. Bilgi Değiş Tokuşu ve Hub and Spoke (Topla Dağıt) Senaryoları

Burada ilk olarak ilgili piyasalara ilişkin yapay zekâ tarafından kullanılan bilgilerin elverişli olup olmadığına bakılmalıdır. Bilginin şeffaf olma özelliği temel olarak rekabet yanlısı iken; somut bilginin her muhtemel değiş tokuşunda bunun bir de rekabet hukuku perspektifinden uygun olup olmadığı test edilmelidir. Çünkü ancak bu şekilde ilgili piyasada ortaya çıkabilecek stratejik belirsizlikler giderilmiş olur. Bu bağlamda, bilinçli paralel davranışlarla kartel yasası kapsamındaki- diyelim ki uyumlu eylemleri- birbirinden ayırmak son derece önemli olmaktadır.

Bununla birlikte; belirtmek gerekir ki, bu ikisi arasındaki sınır özellikle sinyal verme (işaret etme) yönünden hayli bulanıktır. Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD 'CJEU'), Eturas kararında³⁵:

³⁵ Judgement of 21 January 2017. [Case C-74/14] ABAD' in önüne gelen bu dava aslında Litvanya Rekabet Konseyi'nin bir kararına dayanmaktadır. Konsey ilgili kararda; Eturas ve 30 seyahat acentesine, bu acentelerin Eturas'ın online rezervasyon platformu üzerinden sağladıkları hizmetlere uyguladıkları indirimler için ortak bir üst limit (tavan) tayin ettikleri gerekçesiyle ceza vermiştir. Burada indirimlere uygulanacak üst limit, ilgili platformdaki şart ve koşullarda değişiklik yapılması şeklinde bir iç mesajlaşma sistemi aracılığıyla acentelere duyurulmuştur. Bu uygulama Eturas tarafından gerekli teknik araçların kullanılmasıyla mümkün olabilmektedir. Konsey'in kararı, en sonunda Litvanya Yüksek İdare Mahkemesi'nin önüne temyize getirilmiş. Temyiz Mahkemesi burada ABIA 101. maddesinin uygulanmasına ilişkin olarak yönelttiği iki soruyla birlikte Divan'a havale etmiş.

³⁶ Hub-and-spoke kartelleri, arz zincirinin belirli bir seviyesindeki teşebbüslerle (spoke "uydu") başka seviyesindeki bir teşebbüsün (hub "merkez") arasındaki dikey anlaşmaların aynı seviyedeki rakipler arasında dolaylı yoldan bilgi değişimi ve danışıklılık yaratması hali şeklinde tanımlanmaktadır. Bunun varlığının kanıtlanması için spoke (uydular) arasında yapılan anlaşmaların tespit edilmesi gerekmektedir. Hub-and-spoke senaryoları ile ilgili olarak verilebilecek en çarpıcı örneklerden birisi Birleşik Devletler yargılamasından: Meyer v. Kalanick (Uber) davasıdır. (174 F.Supp. 3d. 817, 823-25[S.D.N.Y. 2016]) Söz konusu davaya konu olayda, Spencer MEYER isimli yolcu, Uber şirketinin sürücüler adına fiyat belirleyen algoritmasının sürücüler arasında fiyat tespiti meselesi yarattığını iddia etmektedir. Bunun üzerine, Mahkeme Uber'in kullandığı fiyat algoritmasının sürücüler arasında yatay iş birliği oluşturduğu kanaatiyle, söz konusu iddianın topla-dağıt karteli bağlamında ele alınabileceğini belirtmiştir. Akabinde Uber'in kullanıcı sözleşmesindeki bağlayıcı tahkim şartı üzerine yaptığı itirazı reddeden Bölge Mahkemesi'nin kararı, 2017 yılında Temyiz Mahkemesi tarafından bozulmuş ve iddianın esas itibarıyla tahkime konu olduğuna karar verilmiştir. Bunun üzerine gerçekleştirilen tahkim yargılaması sonucunda Uber'in kullandığı iş modelinin "rekabet ihlali" teşkil etmediği yönünde bir karar elde edilmiştir. Buna rağmen, özellikle de araba çağırma platformlarının kullandığı algoritmaların, sağlayıcıların kendi başlarına fiyat tespiti yapma kabiliyetinden ödün vererek rekabeti azalttıkları yönünde yaygın bir kanı bulunmaktadır. Öyle ki; Romanya Rekabet Otoritesi, bu tür algoritmaların, bunlar açıkça bunun için tasarlanmamış olsalar bile danışıklılık riskini arttırdıkları yönünde kanaatini bildirmiştir. bkz. Romanian Competition Authority. Study on the effects of Big Data platforms on competition. (3 December 2020)

³⁷ Bu konuda bkz. Ezrachi, A.& Stucke, M.E. Virtual Competition: The Promise and Perils of the Algorithm-Driven Economy (Harvard University Press, 2016).

"...Ortak pazarda faaliyet gösteren her bir ekonomik aktörün izleyeceği politikayı bağımsız olarak tayin etmesi gerekir. Bu bağımsızlık talebi sonuçta ekonomik aktörlerin kendi aralarında;

- mevcut veya müstakbel rakiplerinin pazar davranışlarına etki etmek veya

- kendi izleyecekleri ya da izlemeyi düşündükleri davranışı bu rakiplere açıklamak maksadıyla doğrudan yahut dolaylı temas kurarak, konusu ve etkisi normal işleyen piyasalardaki rekabet şartlarından farklı şartlar doğuracak şekilde anlaşmalarını tam manasıyla engellemektedir." demiştir.

Uyumlu eylem pratiği, esas itibarıyla uygulanması kararlaştırılan yapay zekâ sistemlerinin doğası gereği-daha uygulama kararı verilmeden önce- ileride kartel oluşturmaya bir eğilimi varsa ortaya çıkmaktadır.

Dinamik fiyatlandırma algoritmaları söz konusu olduğunda bazı yazarlar daha şimdiden standardize edilmiş algoritmalar vasıtasıyla verilerin (bilgilerin) rekabete aykırı biçimde değiş tokuşunun gerçekleşebileceği veyahut da hub and spoke (topla dağıt)³⁶ denilen senaryolardan birinin ortaya çıkabileceği konusunda uyarılarda bulunuyorlar.

Bu durum özellikle de algoritmik fiyatlandırmaların dış kaynak kullanımı yoluyla yürütüldüğü ve çok çeşitli hizmet sağlayıcılarının aynı veya benzer algoritma ya da toplu erişimine izin verilmiş verilere erişebildiği durumlarda söz konusu olmaktadır.

B. Yapay Zekâ Sistemleri Arasında Anlaşmalar

Benzer şekilde geçerli olan bir diğer senaryo da; ticaret ajanı olarak kullanılan yapay zekâ uygulamalarının kendi aralarında dikey veya yatay rekabeti bozucu anlaşmalar akdetmeleri ya da uyumlu eylemlerde bulunmalarıdır³⁷. Bura-

da aslında söz konusu ticaret ajanları kendilerini kullanan teşebbüslerin kârını mümkün olan en yüksek seviyeye çıkarmak hedefini izlemektedir³⁸. Bu hedefe ulaşmak için de derin öğrenme temel mekanizmasıyla uyumlu olarak; en verişli karar alma parametrelerini hem verileri karşılaştırıp eşleştirerek hem de modelleri, hiyerarşileri ve korelasyonları analiz ederek tespit etmeye çalışırlar. Bu sebeple söz konusu yapay zekâ sistemleri kendilerine göre "mantıklı" bir çıkarım olarak rakip teşebbüs/teşebbüslerin sistemleriyle rekabeti bozucu bir anlaşma yapabilirler. Bu sistemler birlikte kâr maksimizasyonunu en iyi ve en güvenilir yol olarak düşündükleri kartel oluşturmak suretiyle de sağlamayı tercih edebilir. Hatta biri çıkıp, bunların arkasındaki teşebbüslerin aralarında böyle bir niyet uyuşması bulunmasa dahi, uyumlu bir davranış içinde bulunabileceklerini iddia etse; bu iddiası yanlış olmayacaktır.

Nitekim Eturas davasına geri dönecek olursak; söz konusu davada yaşanan tam da budur. Böyle bir ihtimalde, ticaret ajanı olarak yapay zekâ kullanmayı tercih eden teşebbüslerin kuvvetli bir olasılıkla birer kartel üyesine dönüşmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Bunların artık ne tür bir niyet taşıdıklarının sorgulanmasına lüzum kalmamaktadır. Yapay zekâ sistemlerinin karar alma süreçleri ise bunların doğası gereği kapalı bir kutu olarak kalmaya devam edecektir. Rekabeti bozucu davranışın ne saikle yapıldığının kanıtlanması bu sebeple daha da külfetli bir hal almıştır. Üstelik kullanılan uyarlanabilir algoritmanın belgelenmiş olması da bu külfeti gidermeye yetmeyecektir.

5. Birleşme Kontrolü

Bugün için Avrupa'da ve dünyanın diğer bölgelerinde rekabet otoritelerinin önüne gelen algoritma temelli davaların büyük bir çoğunluğunun konusu birleşmelerden ziyade anlaşmalar ve uyumlu eylemlerdir. Bununla birlikte, özellikle birleşmelerin kontrolünde yapay zekâyâ ilişkin bulgular de lege lata daha çok dikkate alınmaktadır. Bu durum daha ziyade yapay zekânın ilgili teşebbüsün pazardaki hâkim durumunun değerlendirilmesi sırasında fark edilen (tartışmalı) etkileri konusunda geçerli olmaktadır.

Bu çerçevede hiç kuşkusuz gelecekteki birleşmeler değerlendirilirken, veri setleri ve yapay zekâ teknolojilerinin bir araya gelmesinin etkilenen pazarlar üzerindeki (toplu) etkilerinin iyice araştırılması icap etmektedir. Sözelimi, artık içinde veri setlerinin de bulunduğu bir takım teknoloji kombinasyonlarının yapay zekâ için hasil olan adil rekabeti bozucu etki gösterip göstermediğine bakılmalıdır. Bunun için, yapay zekâ algoritmalarının aynı veya benzer olup olmadığı ya da yapay zekâ ürünlerinin birbirleriyle rekabet edip etmedikleri kontrol edilmelidir³⁹.

Yapay zekâ ile rekabete gelince, burada mutlaka bilinçli paralel davranışlara eğilim ile bunlarla elde edilmesi muhtemel toplu pazar hâkimiyeti dikkatle incelenmelidir. Dolayısıyla ilgili pazarda birçok aktörün faaliyet gösterdiği ihtimallerde, koordineli (eşgüdümlü) etkilerin gözden irak tutulmaması son derece önemlidir.

Dikey birleşmelerde, karma (birleşik) teşebbüsün, rakiplerinin veri veya yapay zekâ teknolojisi gibi temel girdilerinin tedarikini kesip kesmediği ayrıca değerlendirmeye alınmalıdır.

Öte yandan, rekabet otoritelerinin belirli piyasalarda yoğunlaşmaları incelerken; yapay zekâ platformu satın alımlarını (devralma) ilgili piyasadaki hâkimiyeti pekiştirici bir hamle olarak değerlendirmesi kaçınılmaz olmaktadır. Bunun gibi yeni ortaya çıkan rakiplerin satın alınması da rekabeti ve dolayısıyla inovasyonu baskılayan bir tercih gibi algılanacaktır⁴⁰.

Son olarak, belirtmek gerekir ki; tedbir amaçlı yapay zekâ kullanımlarında bilgi paylaşımından kaçınılması büyük önem arz etmektedir.

6. Hukuki Sorumluluk

Bir teşebbüsün yapay zekâ kullanımından sorumlu tutulabilmesi için, bir kere her şeyden önce ilgili sistemin davranışının o teşebbüse atfedilebilir (isnat edilebilir) olması gerekmektedir. Atfedilebilir olma veya isnat, bu bağlamda nesnel (objektif) olarak tanımlanabilir bir kusurlu davranışa işaret etmektedir. Dolayısıyla, isnat parametreleri istisnasız bütün teşebbüs çalışanlarının davranışları bakı-

³⁸ Bu konuda bkz. Li, S., Xie, C.C. & Feyler, E. "Algorithms&Antitrust: An overview of EU and national case law" (7 October 2021) < <https://www.concurrences.com/en/bulletin/special-issues/algorithms-competition/algorithms-antitrust-an-overview-of-eu-and-national-case-law>> (Erişim Tarihi. 1.3.2024)

³⁹ O'Brien, A., Carroll, J., Siu, J. & Walker, J. United States: AI under the Antitrust Microscope: Competition Enforcers Focusing on Generative AI from All Angles (11 August 2023) [article] <<https://www.mondaq.com/unitedstates/antitrust-eu-competition-/1353894/ai-under-the-antitrust-microscope-competition-enforcers-focusing-on-generative-ai-from-all-angles>> (Erişim Tarihi. 27.2.2024)

⁴⁰ Çünkü zaten dijital birleşme/devralmaların tam sayısını tespit etmek başlı başına bir iş olmaktadır. GAFAM (Google (Alphabet), Apple, Facebook, Amazon ve Microsoft) veya Facebook'un Meta ismini almasından sonra GAMAM şirketlerinin birlikte 1987 ile 2020 yılları arasında toplamda 825 adet devir işlemi gerçekleştirdikleri tahmin edilmektedir. Bu sayı doğal olarak her geçen yıl katlanarak artmaktadır. Bununla birlikte söz konusu işlemlerin sadece %3'ü dünya çapında rekabet otoritelerinin denetiminden geçmektedir. (OECD (2023) Theories of Harm for Digital Mergers: OECD Competition Policy Roundtable Background Note, 6)

mından yeniden gözden geçirilmelidir. Genel kural olarak, teşebbüsler kendi çalışanlarının kusurlu davranışlarından sorumlu tutulurlar. Bununla birlikte, bir çalışanın çalışması sırasında ve çalışmasıyla ilgili iç veya dış temsil yetkisini aşırıp aşmadığı; ya da kendisine verilen talimatları takip edip etmediği yahut bu talimatları ne kadar takip ettiği konularının bu sorumluluk (teşebbüsün hukuki sorumluluğu) üzerinde azaltıcı bir etki yaratıp yaratmadığı noktasında henüz bir uzlaşmaya varılabilmiş değildir. Halbuki bir çalışanın (üstelik bunun gerçek bir kişi olarak tanımlanması da gerekmez) anlaşmalar yapması için yetkilendirilmiş olmasının sorumluluk isnadı bakımından çoğunlukla yeterli sayıldığı görülmektedir. Zira böyle bir durumda söz konusu çalışanın en azından belirli bir temsil yetkisine sahip olduğu göz ardı edilemeyecektir.

Bu şekilde hukuk sistemlerinde halihazırda uygulama alanı bulan genel ilkeler mutatis mutandis⁴¹ yapay zekâ sistemlerine de adapte edilebilir. Gerçekten özellikle 2 veya daha çok sistemin belirli teşebbüslerin adına ve hesabına rekabeti bozucu bir anlaşma akdetmesi durumunda; kullanımı tercih edilmiş söz konusu yapay zekâ sistemleri işlevsel yönden kasıtlı hareket eden belirli bir çalışanın yerini almaktadır. O halde, yapay zekâ sisteminin kusurlu davranışlarının teşebbüs içinde bunlardan sorumlu tutulabilecek (karar alıcı) gerçek bir kişiye (insan) varıncaya değin geri izlenmesi hayli mümkündür. Dolayısıyla, algoritmaların üçüncü kişi tarafından programlandığı bilgisi burada teşebbüsü sorumluluktan kurtarmaya yeterli görünmemektedir. Tam tersine, aslında burada bir yapay zekâ sisteminin kullanılması tercihi genel olarak o sistemin eylemlerinden kaynaklanan sorumluluğu tayin edecektir. Bu şekilde ilgili davranışın teşebbüs içindeki (yetkili) bir karar alıcıya (gerçek kişi) atfedilmesi söz konusu olmaktadır. Şayet ortada inkârı mümkün olmayan, bariz bir rekabet ihlali varsa; bu takdirde kullanılan yapay zekâ sisteminin teşebbüsün aslında hiç de niyet etmediği bir şekilde davranabileceği ihtimalini de hesaba katmak gerekir. Kimi durumlarda, rekabeti bozucu davranış yapay zekânın kendisine tevdi edilmiş yetkisinin sınırları içinde de kalabilir. Bu sebeple, rekabet hukuku ihlali teşebbüsün içinden de gelebilir. Böyle bir durumda, ilgili teşebbüsün doğal olarak yapay zekâ kullanma tercihindен kaynaklanan bütün rekabet hukuku ihlallerinden sorumlu tutulması icap eder.

Bu yüzden, rekabet hukuku perspektifinden konuya bakıldığında; özellikle uyarlanabilir algoritma kullanımı potansiyel (gerçekleşmesi muhtemel) bir tehlike olarak kabul edilip, katı bir sorumluluğa bağlanmalıdır. Buna karşılık; ilgili teşebbüs de bilinçli olarak kullanmayı tercih ettiği uyarla-

nabilir algoritmaların doğasında yatan tüm işlemsel risklere bu sebeple katlanmak zorundadır.

Öte yandan, böylesine geniş kapsamlı bir sorumluluk isnadı, bu defa da hayli şüphe götürür biçimde inovasyonu engelleyici bir etkiyi haiz olabilecektir. Bir an için bireyler üzerinde önleyici etkiler ile olumlu makroekonomik etkiler arasında gerekli dengenin sağlanmış olduğu düşünülse bile; yapay zekâya dayanan teknolojilerin kullanımının beraberinde maddi sorumluluk riskleri getirdiği gerçeği değişmez. Buna karşılık, uyarlanabilir algoritmaların rekabeti bozucu davranışlarının büyük oranda teknik araçlar kullanmak suretiyle önlenmesinin mümkün olması durumunda; bu araçların kullanılıp kullanılmadığı gibi pek çok hususta farklı değerlendirmeler yapılması uygun olacaktır⁴².

SONUÇ

Yapay zekâ kullanımında etkili bir yasal uygunluk arayışı daha ziyade prima facie bir teorik arzu gibidir veya Avrupa Birliği Rekabet Komiseri Vestager'in daha doğru biçimde ifade ettiği gibi; yapay zekâ sistemlerinin arkadan dolap çevirmelerine müsaade edilmeyecek şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Bu hedefe ulaşmak üzere sistemin kodlarına varıncaya değin bütün yasal şartların eksiksiz karşılanması beklenmektedir. Çünkü ancak bu şekilde içe yerleşik bir uyum tesis edilmiş olur.

Gerçekçi olmak gerekirse; uyarlanabilir bir algoritmanın kodu içinde rekabet hukukunun getirdiği tüm şartların ve diğer ilgili hukuki hükümlerinin karşılanmasının daha programlama safhasında-her şeyden önce öngörülebilirlik açısından-büyük bir zorluk yaratabileceği daha baştan teslim edilmelidir. Zaten bunun tam anlamıyla başarılması ihtimali de oldukça düşüktür. Bu sebeple, kanaatimce burada diğer düzenleyici seçeneklerin de üzerinde durulması yerinde olacaktır. Bununla birlikte, belirtmek gerekir ki; bu konudaki tartışmalar henüz gereken olgunluğa varmış değildir.

Rekabet otoritelerinin bakış açısından bakıldığında yapay zekâ sistemlerinin hangi yöntemlerle gözlenip denetleneceği soruları gündeme gelmektedir. Burada de lege ferenda farklı düzenleyici seçeneklerin kümülatif (toplu) olmayan bir biçimde uygulanması söz konusu olabilir. Bu seçeneklerden birinin uygulanmasına karar verildiğinde de yapay zekâ sistemleri yapısı itibarıyla şeffaflığa uygun tasarlanmamış oldukları için bunların takibinin hayli zorlaştığı daima aklın bir köşesinde tutulmalıdır. Prensipte, algoritmayı kullanılmadan önce veya kullanıldığı sırada belirli aralıklarla kontrol etme imkânı oldukça sınırlıdır. Bununla bir-

⁴¹ Gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra.

⁴² Hennemann, 376-377.

likte, teşebbüslere kullanmayı tercih ettikleri uyarlanabilir algoritmalar konusunda bazı uyum yükümlülükleri yüklemek hiç de şaşırtıcı bir tedbir olmayacaktır. Buna ilaveten, teşebbüslere rekabet otoritelerine faaliyetleri sırasında kullanmayı tercih ettikleri uyarlanabilir algoritmalarla ilgili ya bunları kullanmaya başlamadan önce ya da kullanmaya başladıktan sonra düzenli aralıklarla bildirimde bulunma yükümlülüğü getirilebilir. Bunun dışında rekabet otoriteleri de önceden haber verme zorunluluğu bulunmaksızın ilgili teşebbüslerin kullandığı uyarlanabilir algoritmaların işleyişi ve etkilerini denetlemekle görevlendirilebilir. Yine teşebbüslere fiyat verilerini depolama yükümlülüğü getirilebilir. Rekabet otoriteleri de bizzat salt denetim amacıyla ve sektör soruşturmalarını daha iyi yürütmek için; ileride meydana gelebilecek rekabet ihlallerini hesaplamak üzere yapay zekâ teknolojilerinden faydalanabilir. Burada en azından fiyat düzenlemeleri ile diğer piyasa kontrol tedbirlerinin uygulanması düşünülebilir.

Uyarlanabilir algoritmaların kullanılması ile buna ilişkin karar alınmasını etkileyen parametrelerle ilgili şeffaflık noksanlığı, yapay zekâ bakımından inovasyonu destekleyen veya engelleyen bir hukuki ortamın yaratılması noktasında bazı temel soruları gündeme getirir. Bu bağlamda, gelecekte yapay zekâdan kaynaklanan (hukuki) sorumluluğun izafesi kaçınılmaz görünmektedir. Bununla birlikte, bu konunun rekabet hukukunun sınırlarını hayli geniş kapsamı burada enine boyuna tartışılmaya müsait değildir. Rekabet hukuku bakımından konuya yaklaşıldığında ise, buradaki asıl meselelerin yapay zekâ sistemlerinin davranışlarının onları kullanmayı bilinçli olarak tercih eden teşebbüslere yüklenip yüklenemeyeceği olduğu göze çarpmaktadır. Eğer yapay zekâ sistemlerinin (kusurlu) davranışları, onları kullanan teşebbüslere yüklenebilecekse; bu defa da söz konusu teşebbüslerin yapay zekâ sistemlerinin davranışlarından ne ölçüde sorumlu tutulabileceği sorusu ortaya çıkmaktadır. Burada sorumluluk kavramı daha ziyade yapay zekâ sistemlerinin kendi başlarına, bağımsız davranabildikleri varsayımından hareketle kurgulanmaktadır. Şeffaflık noksanlığı ve bunun yapay zekâ sistemlerinin davranışları üzerindeki etkileri birlikte değerlendirildiğinde; dışarıdan bakan bir göz için atif (isnat) zincirinin kesilmiş olduğu iddia edilebilir. Sonuç itibarıyla, bu şekilde rekabet hukuku ihlallerinden ötürü hiçbir sorumlu ortaya çıkarılamaz. Tazminat taleplerinde sınırlı bir isnadın belirlenmiş olması da hak sahiplerinin hukuki yönden korunmalarında asla tolere edilemeyecek bir boşluk yaratmaktadır ve sırf bu sebeple reddedilmelidir.

Rekabet hukuku yaptırımları bağlamında da teşebbüsün sorumluluğunun sınırlandırılması konusu tartışmalıdır. Burada belki yapay zekâ sistemlerinin kullanılmasının potansiyel bir tehlike olarak kategorilendirilmesi düşünülebilir. Yine hukukun diğer alanları da gerekli ve yeterli sorumluluk çerçevesinin çizilmesi noktasında rekabet hukukuna yardımcı olabilir. Özellikle burada ilk başta üçüncü kişinin kusurlu davranışından doğan sorumluluk halinin yeniden yorumlanması imkânı doğabilir. Daha sonra odak sırasıyla haksız fiil hukukunda kullanılan dolaylı zararlardan sorumluluğa, haksız rekabet ve fikri mülkiyet hukuklarında geçerli olan aracının sorumluluğuna kaydırılabilir.

Dolaylı zararlara ilişkin haksız fiil hükümlerinin konumuza transferinde rekabet hukukundaki yaptırımın uygulanması, tehlike olasılığının gerçeğe dönüşmüş olmasının yanında, ayrıca birtakım koruma yükümlülüklerinin yerine getirilmemiş olması şartına bağlıdır. Alman Federal Adalet Mahkemesi'nin ifadesiyle tekrar etmiş olmak gerekirse;

"Her kim herhangi bir şekilde tehlikeli bir durum yaratırsa; daha baştan başkalarına vereceği muhtemel zararları hesaplayıp, buna karşı [gerekli korumayı sağlamak üzere] makul tedbirleri almalıdır."⁴³

Hukukun gerekli korumayı sağlamak üzere aradığı tedbirler; herhangi bir ön sınırlama bulunmaksızın dikkatli, mantıklı ve makul ölçüde ihtiyatlı bir kişinin, başkalarını zarara uğramaktan korumak üzere tam ve yeterli bulduğu her türlü tedbirdir. Yukarıda bahsi geçen mahkeme, bu ölçütü haksız fiil hukukunda da kullanmaktadır. Buna göre;

"Bir kimse mesleki faaliyetlerine ilişkin davranışlarıyla üçüncü kişilerin piyasadaki aktörlerin haksız rekabet hükümlerince korunan menfaatleri ihlal etmelerine yol açan ciddi bir tehlikeye sebep olmuşsa; bu takdirde, artık özen yükümlülüğü kapsamında söz konusu tehlikeyi mümkün ve makul ölçülerde sınırlamak [azaltmak] zorundadır. Haksız rekabet hukuku ihlalleri aynı zamanda haksız birer iş uygulamasıdır."⁴⁴

Öte yandan, "Störerhaftung"⁴⁵ kavramı marifetiyle rekabet hukukunda yapay zekâ kullanımından doğan sorumluluğa farklı bir yaklaşım getirilebilir. 2000'lerin başında ortaya çıkan söz konusu kavram esas itibarıyla fikri mülkiyet hukuku kapsamında YouTube gibi, aracı online (çevrimiçi) platformlara yönelik davranışların dayanak noktası olarak halihazırda gelişimine devam etmektedir.

⁴³ BGH VI ZR 223/09 'Nachrüstungsspflichten' (2 March 2010) para 5.

⁴⁴ Bu konuda bkz. BGH I ZR 18/04 'Jugendgefährdende Medien bei eBay' (12 July 2007). Ayrıca bkz. BGH I ZR 114/06 'Halzband' (11 March 2009).

⁴⁵ Störerhaftung kavramı, Alman hukukunda esas itibarıyla mülkiyet sahiplerine malları üzerinde zararlar sonucunda dış müdahalelerin kaldırılması isteme hakkı veren bir sorumluluktan türetilmiş bulunmaktadır. Bu kavram güncel olarak daha ziyade fikri mülkiyet hukukunda doğrudan olmayan, ikincil nitelikteki özen yükümlülüğüne dayanan bir sorumluluk türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Störerhaftung kavramı vasıtasıyla, her kim asıl ihlalcı olmaksızın hukuka aykırı bir davranışın ortaya çıkışına ve sürdürülmesine katkıda bulunur; ya da buna ilişkin mümkün ve makul ölçülerde denetim görevini ihlal ederse bundan böyle sorumlu tutulabilecektir. Bu sonuca ulaşılmasında, hiç kuşkusuz, dijitalleşmenin ve dijitalleşmeye bağlı hakların kolaylıkla ihlal edilebilme olasılığının rolü yadsınamaz.

Burada aslında aracının üçüncü kişilerin platformdaki veya platform vasıtasıyla sergiledikleri davranışları kontrol etme noksanlığının; aracıya bunların söz konusu davranışları yüzünden empoze edilen sorumlulukla dengelenmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu bakımdan, aracıya bu şekilde yüklenen sorumluluklar, aracının platformda veya platform vasıtasıyla (platform dışında) meydana gelen hukuka aykırılıklar (ihlaller) konusunda önceden bilgi sahibi olduğu/olabildiği ihtimallerde doğal olarak artacaktır.

Prensipite, ister yapay zekâ sistemlerine karşı koruma sağlama yükümlülüğü olsun, ister Störerhaftung kavramı olsun fark etmez; bunların rekabet hukukunda uygulanmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Ancak, burada yapay zekânın asıl ihlalcı konumunda bulunduğu unutulmamalıdır. Buna göre, rekabet hukuku anlamında bir yaptırım sorumluluğunun doğması için ilgili teşebbüsün ya koruma sağlama borcu kapsamına giren bir rekabet ihlali tehlikesi yaratmış olması gerekir; ya da Störerhaftung kavramının kapsamına girecek bir ihlalin meydana gelmesine yahut sürdürülmesine katkı sağlamış olması gerekir. Her iki durumda da ilgili teşebbüsün salt rekabet sebepleriyle yapay zekâ kullanması söz konusudur. Ancak burada söz konusu teşebbüsün bir de özen yükümlülüğünü ihlal etmiş olması gerekmektedir. Mesela teşebbüs uyarlanabilir algoritmanın işlediği muhtemel rekabet hukuku ihlallerinden, bunlardan haberdar olmasına rağmen bunları göz ardı etmişse, sorumlu tutulabilecektir. O halde ilgili teşebbüse sorumluluk isnadı, bunun uyarlanabilir algoritma tarafından işlenen rekabet hukuku ihlallerine bağlı olmaktadır. İhlalin tespitinin ardından hukuki koruma sağlama borcu veya Störerhaftung ilkelerinin rekabet hukukuna transfer edilmesiyle birlikte, ilgili teşebbüs sorumluluktan kurtulmak için etkin biçimde uyarlanabilir algoritma-ya müdahale etmek suretiyle, teknik açıdan mümkün olan ölçülerde gerçekleşmesi kuvvetle muhtemel olan ihlalleri engellemeye çalıştığını ispat etmek zorundadır.

Bütün bunlara ilaveten, burada asıl tartışma otonom sistemlerin belirli bir tüzel kişiliği olmalı mı, yoksa olmamalı mı noktasında cereyan etmektedir. Böyle bir hukuki statünün temini bu çalışmada ele alınamayacak kapsamda çok çeşitli hukuk sistemlerinde anayasa hukuku, medeni hukuk ve ceza hukuku gibi alanlarda birtakım sorunları gündeme

getirmektedir. Otonom sistemlere tüzel kişilik tanınması durumunda, hiç kuşkusuz bundan en fazla etkilenecek alanlardan biri de rekabet hukuku olacaktır. Zira böyle bir durumda, teşebbüslerin kullandığı ticaret ajanlarının tüzel kişiliği inkâr edilemeyecektir.

Rekabet hukuku bağlamında, konunun tam anlamıyla ele alınmış sayılabilmesi için bir kere, her şeyden önce teşebbüslerce kullanılan farklı ticaret ajanlarının işlevleri arasında bir ayırım yapılmalıdır. Bu doğrultuda, eğer söz konusu ajan ilgili teşebbüsün bir çalışanına karşılık gelmekteyse; bu takdirde teşebbüs artık daha önce ifade edilen prensipler çerçevesinde bizzat kullanmayı tercih ettiği ajanın işlediği bütün rekabet ihlallerinden sorumlu tutulacaktır. Burada 'sorumlu tarafın bulunmadığı' yönünde bir argüman ileri sürülemeyecektir ve dolayısıyla ilgili teşebbüs de sorumluluktan kurtulamayacaktır. Çünkü, tekrar etmek gerekirse; böyle bir durumda kullanılan ajan bir çalışana denk gelmektedir ve bu şekilde artık ortada rekabet hukuku anlamında 'bağımsız' bir teşebbüs kalmamaktadır. Aynı şekilde, kullanılan ajanın kendi ekonomik aktivitesinden de söz edilemeyecektir.

Bununla birlikte, bir ajanın piyasada kendi başına hareket ettiği örneklere de rastlanabilir. Ancak, bu durumda söz konusu ajan zaten bir çalışana karşılık gelmez. Gerçekten burada ana teşebbüs ile söz konusu ajanın rekabet hukuku bakımından ekonomik birlik ilkeleri çerçevesinde yekpare bir varlık olarak algılanmasının önünde birtakım tereddütler oluşmaktadır.

Buna göre, şayet bunlar (ana teşebbüs ve ticaret ajanı) tek bir varlık gibi kabul edilecekse; bu takdirde, artık ana teşebbüsün ajanın hareketlerinden sorumlu tutulması gerekecektir. Rekabet hukuku ilkeleri çerçevesinde, şayet ticaret ajanı kendi başına hareket edebilen, bağımsız bir birim değilse ve bizzat iş yürütme kabiliyeti bulunmuyorsa; bu takdirde ana teşebbüs ile ajan birlikte tek bir varlık gibi değerlendirilecektir. %100 hisse sahipliği olasılığına rağmen, bir kimse ilgili ajanın bağımsızlığından şüpheye düşebilir; zira bu ajanlar uyarlanabilir ve şeffaf olmayan bir mekanizmaya dayanmaktadır ve bunlar alışılmalı talimatlara uygun hareket etmediği gibi; geleneksel bağlı teşebbüsler gibi (dış) müdahalelere de kulak asmamaktadır.

Bu konuda, ana teşebbüse yapılan sorumluluk isnadı ile ilgili verilebilecek en çarpıcı örnek ABAD önünde görülen SIA 'VM Remonts' davasıdır⁴⁶. Mahkeme, adı geçen davaya yönelik kararında;

⁴⁶ Judgement of the Court (Fourth Chamber) of 21 July 2016. SIA 'VM Remonts'[formerly SIA 'DIV un Ko'] and Others v. Konkurences padome. [Case C-542-14]

"...müdürün, ücretli hizmet sağlayıcısının eylemlerinden;

- şayet müdür kendi rakiplerinin hizmet sağlayıcısı ile birlikte rekabete aykırı hedefler takip ettiğinden haberdar ise ve kendisi de buna davranışlarıyla bizzat katkıda bulunmaya niyet ettiyse; ya da

- şayet teşebbüs makul ölçüde hizmet sağlayıcısının rakiplerle ticari bilgiler paylaştığını öngörebilecek pozisyondaysa ve bunun sonucunda ortaya çıkabilecek risklere karşı hazırlıklıysa

sorumlu tutulabileceğine..." hükmetmiştir. Bunun anlamı, teşebbüsün hizmet sağlayıcıya birtakım görevler tevdi etmesinin yeterli olduğudur. Bunun haricinde, sorumluluk isnadı için teşebbüsün ayrıca ihlal yönünden başka bir katkısı olup olmadığına bakılmaz.

Buna karşılık, yukarıdaki açıklamalar ışığında ticaret ajanları rekabet hukuku anlamında yine de bağımsız bir varlık olarak nitelendirilebilecekse; o zaman bunların aynı zamanda sorumlu taraflar olarak bağımsız ele alınması lüzumu ortaya çıkacaktır. Sonuç itibarıyla, artık burada 'sorumlu tarafın' yokluğundan bahsedilemeyecektir. Bunun yerine yalnızca otonom sistemlerin tüzel kişiliği konusunda özellikle de bunlar için gerekli varlıklar ve zorunlu sigorta gibi hususlar gündeme getirilebilir.

KAYNAKÇA

Almada, M. & Petit, N. (2023) The EU AI Act: A Medley of Product Safety and Fundamental Rights? Working Paper. EUI Robert Schuman Centre for Advanced Studies. RSC 2023/59, 1-27.

Evans, D. (2003) "The Antitrust Economics of Multi-Sided Platform Markets" Yale Journal on Regulation, 20(II), 325-381.

Ezrachi, A. & Stucke, M.E. Virtual Competition: The Promise and Perils of the Algorithm-Driven Economy (Harvard University Press, 2016).

Ezrachi, A. & Stucke, M.E. (2017) "Artificial Intelligence & Collusion: When Computers Inhibit Competition" University of Illinois Law Review, 2017, 1775-1810.

Gal, M. & Rubinfeld, D.L. Algorithms, AI and Mergers. New York University School of Law: Law and Economics Research Paper Series, Working Paper No.23-36 (September 2023).

Gautier, A., Ittoo, A. & van Cleynenbreugel, P. (2020) "AI algorithms, price discrimination and collusion: a technological, economic and legal perspective" European Journal of Law and Economics, 50, 405-432.

Hennemann, M. "Artificial Intelligence and Competition Law" in eds. T. Wischmeyer & T. Rademacher. Regulating Artificial Intelligence (Springer Nature Switzerland 2020), 361-388.

Kerber, W. & Zolna, K.K. (2022) "The German Facebook case: the law and economics of the relationships between competition and data protection law" European Journal of Law and Economics, 54, 217-250.

Kurdoğlu, B./Ata, Ç.D. (2021) "Veri Ekonomisi ve Rekabet Hukuku" Bilişim Hukuku Dergisi, 2, 266-337.

OECD (2023) Theories of Harm for Digital Mergers: OECD Competition Policy Roundtable Background Note.

Schwalbe, U. (2018) "Algorithms, machine learning and collusion" Journal of Competition Law & Economics, 14 (IV), 568-607.

Shapiro, C. & Varian, H.R. Information Rules: A strategic guide to the network economy (Harvard Business School Press, 1999).

Suleyman, M. & Bhaskar, M. The Coming Wave: Technology, Power, and The Twenty-First Century's Greatest Dilemma. (Crown New York, 2023).

Surblyté, G. (2017) "Data-driven economy and artificial intelligence: emerging competition law issues?" in Wirtschaft und Wettbewerb (WuW), 67 (III), 120-127.

Teber Karabudak, P. Algoritmik Stratejiler Yoluyla Rekabete Aykırı Anlaşmalar. Rekabet Kurumu. Uzmanlık Serisi No:188 (Ankara, 2022).

Torpey, S. & Hunsaker, K. (2023 Winston Strawn) Emerging Antitrust and IP Challenges in the Age of Artificial Intelligence and Algorithms. Mondaq Engage Webinar (December 5, 2023) [Slides.pdf]

Wilson, R.A. and Keil, F.C. (eds.). The MIT Encyclopedia of the Cognitive Sciences (The MIT Press, 1999).

BGH I ZR 18/04 'Jugendgefährdende Medien bei eBay' (12 July 2007).

BGH I ZR 114/06 'Halzband' (11 March 2009).

BGH I ZR 114/06 'Halzband' (11 March 2009).

BGH VI ZR 223/09 'Nachrüstungspflichten' (2 March 2010).

Bundeskartellamt. Big Data und Wettbewerb Schriftenreihe „Wettbewerb und Verbraucherschutz in der digitalen Wirtschaft“ (Oktober 2017).

CJEU Case C-74/14 (Judgement of 21 January 2017).

Meyer v. Kalanick (Uber) (174 F.Supp. 3d. 817, 823-25[S.D.N.Y. 2016])

Microsoft v. Commission "Microsoft Case". Judgement of the Court of First Instance (Grand Chamber) 17 September 2007. In Case T-201/04.

<https://ec.europa.eu/competition/speeches/index__2016.html> (Erişim Tarihi. 20.2.2024).

<<https://edition.cnn.com/2023/07/14/tech/china-ai-regulation-intl-hnk/index.html#:~:text=China%2otakes%20major%20step%20in%20regulating%20generative%20AI%20service%20like%20ChatGPT,By%20Laura%20He&text=China%20has%20published%20new%20rules,powers%20popular%20services%20lil%20ChatGPT.>>> (Erişim Tarihi. 25.2.2024).

<<https://www.natlawreview.com/article/atlantic-city-hotels-turn-attention-vegas-courthouse-pricing-algorithms-case>> (Erişim Tarihi. 1.3.2024).

<<https://oecd.ai/en/wonk/ai-system-definition-update>> (Erişim Tarihi. 26.2.2024)

<<https://www.concurrences.com/en/bulletin/news-issues/march-2021/the-japanese-competition-authority-releases-a-report-on-algorithms-and>> (Erişim Tarihi. 29.2.2024)

<<https://www.concurrences.com/en/bulletin/special-issues/algorithms-competition/algorithms-antitrust-an-overview-of-eu-and-national-case-law>> (Erişim Tarihi. 1.3.2024)

<<https://www.congress.gov/bill/118th-congress/senate-bill/3312?s=1&r=9>> (Erişim Tarihi. 25.2.2024)

<<https://www.gov.uk/government/publications/ai-safety-summit-2023-the-bletchley-declaration/the-bletchley-declaration-by-countries-attending-the-ai-safety-summit-1-2-november-2023>> (Erişim Tarihi. 23.2.2024)

<<https://www.mondaq.com/unitedstates/antitrust-eu-competition-/1353894/ai-under-the-antitrust-microscope-competition-enforcers-focusing-on-generative-ai-from-all-angles>> (Erişim Tarihi. 27.2.2024)

<<https://www.nytimes.com/2023/05/03/opinion/ai-lina-khan-ftc-technology.html>> (Erişim Tarihi. 25.2.2024)

<<https://www.oecd.org/competition/algorithms-collusion-competition-policy-in-the-digital-age.htm>> (Erişim Tarihi. 28.2.2024).

<<https://www.spiegel.de/wirtschaft/unternehmen/luft-hansa-kartellamt-kritisiert-begrueundung-fuer-teure-tickets-a-1185247.html>> (Erişim Tarihi. 25.2.2024)

*ÇİMENTO ENDÜSTRİSİ İŞVERENLERİ SENDİKASI olarak amacımız;
"Üyelerimizin çalışma ilişkilerinde ortak ekonomik ve sosyal haklarını
korumak, karşılıklı yardımlaşmalarını sağlamak ve çalışma barışını devam ettirmektir."*

Merkez

Köybaşı Cad. No:40 34464
Yeniköy, Sarıyer/İSTANBUL
T+90(212)299 9222
F+90(212)299 1151

Ankara Ofisi

Tepe Prime A Blok Kat:18
Eskişehir Devlet Yolu 9. km. No:266
06800, Çankaya/ANKARA
T+90(312)447 2025

E-posta: bilgi@ceis.org.tr

Çimento Endüstrisi
İşverenleri Sendikası

